

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Dezinformace jako bezpečnostní hrozba v českém
informačním prostoru v souvislosti s pandemií
koronaviru SARS-CoV-2**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Studijní program: **OCHRANA OBYVATELSTVA**

Autor: Bc. Jan Hřebeček

Vedoucí práce: Ing. Lenka Michalcová, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci s názvem *Dezinformace jako bezpečnostní hrozba v českém informačním prostoru v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2* jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby diplomové práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé diplomové práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Poděkování

Odborná práce těžko může být dílem jednoho člověka. A ani tato práce není výjimkou. Za odborné vedení, ochotu, cenné rady a veškeré informace, které mi pomohly při zpracování diplomové práce bych v první řadě rád poděkoval paní Ing. Lence Michalcové, Ph.D. Obsah praktické části práce by jen těžko vznikl bez rad, připomínek a poukazů na spoustu vynikajících zdrojů poskytnutých paní Ing. Kristýnou Šimák Líbalovou, která pomáhala utřídit mé chrlení do logicky navazujících textových celků a jejíž editorské zásahy mi zejména v době vzniku finálních kapitol značně pomohly s členěním práce (a také nutno říct, že bez její pomoci by bylo v diplomové práci nepoměrně víc logických a stylistických chyb). Také bych rád poděkoval paní Mgr. Vlastimile Ptáčnickové, Ph.D. za vstřícnost a poskytnutá data. V neposlední řadě patří poděkování rodině a přátelům, kteří mě po celou dobu studia podporovali. Všem jmenovaným děkuji, protože bez nich by práce v této podobě nikdy nevznikla.

Dezinformace jako bezpečnostní hrozba v českém informačním prostoru v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou dezinformačních zpráv v českém informačním prostoru, přičemž pozornost byla věnována dezinformacím v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2. Cílem práce byla identifikace vybraných dezinformací, které se v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 objevily v českém informačním prostoru a jejich následné zasazení do kontextu, zkoumání dopadu dezinformačních zpráv, nebezpečí plynoucí z jejich podcenění, a zodpovězení výzkumné otázky, jaký dopad měly dezinformace v českém informačním prostoru v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2. Pro dosažení cíle byla vybrána strategie kvantitativního výzkumu, která byla realizována prostřednictvím dotazníkového šetření zaměřeného na rozšíření dezinformačních zpráv, sledovanost a důvěryhodnost vybraných dezinformačních médií v kontextu médií ostatních, hromadně přeposílané emaily, postoje k dezinformačním zprávám a zdroje informací v celospolečenském dění. Výzkumný soubor byl tvořen 511 respondenty ze Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity.

Výsledky odkryly určité nedostatky ve výše zmíněných oblastech výzkumu, a to i přes fakt, že studenti jsou připravováni pro poskytování prací, péče a služeb v mnoha oblastech zdravotnických zařízení i mimo ně a zdravotnické, biologické, přírodovědné a rozšířené ošetrovatelské a vědecké znalosti jsou jejich důležitou studijní linií. Téměř třetina respondentů (29 %) souhlasí s více než jednou položenou dezinformací. Dále 74 % respondentů souhlasilo s tím, že někdo v jejich okolí změnil chování či postoje pod vlivem dezinformačních zpráv souvisejících s pandemií koronaviru SARS-CoV-2. Zároveň přesně 30 % respondentů vykazuje jistou míru zranitelnosti ve smyslu podlehnutí působení dezinformačním zprávám, jelikož neumí rozpoznat dezinformace nebo se k tomuto problému jasně vyjádřit. Vzhledem ke kombinaci zranitelnosti, sledování celospolečenské dění převážně na online sítích a v televizi, jejich věku a společenskému postavení, je možnost podlehnout radikalizaci několikanásobně vyšší než ve zbývající části společnosti. Proto jsou výše uvedená zjištění v této práci důležitým zjištěním, kterému by se mělo začít věnovat mnohem větší pozornost než doposud. Práce

je určena zejména pro odbornou veřejnost a nabízí relativně ucelený pohled na danou problematiku.

Klíčová slova: informace, dezinformace, propaganda, manipulace, koronavirus SARS-CoV-2, pandemie, hrozba

Disinformation as a security threat in the Czech information space in connection with the SARS-CoV-2 pandemic

Abstract

The thesis deals with the problem of disinformation news in the Czech information space, with attention paid to disinformation in connection with the SARS-CoV-2 pandemic. The aim of the thesis was to identify selected disinformation that appeared in the Czech information space in connection with the SARS-CoV-2 pandemic and to put them in context, to examine the impact of disinformation messages, the dangers of underestimating them, and to answer the research question what impact disinformation had in the Czech information space in connection with the SARS-CoV-2 pandemic. To achieve the objective, a quantitative research strategy was chosen and implemented through a questionnaire survey focused on the spread of disinformation news, the viewership and credibility of selected disinformation media in the context of other media, mass forwarded emails, attitudes towards disinformation news and sources of information in the society-wide context. The research sample consisted of 511 respondents from the Faculty of Health and Social Sciences, University of South Bohemia.

The results uncovered some gaps in the aforementioned areas of research, even though students are being prepared to provide work, care and services in many areas of health care facilities and beyond, and medical, biological, natural science and advanced nursing and scientific knowledge is an important line of study for them. Nearly one-third of respondents (29%) agreed with more than one misinformation question. Further, 74% of respondents agreed that someone in their environment has changed behaviors or attitudes because of misinformation related to the SARS-CoV-2 coronavirus pandemic. At the same time, exactly 30% of the respondents show a certain level of vulnerability in terms of succumbing to the effects of misinformation messages, as they are unable to recognise misinformation or to express themselves clearly on the issue. Due to the combination of vulnerability, following society-wide events mainly on online networks and in TV, their age and social status, the possibility of succumbing to radicalisation is several times higher than in the rest of society. Therefore, the above findings in this thesis are an important finding that should start receiving much more attention than it has so far. The

thesis is aimed primarily at the professional community and offers a relatively comprehensive view of the issue.

Keywords: information, disinformation, propaganda, manipulation, coronavirus SARS-CoV-2, pandemic, threat

OBSAH

ÚVOD	10
1 TEORETICKÁ ČÁST	11
1.1 INFORMACE	11
1.1.1 <i>Definice</i>	11
1.1.2 <i>Informační společnost</i>	12
1.1.3 <i>Informační válka</i>	13
1.2 DEZINFORMACE	15
1.2.1 <i>Definice</i>	15
1.2.2 <i>Vznik a šíření</i>	16
1.2.3 <i>Možnosti obrany proti dezinformacím</i>	17
1.3 PROPAGANDA	21
1.3.1 <i>Definice</i>	21
1.3.2 <i>Slovo a jeho moc</i>	22
1.3.3 <i>Manipulace</i>	23
1.4 ONEMOCNĚNÍ KORONAVIREM SARS-COV-2	26
1.4.1 <i>Koronaviry</i>	26
1.4.2 <i>Původ SARS-CoV-2</i>	27
1.4.3 <i>Infekčnost, klinická charakteristika a diagnostika</i>	28
1.4.4 <i>Terapie a vakcína</i>	30
2 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÁ OTÁZKA	32
2.1 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	32
3 OPERACIONALIZACE	33
3.1 OMEZENÍ PRÁCE	33
3.2 ZÁKLADNÍ POJMY POUŽÍVANÉ V PRÁCI.....	33
4 METODIKA	36
4.1 VÝZKUMNÝ CYKLUS	36
4.1.1 <i>Výběr výzkumného problému</i>	36
4.1.2 <i>Analýza literatury a formulace výzkumné otázky</i>	36
4.1.3 <i>Návrh plánu sběru dat, výzkumného designu a získání výběru</i>	36
4.1.4 <i>Volba metod sběru a analýzy dat</i>	37
4.1.5 <i>Získávání, analýza a interpretace dat</i>	40
4.1.6 <i>Diskuze výsledků a interpretací</i>	40
4.1.7 <i>Časový harmonogram</i>	41
4.2 VÝZKUM MÉDIÍ	41
4.2.1 <i>Vybraná média</i>	42
4.2.2 <i>Metody analýzy médií</i>	44

5	VÝSLEDKY	45
5.1	POPIS VÝZKUMNÉHO SOUBORU	45
5.2	ZASTOUPENÍ RESPONDENTŮ V JEDNOTLIVÝCH ČÁSTECH DOTAZNÍKU	47
6	DISKUZE	58
6.1	DEZINFORMACE SPOJENÉ S KORONAVIREM SARS-CoV-2.....	58
6.1.1	<i>Původ koronaviru SARS-CoV-2.....</i>	58
6.1.2	<i>Rozšiřování koronaviru SARS-CoV-2.....</i>	60
6.1.3	<i>Medializace ohledně koronaviru SARS-CoV-2.....</i>	63
6.1.4	<i>Opatření v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2.....</i>	65
6.2	DEZINFORMACE A JEJICH DOPAD	67
6.3	SPECIFICKÝ DOPAD DEZINFORMACÍ – RADIKALIZACE.....	70
6.3.1	<i>Radikalizační proces.....</i>	71
6.3.2	<i>Indikátory radikalizace, radikalizace ve školním prostředí.....</i>	74
6.3.3	<i>Média se zaměřením na internet a virtuální prostředí</i>	78
6.4	MEDIÁLNÍ GRAMOTNOST.....	82
6.5	VLASTNÍ NÁVRHY A DOPORUČENÍ	84
7	ZÁVĚR	86
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	88
	SEZNAM PŘÍLOH.....	99
	PŘÍLOHY.....	100
	SEZNAM TABULEK A GRAFŮ.....	123
	SEZNAM ZKRATEK	125

ÚVOD

*„Nepřítel se pokoušel zákeřně střílet na naše letadla,
pokojně shazující bomby na jeho města.“*

Karel Čapek

Nový druh koronaviru s označením Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus-2 (SARS-CoV-2) byl poprvé identifikován v roce 2019 a za pouhé 2 roky dokázal proměnit mnoho oblastí našich životů. Dle kvalifikovaných odhadů se celosvětově infikovalo na 470 milionů osob a zemřelo přes 6 milionů nemocných. V České republice se prokazatelně infikovalo 3,7 milionů osob a více než 40 tisíc z nich doposud zemřelo.

V souvislosti s touto pandemií se v České republice objevila masivní vlna nepravdivých, zavádějících informací i snah zahraničních aktérů ovlivnit interní diskurz. V současné krizi, kdy má mnoho lidí strach, se dezinformace lehce uchytí a jejich šíření usnadňuje i rychle se obměňující příliv zpráv z médií. To je také jeden z důvodů, proč je tato problematika velice závažná a aktuální. Zavádějící informace ohledně otázek týkajících se zdraví, nebezpečné smyšlené zprávy poukazující na konspirační teorie a spotřebitelské podvody představují reálnou hrozbu pro veřejné zdraví, ale také často způsobují nedůvěru vůči médiím jako takovým, politickému systému či samotné demokracii.

1 TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části byla zpracována rešerše odborné literatury týkající se témat řešených v diplomové práci, a to podrobnému popisu terminologie z oblasti informací, dezinformací, propagandy a manipulace, dále navazuje problematika týkající se onemocnění COVID-19 a jeho etiologie.

1.1 INFORMACE

1.1.1 *Definice*

Problematikou informací se zabývá obrovské množství publikací, které uvádějí desítky definic. Informace provázejí všechny obory lidské činnosti a dle toho jsou také chápány a definovány. Informaci můžeme obecně chápat jako údaj, sdělení, zprávu, v užším pojetí vlastní obsah (poučení ze) sdělení či zprávy. Většina definic vychází z teorie informace iniciované Claudem Shannonem a Warrenem Weaverem v roce 1949. Shannon vypracoval jako výzkumník matematickou teorii přenosu signálu jako bázi naplňování komerčního záměru firmy využít maximální kapacitu telefonní linky s minimem narušení. Weaver tuto teorii doplnil o interpretativní esej, který řešení každého komunikačního problému vykládal jako omezení ztráty informace (Reifová et al., 2004).

V přenesení na roli v procesu mediální komunikace je informace takové sdělení, kterému předchází nejistota (nepředvídatelnost, otevřenost, možnost volby několika řešení), jež informaci redukuje. Sdělení, jež přináší zprávu zcela předvídatelnou (tj. vstupuje do systému s nulovou nejistotou), není informace. Schematicky vyjadřuje matematickou teorii informace model komunikace Shannona a Weavera, který slouží nejen k názornému zobrazení komunikačního toku, ale také k vyvozování z něho vyplývajících teoretických předpokladů a praktických opatření k zabezpečení přenosu. Na základě tohoto modelu Shannon postuloval tzv. Shannonovu větu, která vyjadřuje vztah mezi informačním tokem a kapacitou kanálu (Shannon a Weaver, 1949; Reich, 1950).

Nejzávažnějším ohrožením kapacity kanálu je tzv. šum (tj. každý dodatek k přenášenému signálu), který nebyl zdrojem. Významným omezením vlivu šumu je redundance signálu. Redundance (nadbytečnost či opakování), je v jisté míře nutná. Nulová redundance zabírá

kapacitu kanálu, která může být využita pro přenos informace. Aby byl přenos signálu efektivní, množství redundance se musí maximálně rovnat šumu (Reich, 1950).

Dalším důležitým komponentem v matematické teorii informace je také zpětná vazba. O tuto složku obohatil model komunikace Norbert Wiener, zakladatel kybernetiky. Při zpětné vazbě je celý signál nebo jeho část na výstupu systému zpětnovazebným obvodem přiváděn na vstup systému. Zpětnovazebný signál má regulační charakter, jelikož působí proti vstupu (snižuje odchylku na výstupu a systém takto stabilizuje). I tento signál je však třeba udržovat v určitých hranicích, při jejichž překročení může intenzita zpětnovazebného signálu systém zablokovat. Na tomto principu lze interpretovat např. psychózu, neboť tu lze chápat jako obsesi zpětnou vazbou neboli výsledek přehnané a nutkavé snahy vyhovět očekávání okolí, resp. zabudovávat do systému signál zpětné vazby (Wiener, 1988; McQuail a Windahl, 1981)

1.1.2 Informační společnost

Vliv technologií na současnou společnost je nesporný. Nesporný je také vliv na psychiku jednotlivce, na vytváření specifických virtuálních společenství a komunit, na zcela jiný pohled a přístup k sociálnímu chování (Jirovský, 2007). Budování informační společnosti se ukazuje jako důležitá součást vládních programů většiny vyspělých států po celém světě. Trvalý a zrychlený růst médií, poskytování vzdělání a účasti na něm, jakož i informačních a komunikačních technologií vedl mnohé k názoru, že doprovodná informační exploze vyznačuje novou epochu. Hlavními rysy informační společnosti jsou podle Skokana (2011) převaha práce s informacemi, integrace, interaktivita a globalizační tendence. Z technologického pohledu lze říct, že informační společnost je společnost s vysokou mírou využívání informačních a komunikačních technologií, digitálního zpracování, uchování a přenosu informací. Zpracování informací se stalo významnou ekonomickou aktivitou, která prostupuje tradičními ekonomickými či společenskými aktivitami, ale také vytváří zcela nové činnosti a příležitosti. Informační společnost tak v podstatě označuje společnost v období nové ekonomiky (Zlatuška, 1998).

Hlavními hybnými silami této proměny společnosti je využívání moderních prvků digitálních komunikací a informačních technologií, které vedly k rychlému nárůstu rozmanitosti informací a nějakým způsobem mění všechny aspekty společenského

uspořádání, včetně vzdělávání, ekonomiky, zdravotnictví, státní správy a úrovně demokracie (Duff, 2015). Technologický pokrok v konstrukci informačních a komunikačních technologií je již několik desetiletí motorem neustálých inovací a neomezeného růstu (Mossberger et al., 2008). Lidé, kteří jsou schopni se na této formě společnosti podílet, jsou někdy nazýváni digitálními občany, které definují Mossberger et al. (2007) jako „*ti, kteří pravidelně a efektivně využívají internet*“.

Informační technologie však přesahují rámec internetu, neboť principy jeho tvorby a používání ovlivňují také další oblasti, a vedou se diskuse o tom, jak velký je ve skutečnosti vliv konkrétních médií nebo konkrétních způsobů výroby. Webster (2014) uvádí pět hlavních typů informací, kterými lze definovat informační společnost: technologické, ekonomické, profesní, prostorové a kulturní. Dále uvádí, že charakter informací změnil způsob, jakým dnes lidstvo žije. To, jak se chová se soustřeďuje kolem teoretických znalostí a informací.

1.1.3 Informační válka

Jakkoli to zní tajemně, pojem informační válka, který, jakkoli to zní tajemně, se zařadil do běžného slovníku vojenských strategií. Termíny „information war“, „information warfare“ nebo „infoware“ se objevily již za studené války, která byla příležitostí pro rozvoj a financování informačního boje, nicméně závažnosti se jim dostalo až na konci minulého století s prudkým rozvojem informačních a komunikačních technologií. V literatuře se pojem „informační válka“ poprvé objevil v roce 1976 ve studii „Weapons Systems and Information War“, kterou zpracoval Thomas P. Rona. V této studii je informační válka definována jako „*boj rozhodovacích systémů*“ (Jirovský, 2007).

Informační válka není nic víc než prostředek v ovlivnění virtuálních cílů. Její schopnost ovlivnit dění mimo síť je velmi omezená, to však zdaleka neznamená, že by aktivity informační války byly neškodné, neboť společnost používá počítačové systémy k zajištění mnohých ze svých důležitých funkcí. A právě prostřednictvím tohoto informačního boje by mohly být tyto funkce ochromeny nebo přinejmenším narušeny. Příkladem takového zranitelného systému jsou telekomunikace, kde ekonomické škody mohou být nesmírně nehledě na to, že jejich výpadek by ovlivnit koordinaci např. lékařské pohotovosti nebo hasičů. To významně sníží schopnost společnosti

reagovat na teroristický útok nebo přírodní katastrofu. Obdobně zranitelné mohou být také informační systémy sloužící k řízení inženýrských sítí, jako vodárny nebo elektrárny (Ferguson, 2015). Jirovský (2007) uvádí příklad, kdy nespokojený bývalý zaměstnanec zneužil znalosti systému a síťovým útokem způsobil vypuštění přehrady. Proto je nutné dodat – bez specifických znalostí není podobný útok nejenom možný, ale ani pravděpodobný.

Nejvýraznější vlastností prostředků informační války je jejich dosah, resp. potenciální schopnost útočnicka na kterémkoli místě planety (kde existuje připojení k síti), napadnout cíl na jiném, libovolně vzdáleném místě. Navíc, prostředky věnované na přípravu a spuštění informatické zbraně jsou ve srovnání se škodami, které by mohla napáchat, zanedbatelné. Útočník si vystačí s minimálním vybavením, zatímco ochranné kroky je třeba provádět ve velkém rozsahu a plošně, což vede k nesrovnatelně vyšším nákladům na obranu a potenciální boj je tak výrazně asymetrický (Jirovský, 2007).

To, co patří mezi nejnebezpečnější charakteristiky informační války, je čím dál tím větší závislost vojenských informačních struktur na civilní, jelikož armádní systémy používají stejný software a hardware jako je používán v civilním sektoru. Mezi poslední typické charakteristiky patří také šetření ostrého časového ohraničení konfliktu vedeného informačními prostředky, a relativně snadná dostupnost prostředků. Cílem informační války je oslabení pozice jiných států, rozvrácení jejich státních základů a narušení státního zřízení pomocí informačního působení na politickou, ekonomickou, diplomatickou a sociální sféru společenského života prováděním psychologických operací a jiných rozvracejících aktivit v kyberprostoru (Kuta et al., 2019).

V této souvislosti je užíván také pojem kyberterorismus, který je možné definovat jako zneužití počítačových technologií proti osobám či majetku za účelem vyvolání strachu, vydírání či vymáhání ústupků. Může být zaměřené proti vládním institucím, případně jejich segmentům, nebo civilním osobám pro podporu politických, ekonomických, sociálních a jiných cílů, kterých chtějí útočníci dosáhnout. Často jsou zmiňovány hackerské operace, jejichž cílem je narušení počítačových sítí, ekonomické ztráty či ztráty na lidských životech. S podobnými aktivitami byla několikrát konfrontována i Česká republika (dále jen ČR) (např. v případě kybernetických útoků na Karlovarskou krajskou nemocnici či brněnskou Fakultní nemocnici v Bohunicích) (Smolík, 2020).

1.2 DEZINFORMACE

1.2.1 Definice

Existuje nespočet definic s různým stupněm obecnosti či odkazování na konkrétní cíle, způsoby přijetí nebo prostředky, které by měla dezinformace zahrnovat. Reifová et al. (2004) v knize Slovník mediální komunikace definují dezinformaci jako „*úmyslně nesprávnou či zkreslenou informaci tajně implantovanou do informační soustavy oponenta se záměrem ovlivnit žádoucím směrem jeho aktivity (názory)*“. Pod pojmem je zahrnut nejen věcný obsah „informace“, ale také proces její recepce adresátem. Dezinformace cílená na individuální příjemce představuje odvěký prvek vojenského a politického soupeření (Burnam, 1986; Reifová et al., 2004).

Dezinformace má za cíl protivníka oklamat a dovést k dezinformátorem plánovanému a zamýšlenému jednání či orientaci v tématu. Často apeluje oponentovo národní, kulturní či vlastenecké cítění a náboženské přesvědčení. Moderní dezinformační kampaně cílené na veřejnost začínají obvykle publikování „skandálního“ materiálu v některém méně známém médiu. Pokud jsou úspěšné, dochází ke kumulaci efektu a přebírání materiálu dalšími médii (Edelman, 2001; Reifová et al., 2004).

Dezinformace představovaly vyhledávaný nástroj domácí i zahraniční politiky ve všech režimech. V komunistickém Československu pracovali mnozí dezinformátoři pod novinářským krytím. Československé zpravodajské materiály považovaly za hlavní typy tvorby dezinformací:

- a) falšování, tj. zcela nepravdivé; nemá-li protivník žádné možnosti ověření,
- b) obehávání, tj. částečně nepravdivé; je-li potřeba upřít snažení protivníka na jiný cíl,
- c) dezinformace opaku, tj. zcela pravdivé; poskytnuta s předpokladem, že ji protivník bude považovat za nepravdivou.

Za hlavní techniky dezinformací se považují:

- a) zveličení jevu,
- b) změna povahy nebo okolností jevu,
- c) úplná záměna jevu za jiný (Reifová et al., 2004).

Z podmínek úspěšnosti dezinformací uvádí Táborský (2020) následující:

- a) musí vycházet z pravdivých pramenů,
- b) musí být přizpůsobena kontextu protivníka,
- c) musí se mu dostat více kanály.

1.2.2 Vznik a šíření

Dezinformace vznikají se záměrem manipulovat lidmi a jejich tvůrci mohou být třeba i vlády jednotlivých států. Dělají z nich nástroj, aby ovlivnily vlastní obyvatelstvo nebo zmátli nepřítele. Tvůrci pouštějí dezinformace do médií za účelem ovlivnění názorů těch, kteří informaci obdrží. Účelem této informace je příjemce zprávy oklamat, zmást a dovést ho ke změně názoru či k jinému tématu, které určil autor dezinformační zprávy (Gregor a Vejvodová, 2018).

Dezinformace se v médiích objevují každý den a k tomuto rozšíření masivně dopomohl internet a sociální sítě. V současné době nejsou dezinformace doménou jen bulvárních časopisů (v nichž hrají klíčovou roli emoce) a webů. Lidé jsou vystaveni dezinformacím, které jsou nebezpečné a které ovlivňují jejich myšlení daleko více, než si myslí. Šíří lživá obvinění, nenávist, strach a podněcují ve společnosti extremistické tendence (Táborský, 2020).

Dezinformační zprávy obvykle obsahují vyhrocené, lákavé, emotivní téma či případně dramatický popis nějaké události. Smyslem je zaujmout, proto je nejvíce používán takzvaný princip 3S – strachu, smrti a sexu. Tyto témata poutají lidskou pozornost zcela automaticky. Dnes hojně používané odkazové návnady (click-bait) využívají lidské zvědavosti dozvědět se něco zajímavého o mimořádných a neobvyklých věcech. Jejich cílem však není nic jiného než zvýšení návštěvnosti webu, čtenost článku, a tedy i příjem z online reklam. Dezinformace často používají také princip autority, což znamená zaštiťování známými osobnostmi, vědci, anonymními experty nebo velkými institucemi. V neposlední řadě dezinformační zprávy vyzývají čtenáře, aby zprávu dále šířily a sdíleli s naléháním, že jde o informaci, kterou oficiální kruhy tají (Nutil, 2018).

Margolin et al. (2018) dospěli k závěru, že v prostředí různých zpráv na sociálních sítích se uživatelé nechávají do značné míry ovlivnit přáteli. Výzkumníci se zaměřili na

příspěvky na sociální síti Twitter v období ledna 2012 do dubna 2014. Pro ověření výsledků analýzu zopakovali na nových datech v období od listopadu 2015 do února 2016. Obě analýzy potvrdily, že lidé ochotněji akceptují upozornění na zprávy v případě, že přicházejí od známého uživatele. Na přátelích a příbuzných lidech záleží přinejmenším tolik, často i více než na tom, zda je něco pravdivé nebo nepravdivé. Většina studií zkoumala, jak na uživatele působí vystavení různým typům informací. Tato potvrzuje, že ke změně přesvědčení nestačí, aby byl uživatel vystaven odlišným typům informací než předtím. Autoři dále vysvětlují, že *„uživatelé v podstatě nechtějí působit jako omezenci před svými přáteli, ale zároveň je mnohem méně zajímá, co si myslí cizí lidé. Na čem skutečně záleží, jsou vzájemné vztahy mezi lidmi, kteří sdílejí informace“* (Margolin et al., 2018).

Dezinformace jsou všudypřítomné a stávají se tak zbraněmi v informační válce, ne však s cílem zasáhnout armádu oponenta, ale spíš veřejné mínění obyvatelstva. To je také jeden z důvodů, proč se výrazem roku 2017 podle vydavatelů anglického výkladového slovníku Collins English Dictionary stalo spojení fake news – falešné zprávy. Frekvence užívání tohoto termínu se od roku 2016 zvýšila o 365 % (Táborský, 2020).

Podle Beáty Balogové, šéfredaktorky deníku SME, dezinformace otevírají dveře k moci populistům a extremistům: *„Vytvářejí falešný obraz o světě, v němž žijeme. Tvrdí, že tradiční média lžou. Pokud lidé ztratí vášeň pro pravdu, která je podložena poznáním a fakty, tak vstoupíme do období lží a temna. A za takovýto návrat do minulosti společnost draze zaplatí“* (Balogová, 2017).

1.2.3 Možnosti obrany proti dezinformacím

Vysvětlení, proč jsou lidé ochotni věřit i těm největším nesmyslům, má co dělat v největší míře s tím, jak lidský mozek vyhodnocuje informace. Nutil (2018) tento fakt objasňuje následující rovnicí:

spoléhání se na intuici + myšlenková lenost + mediální negramotnost = problém

Bernstein (2016) pojmenovává tento proces tak, že *„příliš mnoho lidí nezajímá nejpřesnější verze pravdy. Ve skutečnosti je lákají informace, které potvrdí to, čemu už*

stejně věří.“ Říká tedy, že fakta nevyhledáváme, ale vybíráme selektivně ta, která souzní s našim již hotovým názorem (Táborský, 2020).

Dezinformacím často chybí dohledatelný zdroj, ať jde o vlastníka média, autora nebo původ článku. Tyto informace buď chybí úplně, anebo nejsou kompletní. Používají různé druhy kamufláží, někdy i hůře rozpoznatelné – selektivní výběr informací, záměrné falšování, lhaní, překroucení obsahu článků z mainstreamových médií či nepodložená tvrzení. Pochybovat o objektivitě článků by člověk měl ve chvíli, kdy autor textu prosazuje svůj vlastní názor, rozděluje na dobré a špatné, a zdůrazňuje stereotypy ve společnosti. Velmi častým způsobem dodání váhy článku je citace odborníka na danou problematiku. Pokud čtenář nemá ponětí, kdo odborník je nebo nejde ani vyhledat na internetu, měl bych upozornět. Tento odborník může sice existovat, ale s daným tématem nemusí mít nic společného. Nezřídka se stává, že si autor dotyčného odborníka jednoduše vymyslel. Lze rovněž narazit na překrucování historických událostí nebo překrucování článků ze seriózních médií. Autor dodává vážnosti tvrzení, že „*všichni dobře vědí*“ nebo že „*každý správný občas se už setkal s touto situací*“ (Gregor a Vejvodová, 2018).

Stoprocentní recept na to, jak se vyhnout dezinformacím a nenechat se oklamat, neexistuje. Kdyby to bylo tak jednoduché, dezinformace by neměly šanci. Nicméně existují základní pravidla, které mohou usnadnit a pomoci, aby byl člověk během každodenního procesu přijímání informací jistější. Kvalitní zpráva čtenáře nechá, aby si názor utvořili sami, dezinformační zpráva jim naopak postoj podsouvá. Obecně lze říct, že dobře napsaná zpráva se pozná podle několika indicií: text je srozumitelný a věcný, zdroje jsou dohledatelné a autor je podepsán. Dezinformační zprávy mají autora většinou neznámého, používají nepřesné údaje nebo přímo falešná data. Často se v případě dezinformačních zpráv stává, že uvedené zdroje ve skutečnosti neexistují, proto je dobré odkazy na zdroje zkusit ověřit. Pokud se v článku objevují jména odborníků, měli by čtenáři zjistit, zda opravdu existují – pokud jde například o vědce, jaké práce publikovali dříve nebo na jaké univerzitě. Pokud zprávy obsahují vulgární výrazy nebo zjednodušující označení, nejlepším řešením je tyto zprávy ignorovat. Pokud zbude něco věcného, měl by se čtenář podívat, zda se vlastně objevuje nějaký věcný argument. Dezinformace jsou často jen výkřiky, a když začne hledat argumenty, zjistí, že chybí (Nutil, 2018; Gregor a Vejvodová, 2018).

Gregor a Vejvodová (2018) formulují pět klíčových otázek, který by si člověk měl umět položit při čtení mediálního obsahu:

- KDO: Kdo je autorem sdělení, zda si o něm mohu něco dohledat a kdo má kontrolu nad vznikem a šířením sdělení?
- CO: Co je obsahem sdělení, zda jsou ve sdělení uvedeny zdroje, jaké názory jsou přítomny a jaké informace naopak ve sdělení chybí?
- KOMU: Komu je sdělení určeno, jakým způsobem se k příjemci dostává a jak může ovlivnit názory a chování příjemců?
- JAK: Jak se sdělení snaží upoutat pozornost, jaká je forma sdělení a jaké emoce se snaží vyvolat?
- PROČ: Proč je sdělení vytvořeno a kdo má z něho užitek?

Moderní manipulace je sofistikovanější než kdy dříve a čtenář, který je nepozorný, se může stát snadnou obětí. V roce 2017 přišel předseda Evropské komise Jean Claude Juncker s myšlenkou, že *„komise musí zkoumat vliv šíření falešných zpráv on-line platformami na naše demokracie a iniciovat diskusi o tom, co je zapotřebí na úrovni Evropské unie udělat na ochranu občanů“*. O několik měsíců později Evropská komise představila postup proti falešným zprávám, za dodržení veškeré svobody projevu, plurality médií a práva občanů na různé a spolehlivé informace. V ČR funguje na Ministerstvu vnitra – Odboru bezpečnostní politiky oddělení Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám, které bylo zřízeno na základě Auditů národní bezpečnosti a v souladu s Bezpečnostní strategií ČR. Bezpečnostní strategie ČR z roku 2015 hodnotí různé druhy hybridních hrozeb, mimo jiné i terorismus a další formy radikalizace nebo vlivové a dezinformační kampaně ze zahraničí, jako závažnou hrozbu pro vnitřní bezpečnost státu. Činnost centra se zaměřuje na hrozby bezpečnosti ČR spadající do působnosti Ministerstva vnitra, jako je např. oblast terorismu, bezpečnostní aspekty migrace, extremismu či bezpečnostních aspektů dezinformačních kampaní (z tohoto důvodu se jedna z jeho složek specializuje na odhalování dezinformací a jejich vyvracení) (Táborský, 2020; MVČR, 2021). Jako další subjekty lze jmenovat Bezpečnostní informační službu (dále jen BIS) a Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (dále jen NÚKIB). BIS je kontrarozvědnou zpravodajskou službou s působností na území ČR. Jejím posláním je chránit ČR a její občany před nejrůznějšími hrozbami od terorismu až po špionáže. Za tímto účelem shromažďuje a vyhodnocuje

informace o rizicích ohrožujících bezpečnost, demokracii a svobodu (BIS, 2021). NÚKIB je ústředním správním úřadem pro kybernetickou bezpečnost včetně ochrany utajovaných informací v oblasti informačních a komunikačních systémů a kryptografické ochrany. Ředitel NÚKIB se také pravidelně účastní jednání Bezpečnostní rady státu (dále jen BRS) a je členem Výborů pro kybernetickou bezpečnost, který je stálým pracovním orgánem BRS pro koordinaci plánování opatření k zajišťování kybernetické bezpečnosti ČR (NÚKIB, 2022).

Dalším důležitým prvkem, který čelí dezinformacím by měla být občanská společnost. Na příklady států, jako jsou třeba Švýcarsko a Finsko lze zjistit, že tyto státy mají silnou a vzdělanou občanskou společnost a dezinformacím se zde nedaří zdaleka tolik jako ve státech, které tyto vlastnosti postrádají. ČR poznamenala stále relativně nedávná zkušenost s komunismem a nějakou chvíli ještě potrvá, aby její občané byli schopni se sami aktivně bránit vlivu dezinformací. Nicméně i v ČR lze najít několik skvělých projektů a organizací, které vznikly ve vysokoškolském či neziskovém sektoru a této problematice se aktivně věnují. V posledních letech se v ČR objevuje hodně možností, nástrojů a iniciativ, které prostřednictvím občanské společnosti dovzdělávají společnost, aby byla odolnější proti dezinformacím. Lze jmenovat například *Zvol si info*, *EU vs. disinfo*, *Demagog*, *Hate Free*, *Polygraph*, *Kremlin Watch*, *Člověk v tísni* se svým projektem *Jeden svět na školách*, *Manipulátoři.cz*, *StopFake.org*, *Hoax.cz*, *Občankáři* nebo *Knihovny*. Celá řada těchto příkladů ukazuje, že pokud se zapojí knihovny, sdružení učitelů či kvalitní neziskové organizace, lze skrze důvěryhodnost těchto organizací a pozitivním zkušenostem dospět k dobrým výsledkům (Gregor a Vejvodová, 2018; MVČR, 2021).

Ve studii thinkthanku Evropské hodnoty je identifikována starší generace 39 webů, které šíří své články na Facebooku nebo formou linků do mailů starším osobám.

Weby – tvůrci dezinformací a manipulací

AC24, Sputnik CZ, Svět kolem nás, První zprávy, Aeronet, Nová republika, New World Order Opposition, Lajkit, Svobodné noviny, CzechFreePress, Prvopodstata, Eurasia24, OrgoNet, Vlastenecké noviny, Česko aktuálně, Osud, Info kurýr, E-republika, Pařát dnes, Megazine, ISSTRAS, Antiilluminati, Vlastní hlavou, Moravská Informační Kancelář, InfoWars

Dezinformační a manipulativní webové platformy

Parlamentní listy, Protiproud, Zvědavec, EUportál, Eportál, Bez politické korektnosti, Free Globe, Rukojmí, Časopis Šifra, Euserver

Dezinformační a manipulativní weby bez vlastního obsahu – agregátory

Pravdive.eu, Almanach

Zde je uveden jen malý vzorek. Ve skutečnosti je počet webů větší, jelikož na Facebooku jsou zakládány stránky, které šíří propagandu a některé nabalí desítky tisíc zájemců a zmizí poté, co rozšíří příslušné dezinformace. Z dalších dezinformačních médií lze jmenovat Svobodný vysílat či televizní stanici Raptor TV.

1.3 PROPAGANDA

1.3.1 Definice

Pokud se tato práce zabývá dezinformacemi, nelze nezmínit propagandu, pro kterou dezinformace byly, jsou a budou jedním z nejefektivnějších nástrojů. Úkolem propagandy není jen veřejné myšlení měnit, ale především s ním manipulovat. Propaganda ale není jen o šíření lži, jak se může zdát. Šíření lži, dezinformací a falešných informací je temnější součástí této moderní zbraně. Ve skutečnosti propaganda disponuje kreativní prací s pravdou, ke které přimíchává významy, akcenty, drobné lži, správný podtext, mírně manipulativní fotku – a polopravda náhle nevypadá tak nesnesitelně hloupě. Díky informačnímu propojení světa došlo k nevratným změnám v tom, jak je svět organizován. Internet je propagandou zamořen více, než si kdokoli umí představit. Nové metody, pokud fungují, se šíří neuvěřitelně rychle. Metody propagandy se tak dlouho užívaly v masovém měřítku pro volební účely, až byly dotaženy k dokonalosti a začaly být využívány ve formě zbraně (Alvarová, 2019).

Reifová et al. (2004) definují propagandu jako „*jakousi formu persvazivní komunikace zaměřenou na systematickou snahu o formování představ, ovlivňování a usměrňování citů, postojů, vůle, názorů, mínění a chování lidí za účelem dosažení takové reakce, která je v souladu s úmysly a potřebami propagandisty*“.

Je mnohem účinnější ovládat myšlení nepřítele, jelikož bitva začíná v mozcích nepřátelského lidu, ne za jeho hraniční čarou. Lze je možné citovat čínského vojevůdce Sun-c', který zanechal strategické moudro, které bývá v průběhu času neustále znovu nalézáno. „Ovládej mysl nepřítele, ved' ho za svými potřebami, čin tak, ať dělá, co potřebuješ ty. To, co pomohlo schopným generálům k vítězství, co jim umožnilo předstihnout tisíce dalších, byly včasné informace. V bitvě je potřeba na prvním místě ovládat mysl nepřítele, aktivně si vytvořil příležitost ke snadnému vítězství“ (Sunzi, 2016).

Propaganda používá komunikačních prostředků, především pak prostředků masové komunikace. Představuje úmyslnou manipulaci myšlenek pomocí symbolů. Dochází přitom k vědomé úpravě skutečností a informací (zkreslování, falšování, selekce), někdy také ke specifické formě jejich zprostředkování (např. nemožnost konfrontace s jiným zdrojem). Následuje kontrola účinku tohoto ovlivňování, jehož úspěšnost může být podpořena či podmíněna hrozbou násilí (Tönnies, 2020). Propaganda plní mnoho sociálních funkcí, jako je informování o aktuálních jevech s ideologickým obsahem a jejich interpretace v duchu příslušné ideologie či politické linie; vytváření obecných schémat reakcí na společenské jevy; paralyzování nebo rozrušování cizích ideologických schémat a mobilizace mas k vystoupení na podporu určité politiky (Cole, 1998).

Propagandu lze dělit podle mnoha hledisek, např. na politickou a sociální. Dále se rozlišuje propaganda bílá (která má spíše světonázorové a mobilizační cíle, respektuje určitá etická pravidla) a černá (pracuje s destruktivně zaměřenými propagandistickými akcemi, skandalizací, polopravdami a dezinformacemi). Nutil (2018) zařazuje také propagandu šedou, která stojí na pomezí propagandy bílé a černé. Nemusí být u ní znám zdroj a obsahuje mylné, neúplné či nepřesné údaje sloužící k dezinformaci. Propagandu je dále možno rozlišovat na ideologickou, sociologickou, vojenskou, kulturní, diplomatickou, etnickou, hospodářskou a vzdělávací. Dle technik, které propagandisté používají může být propaganda racionalistická a emotivní (Jowett a O'Donnell, 2019).

1.3.2 Slovo a jeho moc

Mezi základní rysy propagandy patří expresivní zábavný jazyk, srozumitelná přirovnání a silné metafory. Vzdělání a přemýšlení nejsou tak oblíbené, vše je potřeba přirovnávat, vysvětlovat, malovat a graficky znázorňovat (Koukolík, 2018). Nebezpečí jazyka

metafor, který je užíván pro zjednodušení příliš složitých témat výborně formuloval Prokop (2017), který si všímá především toho, jak se dnes metaforou manipuluje a jak lze jejím prostřednictvím zavést tisíce lidí do naprostého nepochopení tématu. V době, kdy se média bez přirovnání a metafor neobejdou tyto zjednodušující prostředky vyhrávají volby, zvyšují čtenost a přinášejí pocit soudržnosti do názorových táborů. Prokop (2017) dále popisuje experiment stanfordských psychologů na téma účinky metafor: *„Vliv metafor si často neuvědomujeme. Psychologové poskytli skupině lidí stejné statistické informace o zločinnosti. U části uvedli metaforu, že kriminalita je „zvíře“, které napadlo jejich město. U zbytku uvedli, že jde o „virus“ Respondenti. před kterými bylo zmíněno slovo „zvíře“, výrazněji častěji preferovali coby řešení policejní zásahy, zatímco ti s „virem“ řešení systémová a podchyzení zdrojů kriminality ve městě. Téměř všichni přitom uvedli, že vycházejí čistě ze statistických údajů. Vliv úvodní metaforu na vlastní postoje si uvědomilo jen 15 lidí ze 485. Svůj mozek nemáme pod kontrolou ani náhodou.“*

Člověk vnímá realitu podle toho, jakým jazykem je popisována. Není jedno, jaká slova a metafory v projevu užívá. Existuje jednoduchá metrika, které se říká „engagement“ (tj. něco jako „schopnost zaujmout“), která se měří v algoritmu, který srovnává počet zobrazení, přehrání, přečtení, kliků, počet sekund věnovaných pohledu na článek, obrázek. Měření a evidencí těchto vjemů se z chování v síti stane datový záznam se spoustou tabulkových údajů, který vypovídá o tom, jak a co si člověk myslí, co čte, čeho se bojí, co miluje, odkud pochází, kolik je mu let. Digitální stopa těchto reakcí se archivuje a míří do sbírky firem obchodujících s lidskou ovlivnitelností. Člověk je najednou čitelný, archivovatelný, na prodej. Seriózní, nefalšované zprávy a informace vedou každý den boj o pozornost se obsahy, které nesou informace podsunuté, někým objednané a zaplacené. Chce-li člověk dělat propagandu, potřebuje strach a ignoranci. Bez přesvědčení, že ví něco lépe a víc než ostatní, by nebylo možno ovlivnit tolik mozků najednou (Koukolík, 2018).

1.3.3 Manipulace

Lidská mysl je vděčným objektem k tomu, aby si ji někdo podmanil, zpracoval a diktoval způsob uvažování, anebo ji naopak obohatil, podnítil zdravý rozum k aktivnímu posuzování informací a poznatků o světě, kteréhož jsme součástí. V lidském společenství

se na člověka velice snadno nalepí slova, reakce, činy a postřehy jiných, i když si to sám nepřipouští a tváří se, že jeho zdravý rozum nemůže nic a nikdo ohrozit, ovládnout a působit na něj. K vlivu informací ale dochází, a to i ve zdánlivě banálních věcech a má to své důsledky – pozitivní i negativní (Sproule, 1997).

Ganser (2015) tvrdí, že válka o naši hlavu začíná již ranním zazvoněním budíku: *„Válečná propaganda má cílovou skupinu – domácí frontu. Tato fronta není ozbrojena, ale má hlavy, srdce a mysl. Pokud chce propaganda na domácí frontě zvítězit, musí neustále přesvědčovat mysl a srdce o nevyhnutelnosti války.“* Vysvětlil také mechanismus fungování manipulace naší mysli, způsob uvažování těch, které úspěšně nahlodaly dezinformační weby a metody, které využívají k ovládnutí zdravého rozumu. *„Když se podíváme do minulosti, doposud nikdy nebyla doba, kdy by běžný občan mohl mluvit k masám – mám na mysli internet. Po celou dobu informovali veřejnost elity, vlastníci a panovníci skrze dostupné prostředky a to, co neřekli, o tom lidé nic nevěděli. Dnes si přečtete noviny, jdete na jakýkoli jiný zdroj a řeknete si: Tohle jsem přece slyšel jinak. Propaganda má jedno pravidlo. Musíte vlastně jen něco dostatečně často opakovat. A nezáleží na tom, zda je to pravda nebo lež. Když stále opakujete tentýž příběh, aniž byste k němu dodali důkazy, je to vymývání mozku. Pokud se dostatečně dlouho zabýváte vlivem médií, zjistíte, že vymývání mozku funguje. Když stále dokola říkáte to samé, nakonec tomu lidé uvěří. To, na co člověk nesmí zapomenout, je, že propaganda používá slova. Slova jsou neuvěřitelně mocná. Znáám moc slov a chci je využívat pro mír. Existují však lidé, kteří je velmi efektivně využívají pro válku.“*

Toto potvrzuje i Zajonc (1968), který přišel navíc s výzkumem tzv. „mere-exposure“ efektu. Výzkumy vypovídají o tom, že naše bariéra vůči odlišným názorům klesá, pokud jsme těmto jiným míněním vystavováni opakovaně. Čím dál tím lidí je vystaveno konfrontaci s nějakou lží, tím méně jsou vůči ní imunní. Po určitém počtu opakování jim totiž začne připadat, že už tu informaci někde slyšeli, je to již „důvěrně známá“ věc, které není třeba se bát. Pouhým opakováním, kterým vchází věc ve známost, se také zvyšuje její přijetí. Opakovací rituál sdělování má uklidňující efekt na psychiku a vytváří dojem něčeho již známého a poznaného. Opakování je základ stability lidské psychiky, a tudíž se bez něj neobjede žádné učení, náboženství ani propaganda (Blinka, 2011).

Manipulátoři využívají nekalé praktiky a míry na naše city – od strachu a nenávisti přes závist až po radost a solidaritu. Nutil (2018) zmiňuje sedm základních manipulativních technik:

1. Zjednodušování – čím jednodušší a méně detailní sdělení je, tím lépe. Sdělení musí být tak jednoduché, aby jej rychle a snadno pochopil maximální počet lidí. Aby bylo dosažené publikum co největší, je potřeba sdělení přizpůsobit nejnižšímu jmenovateli skupiny, proto musí být propaganda snadno pochopitelná a jednoduchá.
2. Probouzení emocí – pod vlivem emocí nejsou lidé schopni myslet příliš racionálně a pak je lze snadno orientovat příslušným směrem a ovládat. Prudké emoce mohou doslova vypnout lidský mozek. Nejvhodnější je vzbudit nenávist, strach a závist.
3. Vykonstruování nepřítele – propaganda se bez vytvoření obrazu nepřítele neobejde. Není-li reálná hrozba, propaganda ji vytvoří sama. Velmi důležité je uvědomění, že konstrukcí nepřítele a rozdělení na dva tábory propagandista formuje identitu cílového publika.
4. Používání sloganů, cejchů a klamů – tato technika je spojena s budováním nepřítele. Jedince, skupinu nebo způsob řešení problémů, který chce propagandista oslabit nebo zničit, označí krátkým, výstižným a snadno zapamatovatelným slovním cejchem. Tím se váže význam původně neutrálního slova k zápornému symbolu.
5. Mluvení tím správným jazykem – mluví-li propagandista o sobě a své politice, užívá slova: aktivní, cenný, iniciativní, jedinečný, hrdý, mobilizovat, my, naše, reforma, síla, tvrdá práce, zdravý rozum, změna apod., mluví-li o svých protivnících, užívá slova: byrokracie, destruktivní, důsledky, krize, kolaps, korupce, lež, ničení, nucení, pokrytectví, radikál, zrada apod.
6. Ovládnutí médií anebo vytvoření vlastních – má-li propagandista kontrolu nad médií, je pro něj snadné dosáhnout toho, aby se psalo, o čem chce, a naopak, aby se o některých tématech nepsalo vůbec. Nelze-li se tématu vyhnout, oblíbenou praktikou je překrytí soustředěným přívalem zpráv s nesouvisejícím obsahem, případně vyvoláním jiného skandálu, které odvede pozornost.
7. Šíření chaosu a vyčerpání kritiky – jde o vytvoření informačního chaosu a vytrvalého šíření pocit, že již nelze věřit nikomu a ničemu. V rozpolcené

a hysterické době, rozštěpené a oslabené společnosti se nejlépe daří demagogům a populistům všech barev.

Alvarová (2019) dále popisuje, čím se vyznačuje manipulativní, propagandistický web nebo článek:

- V podtitulu mívá „nezávislý“, „bez cenzury“, „pravda o“, poslední dobou také „svobodný“, „bez mlžení“. Cílem je opatřit zdroj razítkem kvality pro nejisté, kteří již podleli to, že „všichni všem lžou“.
- Stránka či web obsahuje hodně videí ze zahraničí z neověřených kanálů opatřených do vysvětlujícími titulky. Občas jsou opatřena manipulativními titulky, nebo manipulativně sestříhána.
- K fotografii lze přidat jakýkoli vymyšlený titulek. Např. polická strana Svoboda a přímá demokracie (dále jen SPD) používá fotky modelek a opatřuje je citáty, které podporují jejich program.
- Titulky jsou často moralisticky bouřící nebo slzopudně emocionální.
- Text obsahuje hodnotící vulgarismy, které sice přitáhnou pozornost, ale dobrou informaci nebo úmysl nepřinesou.
- Nechybějí tradiční slogany.
- Propagandistický slovník obsahuje slova jako „nenecháme si diktovat, falešná korektnost, zdravý selský rozum, obyčejní lidé, vlastenci...“
- Na fotkách jsou často mlátící lidé, plačící ženy, týrání žen, popravy dětí. Na fotomontážích bývá často v pozadí oheň nebo výbuch.
- Weby obsahují odkazy na další dezinformační weby. Kontextová reklama je mezi sebou propojuje. Reklamní roboti zjistí, o co se člověk zajímá a zahrne do nepřebornou nabídkou zdrojů.

1.4 ONEMOCNĚNÍ KORONAVIREM SARS-COV-2

1.4.1 Koronaviry

Koronaviry byl objeveny v polovině 60. let, a patří mezi původce onemocnění u lidí a různých druhů zvířat (včetně savců a ptáků). Primárně postihují dýchací a trávicí trakt, proto se šíří buď vzduchem, kontaminovanými předměty nebo fekálně-orální cestou.

Koronaviry jsou čeled' obalených virů s pozitivní jednovláknovou RNA a patří k nim 39 druhů náležejících do dvou podčeledí, 5 rodů a 27 podrodů podřádu *Coronaviridae*, řádu *Nidovirales*. Podčeled' *Orthocoronavirinae* se dělí do 4 rodů, a to *Alfa-*, *Beta-*, *Delta-* a *Gamma-coronavirus* (SZÚ, 2020).

Onemocnění u lidí způsobuje 7 koronavirů, z nichž se u člověka běžně vyskytují betacoronaviry HCoV-OC43 a HCoV-HKU1 a *Alphacoronavirus* HCoV-229E vyvolávající běžná onemocnění dýchacího ústrojí, u dětí však mohou vyvolat závažná onemocnění dolních cest dýchacích (SZÚ, 2020).

Od roku 2002 byly objeveny dva koronaviry, které byly přeneseny na člověka, a to SARS-CoV a MERS-CoV (SZÚ, 2020).

K onemocnění závažným akutním respiračním syndromem (Severe Acute Respiratory Syndrome, původce SARS-CoV; *Betacoronavirus-Sarbecovirus*) došlo v letech 2002-2003, kdy onemocnělo 8 096 nemocných a z toho 774 osob zemřelo. Onemocnění se šířilo prostřednictvím infikovaných fretek, cibetek a mývalovitých psíků, kteří byli prodáváni ke konzumaci na trhu s čerstvým masem a živými zvířaty v čínské provincii Guangdong. Pravděpodobným zdrojem nákazy byli netopýři (SZÚ, 2020).

MERS-CoV (Middle East Respiratory Syndrome; *Betacoronavirus-Merbecovirus*) byl objeven v roce 2012 v Saudské Arábii. Významným rezervoárem viru jsou dromedáři, kteří jsou považováni za hlavní zdroj onemocnění lidí. K většině interhumánních přenosů došlo ve zdravotnických zařízeních (SZÚ, 2020).

Nový koronavirus SARS-CoV-2 způsobující onemocnění COVID-19, který byl objeven v čínském Wu-chanu patří k rodu *Betacoronavirus*, podrodu *Sarbecovirus* a má blízký vztah k SARS-CoV (SZÚ, 2020).

1.4.2 Původ SARS-CoV-2

Od začátku pandemie se objevují spekulace, jaký je přesný původ koronaviru SARS-CoV-2 vyvolávající onemocnění covid-19 – zda se jedná o umělý, vyrobený v laboratoři či přirozený. Podobné teorie kolovaly již po objevu viru HIV, Ebola nebo SARS. Na tuto otázku samozřejmě neexistuje zcela jednoznačná odpověď, ale dosud publikované odborné studie přirozený původ nezpochybňují a zdá se z více důvodů, že

se (stejně jako u dalších koronavirů), jedná o onemocnění přenesené z netopýrů (Andersen et al., 2020; Burki, 2020), případně hmyzožravých luskounů (Zhang et al., 2020). Netopýři (*Microchiroptera*) patří mezi savce, kteří se o lidské populace velmi významně fyziologicky liší, a dle odhadů mohou být hostitelem až 3 200 různých koronavirů. Důležité je uvědomění, že netopýři jsou rezervoárem také dalších virů, jako je například Hendra a Nipah, vzteklna nebo filovirů, jako je například již zmíněný virus Ebola (Caron et al., 2018). Setkání se stolicí či tělesnými tekutinami netopýrů je tedy relativně rizikové. Odpověď na otázku, jak tito savci přežívají jinak závažné a fatální infekce, dává jejich fyziologie. Netopýři při letu vydávají obrovské množství energie a jejich tepová frekvence dosahuje až 1 000 tepů za minutu. S tím souvisí také významné zahřívání, a to je důvod, proč viry vyskytující se v netopýrech mají schopnost přežít teploty přes 40 °C, a tak je projev, který vygenerují lidské imunitní reakce (např. horečka), tak moc nezasáhnout (Zukal et al., 2020).

Výskyt SARS-CoV-2 ukazuje na stabilitu viru i při vyšších teplotách, jeho nejbližší příbuzní MERS-CoV a SARS-CoV sezónnost nevykazují. Řada studií naznačuje, že i po infekci covid-19 by mohlo docházet k dlouhodobým plicním, neurologickým, kardiovaskulárním či psychickým následkům (Riddell et al., 2019).

1.4.3 Infekčnost, klinická charakteristika a diagnostika

Výskyt respiračních infekcí je v mírném pasu severní polokoule epidemický v zimě, sporadicky viry cirkulují i v létě. Na jižní polokouli je to naopak, což ukázal výskyt SARS-CoV-2 v Jižní Americe. Dynamiku přenosu onemocnění ovlivňují chování lidí a nastavená preventivní opatření, proto se velmi obtížně porovnávají jednotlivé faktory ovlivňující šíření infekce. Nejvýznamnější faktory ovlivňující sezónnost onemocnění jsou však známé: shlukování osob v uzavřených prostorech a omezené větrání v zimních obdobích, které lze ovlivnit omezením sdružování většího počtu osob, dodržováním mezilidského odstupu a nošením roušek (Vestergaard et al., 2020).

Průměrná inkubační doba se uvádí na 4-5 dní, rozsah inkubační doby se obvykle udává 2-14 dní. Rozhodující cestou přenosu je přímý aerogenní přenos kapénkami. Mezi nejvýznamnější aktivity patří křik, kýchání, zpěv, a další aktivity provázené prudkým výdechem (Furukawa, 2020). Respirační kapénky nebo sekrety vylučované infikovanými

jedinci mohou kontaminovat předměty nebo povrchy a k přenosu tak může docházet nepřímo dotykem kontaminovaných předmětů a povrchů a následně dotykem nosu, úst nebo očí. Význam této cesty přenosu ve srovnání s přímým vystavením se kapénkám je však mnohem menší (Van Doremalen et al., 2020).

Klinické projevy onemocnění mohou být rozmanité, od asymptomatických či velmi mírných až po kritický průběh končící smrtí pacienta. Mezi příznaky onemocnění COVID-19 může patřit horečka (často je udávána pouze subfebrilie), dušnost (výskyt přibližně u třetiny nemocných), suchý kašel, únava, bolest v krku, bolesti svalů, bolesti hlavy, nauzea, zvracení, průjem, ztráta nebo porucha chuti či čichu (různé studie uvádějí výskyt těchto poruch v rozsahu 5-98 %, jejich výskyt je však v raném stádiu onemocnění častější než u jiných respiračních onemocnění) (Van Doremalen et al., 2020).

Rizikové faktory těžkého průběhu infekce jsou studovány již od začátku pandemie. Mezi nejvýznamnější patří vysoký věk a obezita. Riziko hospitalizace, intenzivní péče a úmrtí se s věkem kontinuálně zvyšuje. Mezi další patří arteriální hypertenze a další kardiovaskulární choroby, chronické plicní choroby, nádorová onemocnění a diabetes mellitus (Stejskal, 2020).

Viry, mezi které patří i koronavirus, neustále vytvářejí nové mutace (SARS-CoV-2 rychlostí zhruba 25 mutací za rok). Mutace představuje změnu v genetické informaci viru. Existují takové mutace, které přenášejí snadněji než původní vir a mutace, které umožňují viru uniknout před protilátkami po vakcinaci. Tyto mutace znamenají pro virus evoluční výhodu a vznikají nezávisle na sobě. Mezi nejrozšířenější varianty patří:

- Alfa varianta, tzv. britská (B.1.1.7),
- Beta varianta, tzv. jihoafrická (B.1.351),
- Gamma varianta, tzv. brazilská (P.1),
- Delta varianta, tzv. indická (B.1.617.2 a AY.; 21A; G/452R.V3),
- Omikron varianta (B.1.1.529) (Ketaki, 2021).

Pro přímou detekci respiračních virů, včetně SARS-CoV-2, je zásadní správně provedený nazofaryngeální výtěr pomocí RT-PCR, který se k rychlé a citlivé diagnostice virových respiračních infekcí začal používat již v roce 2013 při epidemii SARS. Výtěr by se měl provádět pomocí plastových štětiček naflokovaných umělými vlákny hlubokým výtěrem z obou nosních dírek, přičemž by se štětičkou měli zarotovat. Důvodem výtěru je

primární pomnožení v horních dýchacích cestách a rotace je pak způsobem získání množství hlenu, ale také abrazi buněk dýchacího traktu, které obsahují virus a jeho nukleovou kyselinu v koncentrované podobě (jsou-li nakažené) (Kim et al., 2011).

1.4.4 Terapie a vakcína

Terapie COVID-19 se v průběhu času měnila tak, jak se navyšovaly zkušenosti s pacienty a různou závažností infekce. Dosud neexistuje žádný specifický lék na léčbu infekce COVID-19, jehož účinnost by byla jednoznačně prokázána velkými kontrolovanými studiemi. Od začátku pandemie bylo testováno obrovské množství nejrůznějších přípravků, z nich se největší naděje vkládaly do remdesiviru coby nukleosidového inhibitoru RNA polymerázy (Beigel et al., 2020). Další terapeutickou možností je podání látek s antikoagulačním a imunomodulačním efektem (Lee, 2020). Velké naděje se také vkládaly po podávání rekonvalescentní plazmy. Připravují se imunopřípravky obsahující imunoglobuliny od pacientů, kteří COVID-19 prodělali. Asi poslední a velmi nadějnou možností použití jsou směsi monoklonálních protilátek namířených proti glykoproteinu S, který interaguje s receptorem hostitelských buněk (Chlíbek, 2020).

V současné době je v Evropské unii registrováno pět z existujících vakcín proti infekci COVID-19:

- COMIRNATY (výrobce Pfizer/BioNTech) – mRNA vakcína obalená lipidovými nanočásticemi,
- SPIKEVAX (výrobce Moderna) - mRNA vakcína obalená lipidovými nanočásticemi,
- VAXZEVRIA (výrobce AstraZeneca) – vektorová vakcína produkující imunogenní glykoprotein S (spike) v nereplikujícím se adenovirovém vektoru (adenovirus ChAdOx1),
- JANSSEN (výrobce Janssen Pharmaceutica, Johnson & Johnson) – vektorová vakcína produkující imunogenní glykoprotein S (spike) v nereplikujícím se adenovirovém vektoru (adenovirus Ad26),
- NUAVAXOVID (výrobce Novavax) – proteinová, adjuvovaná vakcína.

Vakcíny v procesu hodnocení pro použití v EU:

- SPUTNIK V (výrobce Ústav epidemiologického a mikrobiologického výzkumu Nikolaje Gamaleji v Moskvě) – vektorová vakcína produkující imunogenní glykoprotein S (spike) v nereplikujícím se adenovirovém vektoru (adenovirus rAd26 a rAd5),
- VERO CELL (výrobce Sinovac) – inaktivovaná virová, adjuvovaná vakcína,
- VIDPREVTYN (výrobce Sanofi Pasteur/GlaxoSmithKline – proteinová, adjuvovaná vakcína,
- VLA2001 (výrobce Valneva) – inaktivovaná virová, adjuvovaná vakcína (WHO, 2022b).

2 CÍLE PRÁCE, VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Cíle této práce: 2.1 Identifikace vybraných dezinformací, které se v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 objevily v českém informačním prostoru a jejich následná konfrontace s fakty a případné zasazení do kontextu. 2.2 Dopad dezinformačních zpráv a nebezpečí plynoucí z jejich podcenění.

2.1 Výzkumná otázka

Ke zpracování těchto cíle byla zformulována výzkumná otázka:

Jaký dopad měly dezinformace v českém informačním prostoru v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2?

3 OPERACIONALIZACE

Cílem této části je definovat základní pojmy používané v diplomové práci. Detailnější definici dalších pojmů lze nalézt v teoretické části práce.

3.1 Omezení práce

Seznámit čtenáře práce s komplexním přístupem k vybranému tématu včetně jeho problémů úplným a vyčerpávajícím způsobem ambicí autora nebylo ani být nemohlo. Pozornost byla proto směřována především na základní a zásadní oblasti vybraného tématu. Problematika dezinformačních zpráv představuje v současné době širokospektrálně diskutované téma, které znepokojuje širokou veřejnost, zaměstnává vysoký počet bezpečnostních orgánů a zpravodajských služeb a je podrobně sledována a analyzována vědecko-výzkumnými organizacemi a akademickou sférou. Při dynamice vývoje bezpečnostního prostředí i bezpečnostní politiky, a nakonec i teorie bezpečnosti, je téměř nemožné nabídnout ucelený soubor informací, které by měly neměnnou platnost. V závislosti na vývoji se mění i úkoly a způsoby činnosti jednotlivých aktérů, kteří se bezpečnosti věnují. V žádném případě tedy diplomová práce nepřináší obsáhlou exkurzi do tématu, která by vysvětlovala všechny souvislosti a návaznosti spojené s dezinformacemi.

Je zřejmé, že samotný problém dezinformačních zpráv je multidimenzionálního charakteru a jedná se o poměrně heterogenní fenomén. I proto diplomová práce musela vycházet z poznatků více vědních disciplín, především se však soustředila na bezpečnostní studia. Aby měla diplomová práce doporučený rozsah, muselo se (z výše uvedených důvodů) přistoupit k zúžení tématu z pohledu bezpečnostních studií. Dalším zúžením empirického záběru bylo zaměření práce na studenty, a to vzhledem k výše zmíněným omezením daným typem práce.

3.2 Základní pojmy používané v práci

Dezinformace

Úmyslně nesprávná či zkreslená informace tajně implantovaná do informační soustavy oponenta se záměrem ovlivnit žádoucím směrem jeho aktivity (názory) (Reifová et al.,

2004). Jak napovídá již název, jejich podstatou je nějaká informace. Problémem však je, že ona informace je nepravdivá, nebo přinejmenším zavádějící, a její autor sleduje jeden jediný cíl – ovlivnit a zmanipulovat příjemce. Takovým příjemcem může být široká neinformovaná veřejnost, ale také nějaká specifická část obyvatelstva, např. politici. V odborné literatuře se lze setkat s pojmem misinformation, česky lze vysvětlit jako fáma. Oba pojmy (dezinformace i fáma) mají společný zavádějící a nepravdivý obsah, fáma je však na rozdíl od dezinformace šířena bez vědomí, že se jedná o lež. Mezi příklady fámy lze zařadit klasické drby nebo tzv. urban legends, tedy historky o lidech, kterým se stala nějaká zvláštní příhoda. Jejich cílem není nikoho úmyslně obelhat, ale podělit se o zajímavý příběh, o jehož pravdivosti mohou být pochyby. Často tak za nimi nestojí nic jiného než jen snaha o zviditelnění. Diplomová práce se soustředí na dezinformace spojené s koronavirem SARS-CoV-2. Vzhledem k aktuálnosti tématu a stále probíhající pandemii lze pod pojem dezinformace v kontextu diplomové práce zařadit všechny výše uvedené pojmy.

Bezpečnostní hrozba

Primární nezávisle existující a neodvozený vnější činitel, který může nebo chce poškodit životní nebo strategické zájmy státu. Tento činitel je zároveň nadán z hlediska hodnoty významným destruktivním potenciálem (Karaffa et al., 2022). Pro účely diplomové práce je bezpečnostní hrozba chápána jako oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodněprávních závazků v oblasti bezpečnosti s využitím propagandy využívající tradiční i nová média, zpravodajské dezinformační akce a kybernetické útoky (Bezpečnostní strategie ČR, 2015).

Český informační prostor

Prostor umožňující vytvářet, uchovávat, využívat a vzájemně si vyměňovat informace. Svým uživatelům poskytuje svět virtuální reality, v němž se odehrávají různé, paradoxně reálné věci – např. emailová komunikace, telefonické hovory apod. (Janoušek, 2006). Diplomová práce se soustředí na informační prostor studentů Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity (dále jen ZSF JU). K tomuto zúžení empirického záběru bylo přistoupeno vzhledem k metodologicky mimořádně širokému tématu práce a nespočtu aspektů dané problematiky. Vzhledem k omezením daným typem práce, bylo nutné téma zúžit a soustředit se na zpracování uvedeného vybraného aspektu.

Pandemie koronaviru SARS-CoV-2

Přetrvávající pandemie onemocnění COVID-19, způsobená akutním respiračním syndromem koronaviru SARS-CoV-2 (Chrdle et al., 2021). Diplomová práce se soustředí na období od potvrzení prvního případu koronaviru SARS-CoV-2 v ČR dne 1. března 2020 do poklesu případů v tzv. čtvrté vlně dne 28. června 2021.

4 METODIKA

4.1 Výzkumný cyklus

4.1.1 Výběr výzkumného problému

Zpracování diplomové práce začalo určením oblasti výzkumu, který se bude řešit. Následná identifikace problému znamenala zúžení tématu dezinformačních zpráv na specifický aspekt dezinformačních zpráv v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2. Nejdůležitějšími faktory, které vedly k tomuto konkrétnímu výzkumnému problému byly jednak vlastní každodenní zkušenost, ale také odborná literatura, konzultace se specialisty a v neposlední řadě nedostatky existujících znalostí.

4.1.2 Analýza literatury a formulace výzkumné otázky

Dalším krokem bylo vyhodnocení dostupné literatury, při kterém byla zohledněna teorie k danému tématu, podobné empirické studie na dané téma a metodologická literatura. Literatura byla kategorizována do oblastí dle zvolených klíčových slov (informace, dezinformace, propaganda, manipulace, koronavirus SARS-CoV-2, pandemie, hrozba) a sledována po celou dobu výzkumu.

Po vymezení tématu a problému bylo zapotřebí formulovat výzkumnou otázku, aby mohlo dojít k plánování výzkumu. K problematice dezinformačních zpráv existuje mnoho výzkumných otázek, proto byl výběr zúžen a formulována specifická popisná výzkumná otázka.

V procesu hledání odpovědí na výzkumnou otázku bylo nutné řešit způsob získávání odborných dat. Byl vytvořen přesný návrh procesu jednotlivých teoretických konstruktů použitých v teoretických úvahách a při formulaci výzkumné otázky.

4.1.3 Návrh plánu sběru dat, výzkumného designu a získání výběru

Plán výzkumu měl umožnit získat data, která lze interpretovat tak, aby získaná tvrzení byla spolehlivá.

Byly specifikovány tři procesy:

- a) návrh a určení nástrojů pro získání dat a měření,
- b) postup sběru dat.
- c) získání výběru.

Pro účely výzkumu diplomové práce byla zvolena Zdravotně sociální fakulta Jihočeské univerzity (dále jen ZSF JU) se 1 424 studenty. Výběr byl zaměřen pouze na studenty ZSF JU.

Komponenty výzkumného plánu:

- **Prostorový prvek, kde byl výzkum situován** – výběr Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity (dále jen ZSF JU),
- **Výběr/vzorkování: jednotky, které byly vybrány** – studenti ZSF JU,
- **Jak se jednotky vybíraly** – výběr na základě dostupnosti,
- **Časový faktor** – období od 1. února 2022 do 31. března 2022.

4.1.4 Volba metod sběru a analýzy dat

Pro získání a analýzu dat bylo k dispozici mnoho metod. V případě zpracování empirické části diplomové práce byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu. Jako metoda bylo zvoleno dotazování pomocí strukturovaného dotazníku. Dotazník byl prezentován všem respondentům stejně, přičemž možné odpovědi byly předem určené.

Kromě uvedeného byl dotazník doplněn sadou otázek identifikačních znaků respondentů:

- 1) studovaný obor – uzavřená otázka s volbou jedné odpovědi.

Zvoleno bylo dotazování online dotazníkem z důvodu rychlosti webových šetření a předpokladu sběru většího množství dat, nežli by tomu bylo u tištěného dotazníku. Dotazník byl šířen prostřednictvím softwaru Google forms pro správu průzkumů a přístupný na online stránce. Adresní rozesílání probíhalo v únoru a březnu 2022 pomocí informačního emailu. Výběr byl založen spíše na dobrovolnosti než na náhodném výběru.

Na začátku bylo nutné jasně formulovat požadované informace pro provedení výzkumu a vyhnout se otázkám, nemajícím vztah k výzkumné otázce. Druhým krokem, nezbytným při vytváření dotazníku, bylo získání zpětné vazby od malého výběru potenciálních

respondentů. Cílem této činnosti bylo určení relevance otázek a rozsah možných problémů spojených se získáváním odpovědí. Po tomto méně formálním hodnotícím procesu následovala pilotáž předběžné verze dotazníků.

Konstruovaný dotazník (Příloha 1) obsahoval celkem 55 otázek, přičemž 54 otázek bylo uzavřených (alternativní a škálové) a 1 otázka byla otevřená.

První část dotazníku se zaměřovala na rozšíření dezinformačních zpráv. Vybraná dezinformační tvrzení byla vybírána s ohledem na analýzy a komentáře Centra proti terorismu a hybridním hrozbám, které jakožto pracoviště Ministerstva vnitra zveřejnilo přehled hlavních dezinformačních sdělení souvisejících s novým typem koronaviru SARS-CoV-2. Celkově byla tato část tvořena uzavřenými 12 škálovými otázkami, ve kterých respondenti mohli volit z: „rozhodně souhlasím“, „spíše souhlasím“, „spíše nesouhlasím“, „rozhodně nesouhlasím“ a „nevím“. Bylo očekáváno, že větší počet respondentů bude mít na věc méně vyhraněný či ne zcela formovaný názor, proto byly použity tyto volby. Škála o pěti stupních byla zvolena proto, že obvykle stačí k tomu, aby vybudila pro určení směru dostatečně spolehlivou odpověď a měla by stačit i otázkám sémanticky rozdílným.

Vybraná dezinformační tvrzení v první části byla pro lepší vyhodnocení rozdělena do několika částí (původ, rozšiřování, medializace a opatření v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2) a následně u nich byla stanovena hladina významnosti a to konkrétně:

Tabulka 1: Hladina významnosti dle jednotlivých skupin tvrzení

Vybraná skupina tvrzení	Hladina významnosti
Původ koronaviru SARS-CoV-2	15 %
Rozšiřování koronaviru SARS-CoV-2	15 %
Medializace ohledně koronaviru SARS-CoV-2	20 %
Opatření v souvislost s koronavirem SARS-CoV-2	15 %

U podkapitol Původ koronaviru SARS-CoV-2, Rozšiřování koronaviru SARS-Cov-2 a Opatření v souvislost s koronavirem SARS-CoV-2 byla hladina významnosti stanovena nižší, protože studenti ZSF JU jsou připravováni:

- pro poskytování zdravotních i sociálních prací, péče a služeb ve zdravotnických zařízeních i mimo ně,

- chránit, udržovat a podporovat zdraví osob a skupin,
- zavádět a realizovat opatření pro zlepšení zdraví, zabránit vzniku onemocnění a dodržovat hygienicko-epidemiologický režim,
- koordinovat sociální a zdravotní služby a orientovat se v teoriích a metodách sociální práce k řešení složitých sociálních situací,
- na kompetentní, interdisciplinární a koordinační práci v systému zdravotní péče bez odborného dohledu,
- navrhovat a posuzovat účinnosti preventivních opatření k mimořádným událostem a poskytovat adekvátní zdravotnickou pomoc,
- flexibilním a vědeckým způsobem řešit potřebné úkoly ve svých oborech, a proto

jsou „zdravotnické, biologické, přírodovědné a rozšířené ošetrovatelské a vědecké znalosti důležitou studijní linií“ těchto oborů (ZSF JU, 2022).

Druhá část dotazníku se zaměřovala na sledovanost a důvěryhodnost vybraných médií v kontextu médií ostatních. Byla tvořena uvařenými 30 škálovými otázkami, přičemž 15 bylo zaměřeno na sledovanost vybraných médií (respondenti mohli volit z: „alespoň 1x denně“, „několikrát týdně“, „1x týdně“, „méně než 1x týdně“ a „nikdy“) a dalších 15 bylo zaměřeno na důvěryhodnost vybraných médií (ve kterých respondenti mohli volit z: „zcela důvěryhodné“, „spíše důvěryhodné“, „spíše nedůvěryhodné“, „zcela nedůvěryhodné“ a „nevím“). Tato škála byla opět zvolena z důvodu možných ne zcela formovaných názorů a proto, že obvykle stačí k tomu, aby vybudila pro určení směru dostatečně spolehlivou odpověď a měla by stačit i otázkám sémanticky rozdílným.

Třetí část dotazníku se zaměřovala na hromadně přeposílané emaily a byla tvořena 1 uzavřenou otázkou konstruovanou na výběr jedné odpovědi.

Čtvrtá část dotazníku se zaměřovala na postoje k dezinformačním zprávám a byla tvořena 6 otázkami, z nichž 1 byla konstruovaná na výběr jedné odpovědi, 3 škálové (ve kterých respondenti mohli volit z: „rozhodně souhlasím“, „spíše souhlasím“, „spíše nesouhlasím“, „rozhodně nesouhlasím“ a „nevím“) a 1 otevřená otázka, kde se respondenti vyjadřovali dle vlastního uvážení. V případě výběru otevřené otázky bylo nutné všechny odpovědi kategorizovat a kódovat, aby je bylo možné analyzovat.

Poslední část dotazníku se zaměřovala na zdroje informací v celospolečenském dění. Celkově byla tato část tvořena uzavřenými 6 škálovými otázkami, ve kterých respondenti

mohli volit z: „alespoň 1x denně“, „několikrát týdně“, „1x týdně“, „méně než 1x týdně“ a „nikdy“. Tato škála byla zvolena proto, že obvykle stačí k tomu, aby vybudila pro určení směru dostatečně spolehlivou odpověď a měla by stačit i otázkám sémanticky rozdílným.

4.1.5 Získávání, analýza a interpretace dat

Po uskutečnění předchozí fáze začal sběr dat, příprava dat pro zpracování a jejich vlastní datové zpracování. U otevřené otázky dotazníku bylo provedeno její kódování. Byla snaha o to, aby data měla standardizovanou podobu, což znamená, že všechny položky měly pro všechny případy stejný formát.

Analýza byla jedním ze zásadních procesů vlastního výzkumu v diplomové práci. Úkolem analýzy dat byla redukce, organizace, syntéza a sumarizace informací s cílem dát získaným údajům nějaký význam a provádět úvahy podporované kvalitní evidencí.

Hlavní kroky hodnocení dat byly uskutečňovány až po jejich kompletaci. Analýza spočívala v rozboru dat a jejich syntéze. Pro zpracování dat byl využit tabulkový software Microsoft Excel a k posouzení všech částí dotazníkového šetření bylo použito grafické znázornění. Na těchto grafech jsou přehledně znázorněny všechny odpovědi respondentů. Závěry o datech byly prováděny s ohledem na položenou výzkumnou otázku.

4.1.6 Diskuze výsledků a interpretací

Poslední fází diplomové práce byla diskuze výsledků a jejich analýza a interpretace. Přitom došlo k posouzení korelací, vyvození závěrů a výsledky byly zařazeny do kontextu současné literatury a provedeného výzkumu. Bylo zjišťováno, zda byly odhaleny nové poznatky, nebo zda byly výsledky v rozporu s dosavadními poznatky. Výsledky a provedené kroky byly podrobeny kritickému vyhodnocení.

Interpretace, závěry a doporučení všech předcházejících kroků výzkumného cyklu byly publikovány v této diplomové práci a jednalo se především o popis výsledků a shrnutí závěrů. Došlo také k zodpovězení otázky uplatnění výsledků v praxi.

4.1.7 Časový harmonogram

Harmonogram tvorby diplomové práce byl rozdělen na tři etapy.

V první etapě byla provedena rešerše odborné literatury a analýza zaměřená na studium odborných monografií a článků publikovaných v databázových časopisech. Na základě získaných poznatků byla sestavena osnova práce a došlo ke zpracování teoretické části.

V druhé etapě byla provedena pilotní studie a administrativní příprava dotazníkového šetření. Distribuce dotazníků a případná podpora byla zajištěna autorem diplomové práce a vedením ZSF JU.

Ve třetí etapě došlo k sumarizaci a interpretaci výsledků. V rámci kapitoly diskuze došlo primárně ke konfrontaci výsledků se zahraničními odbornými monografiemi a články publikovanými v recenzovaných časopisech.

Tabulka 2: Časový harmonogram

Etapa:	Doba realizace:	Činnosti:
1.	červenec – září 2021	rešerše odborných monografií a databázových časopisů
	říjen – prosinec 2021	osnova diplomové práce a zpracování teoretické části
2.	leden 2022	realizace pilotní studie
	únor – březen 2022	administrace a sběr dat
3.	březen – duben 2022	sumarizace a interpretace získaných dat a dokončení diplomové práce

4.2 Výzkum médií

Média lze zařadit mezi důležité součásti každodenního života a záměrem dotazníkového šetření bylo také zkoumání mediální komunikace, mediálních obsahů, příjemců a jejich účinků. Výzkumné metody použité v diplomové práci byly zvoleny tak, aby reprezentovaly nejtypičtější metodu k vybraným okruhům zájmu. Média byla vybrána

s přihlédnutím k věku a statusu respondentů, kdy bezprostředně před finálním výběrem byl proveden krátký průzkum preferovaných médií mezi adekvátními respondenty.

Jednotlivá média v dotazníku byla rozdělena následovně:

- webové stránky
- noviny
- televizní stanice
- rozhlasové stanice

4.2.1 Vybraná média

Webové stránky

Sputniknews.cz – dezinformační internetový server provozovaný ruskou státní tiskovou agenturou Rusko dnes. Wirnitzer a Kováčsová (2017) zařazují Sputniknews.cz mezi hlavní zdroje ruské propagandy v ČR a zmiňují konkrétní příklady šíření ruské propagandy a dezinformací na území ČR.

Aeronet.cz – dezinformační internetový server provozovaný Markem Pešlem. Autoři příspěvků vystupují anonymně, ale jejich zaměření je jednoznačně proruské (europeanvalues, 2021).

NWOO.org – dezinformační internetový server provozovaný Janem Korálem. V článcích jde o neskrývanou proruskou propagandu (europeanvalues, 2021).

Parlamentní listy.cz – internetový server hodnocený jako dezinformační médium provozovaný Ivem Valentou. Dle Alvarové (2019) jde o hlavní a nejčtenější nosič pro české dezinformátory (europeanvalues, 2021).

ct24.ceskatelevize.cz – internetový server České televize věnující se převážně zpravodajství.

Aktuálně.cz – internetový server provozovaný Zdeňkem Bakalou. Server sám sebe považuje za první ryze internetové zpravodajské médium v ČR, které se neopírá o podporu žádného z tradičních médií z televize, tisku či rozhlasu (europeanvalues, 2021).

Noviny

Vlastenecké noviny – dezinformační médium provozované Radkem Veličkou. Profilují se uznáváním židovsko-křesťanské kultury. Jsou unikátní i mezi proruskými dezinformačními médii, jelikož kromě zpráv přebíraných ze Sputniku a Russia Today zveřejňují také další „vlastní“ články, které jsou buď rasistické nebo berou texty z veřejně dostupných zdrojů (europeanvalues, 2021).

Lidové noviny – deník provozovaný společností MAFRA, a. s., jež vydává mimo Lidové noviny také deník Mladá fronta DNES. Původní zaměření noviny bylo na zahraniční politiku a kulturu, dnes nabízí přílohy a magazíny na ekonomiku, právo, školství a vzdělávání, lifestyle, medicínu a vědu, kulturu a umění (europeanvalues, 2021).

Hospodářské noviny – deník zaměřený na politiku a ekonomiku provozovaný Zdeňkem Bakalou. Kromě běžného zpravodajství nabízí také komentáře a analýzy hospodářské situace a ekonomická témata (europeanvalues, 2021).

Televizní stanice

Raptor TV – dezinformační internetová televizní stanice provozovaná Žarkem Jovanovičem. Televizní stanice často přenáší akce proruských spolků a extremistů v ČR i zahraničí (europeanvalues, 2021).

Česká televize – televizní stanice vysílající celoplošně za území ČR, generálním ředitelem je Petr Dvořák. Jako médium veřejné služby má zajišťovat všem občanům přístup k informacím, vzdělání, kultuře a zábavě (europeanvalues, 2021).

TV Prima – televizní stanice provozovaná společností FTV Prima, s. r. o., patřící Ivanu Zachovi. Po TV Nova se stala druhou celoplošnou soukromou televizní stanicí (europeanvalues, 2021).

Rozhlasové stanice

Svobodný vysílač – dezinformační projekt rádia české alternativy, ředitelem je Pavel Hlávka provozující také dezinformační webovou stránku Infowars. Jedná se o internetové rádio šířící různé dezinformace, konspirace a proruskou propagandu (europeanvalues, 2021).

Český rozhlas Radiožurnál – rozhlasová stanice provozující rozhlasové vysílání celoplošně na území ČR, vlastníkem je Český rozhlas a šéfredaktorem Ondřej Suchan. Zaměřuje se na publicistiku a aktuální zpravodajství (europeanvalues, 2021).

Český rozhlas Dvojka – rozhlasová stanice provozující rozhlasové vysílání celoplošně na území ČR, vlastníkem je Český rozhlas a šéfredaktorem Ondřej Nováček. Vysílá prakticky všechny typy pořadů: vzdělávací, zábavné, historické, hudební atd. (europeanvalues, 2021).

4.2.2 *Metody analýzy médií*

V případě oblastí zkoumání mediální komunikace byly v této práci použity následující analýzy:

- **zkoumání mediálního systému, systémová analýza** – jednotlivá mediální sdělení, jednotlivé mediální segmenty (webové stránky, noviny, televizní stanice, rozhlasové stanice),
- **analýza mediální organizace** – dopady politiky organizace na mediální obsah,
- **rutiny mediální produkce** – produkce mediálních sdělení a procesy stojící za jejich konečnou podobou,
- **tematická agenda médií** – jakými tématy se média zabývají a jak velký prostor jim věnují, srovnávání různých typů médií,
- **analýza objektivit a jejího porušování** – analýza nestrannosti vybraných médií,
- **zkoumání mediálních textů** – formy a struktury poskytování informací,
- **analýza diskurzu** – zaměřena na vyšší rovinu, než jen roviny jednotlivých textů, všímá si vztahu mediálních sdělení a prostředí, ve kterém vznikají,
- **analýza sledovanosti médií** – velikost a struktura mediálního publika,
- **dlouhodobý účinek médií** – kumulativní působení většího množství sdělení v delším časovém horizontu,
- **měření účinnosti sdělení** – zkoumání a zjišťování postojů jednotlivců a změny v jejich chování (Trampota a Vojtěchovská, 2010)

5 VÝSLEDKY

V této kapitole jsou uvedeny výsledky empirické části, přehledové tabulky a grafy jsou doplněny komentářem. Výsledky jsou pro přehlednost rozděleny do dvou kapitol.

První kapitola se věnuje popisu výzkumného souboru ve smyslu shromážděného vzorků a zastoupení respondentů dle jednotlivých oborů studia.

Druhá kapitola zpracovává kvantitativní data získaná z dotazníkového šetření.

5.1 Popis výzkumného souboru

V rámci provedeného výzkumu byl shromážděn vzorek 511 respondentů, kteří byli ochotni se zapojit do výzkumu a splňovali stanované kritérium, tj. byli studenty ZSF JU (Tabulka č. 2). Vzhledem k aktuálně nabízeným studijním oborům, resp. programů byli do výsledků počítáni i studenti dobíhajících studijních oborů, resp. programů.

Tabulka 3: Zastoupení respondentů dle oboru studia

Obor:	Četnost:	%:	% z celkového počtu v oboru:
Fyzioterapie	25	4,9	16,1
Laboratorní diagnostika	37	7,2	53,6
Nutriční terapie	33	6,5	39,8
Pediatrické ošetrovatelství	5	1,0	6,8
Porodní asistence	21	4,1	33,3
Radiologická asistence	29	5,7	56,9
Sociální práce	85	16,6	46,4
Všeobecné ošetrovatelství	49	9,6	19,9
Zdravotně-sociální péče	29	5,7	78,4
Zdravotnické záchranářství	49	9,6	36,8
Ochrana obyvatelstva se zaměřením na CBRNE	18	3,5	100,0
Management sociální práce v organizacích	41	8,0	68,3
Specializace v ošetrovatelství	25	4,9	32,5
Civilní nouzová připravenost	56	10,9	70,9
Ošetrovatelství	9	1,8	39,1
Celkem	511	100	

Výzkumný soubor studentů byl pro následující vyhodnocení v rámci diskuze rozdělen na obory zdravotnické (Fyzioterapie, Laboratorní diagnostika, Nutriční terapie, Pediatrické ošetrovatelství, Porodní asistence, Radiologická asistence, Všeobecné ošetrovatelství, Zdravotnické záchranářství, Specializace v ošetrovatelství a Ošetrovatelství), sociální (Sociální práce, Zdravotně-sociální péče a Management sociální práce v organizacích)

a bezpečnostní (Ochrana obyvatelstva se zaměřením na CBRNE a Civilní nouzová připravenost) (Tabulka 4).

Obor:	Četnost:	%:	% z celkového počtu v oboru:
Zdravotnický	282	55,2	31,5
Sociální	155	30,3	55,4
Bezpečnostní	74	14,5	76,3
Celkem	511	100	

5.2 Zastoupení respondentů v jednotlivých částech dotazníku

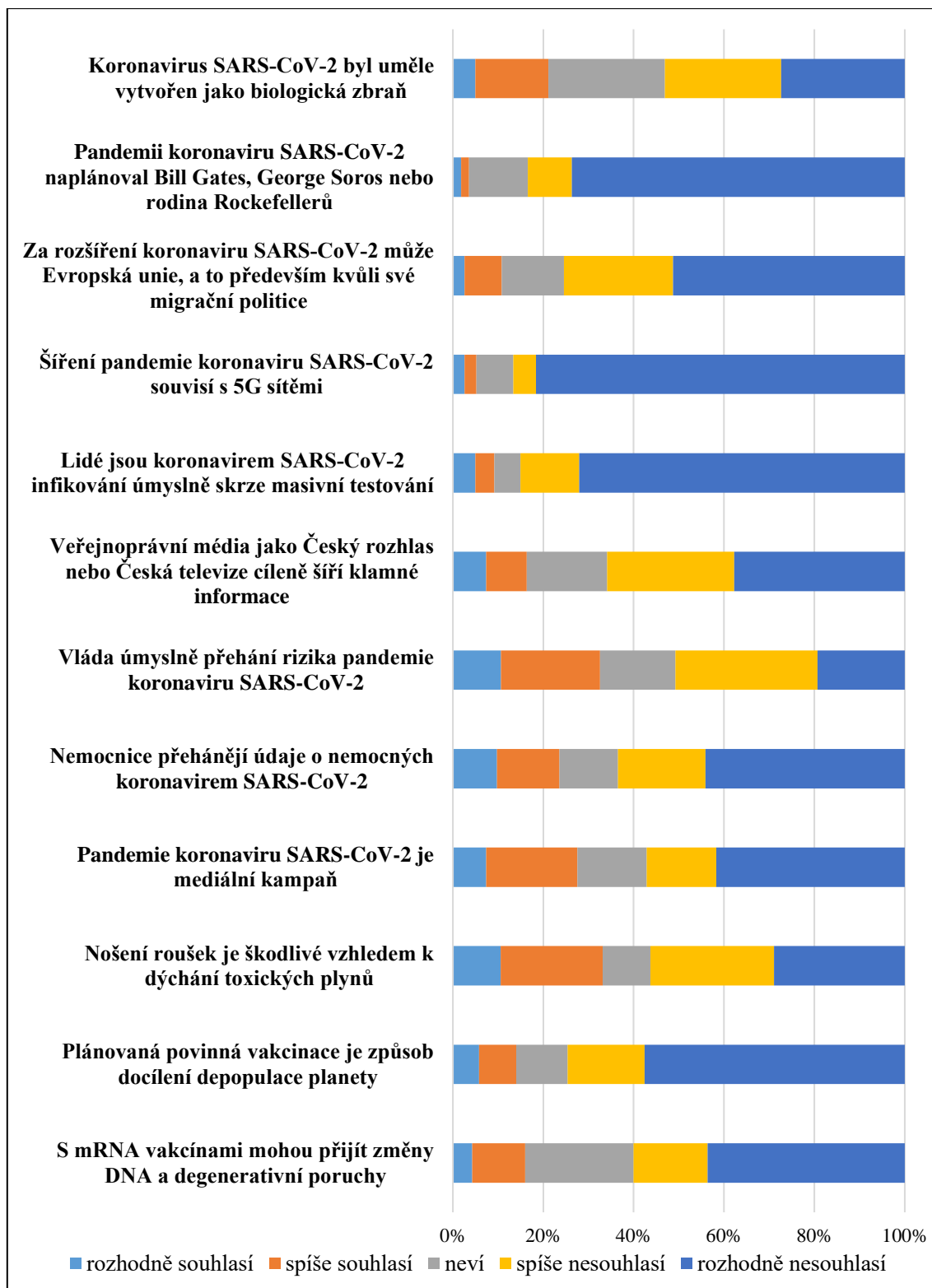
Jak již bylo nastíněno v kapitole 4 Metodika, dotazník byl tvořen 55 otázkami. Otázky se dále člení na 5 částí, tj. rozšíření dezinformačních zpráv, čtenost a důvěryhodnost vybraných médií v kontextu médií ostatních, hromadně přeposílané emaily, postoje k dezinformačním zprávám a zdroje informací v celospolečenském dění.

V dotazníku jsou jednotlivé části zastoupeny následujícími otázkami:

- a) rozšíření dezinformačních zpráv: 1-12
- b) sledovanost a důvěryhodnost vybraných médií v kontextu médií ostatních: 13-42
- c) hromadně přeposílané emaily: 43
- d) postoje k dezinformačním zprávám: 44-49
- e) zdroje informací v celospolečenském dění: 50-55

Pro přehlednost, z jakých dat se vycházelo v rámci vyhodnocení dotazníkového šetření, přikládám vyhodnocení četností jednotlivých částí.

V rámci vyhodnocení četností u části rozšíření dezinformačních zpráv (Graf 1) byl zjišťován souhlas či nesouhlas s vybranými tvrzeními, které představovaly kombinaci obecnějších tvrzení ohledně politických postojů a nepravdivých tvrzení.

Graf 1: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2

S prvním ze tvrzení ohledně původu koronaviru SARS-CoV-2, že „**koronavirus SARS-CoV-2 byl uměle vytvořen jako biologická zbraň**“ souhlasilo 21 % studentů, z toho 5 % rozhodně souhlasí a 16 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo

53 % studentů, z toho 26 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 27 % spíše nesouhlasí. Zároveň šlo o tvrzení s nejvyšším počtem odpovědí „neví“ (26 %), což svědčí o poměrně slabém ukotvení tématu ve společnosti. Další tvrzení vztahující se k původu koronaviru SARS-CoV-2, u kterého byl zaznamenán nejnižší podíl souhlasu, byl ve znění „**Pandemii koronaviru SARS-CoV-2 naplánoval Bill Gates, George Soros nebo rodina Rockefellerů**“. S tvrzením souhlasily 3 % studentů, z toho 1,5 % rozhodně souhlasí a 1,5 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 84 % studentů, z toho 70 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 10 % spíše nesouhlasí.

Z další sady otázek, které se vztahovaly k rozšiřování koronaviru SARS-CoV-2, bylo položeno tvrzení ve znění „**Za rozšíření koronaviru SARS-CoV-2 může Evropská unie, a to především kvůli své migrační politice**“. S tvrzením souhlasilo 10 % studentů, z toho 2 % rozhodně souhlasí a 8 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 76 % studentů, z toho 52 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 24 % spíše nesouhlasí. Další tvrzení vztahující se k rozšiřování koronaviru SARS-CoV-2, které mělo druhý nejnižší podíl souhlasu, bylo ve znění „**Šíření pandemie koronaviru SARS-CoV-2 souvisí s 5G sítěmi**“ a uvedlo s ním souhlas 5 % studentů, z toho 2,5 % rozhodně souhlasí a 2,5 % spíše souhlasí. Šlo o nejméně přijímané tvrzení, se kterým nesouhlasilo 87 % studentů, z toho 82 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 5 % spíše nesouhlasí. Poslední tvrzení vztahující se k rozšiřování koronaviru SARS-CoV-2 bylo, že „**lidé jsou koronavirem SARS-CoV-2 infikováni úmyslně skrze masivní testování**“. I zde se objevil nízký podíl souhlasu a to 9 %, z toho 5 % rozhodně souhlasí a 5 % spíše souhlasí. V souvislosti s předchozím tvrzením se jednalo o druhé nejméně přijímané tvrzení, se kterým nesouhlasilo 85 %, z toho 73 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 12 % spíše nesouhlasí. Zároveň šlo o tvrzení, u kterého byl zaznamenán nejnižší počet odpovědí „neví“ (5 %), což svědčí o poměrně silném ukotvení tématu ve společnosti.

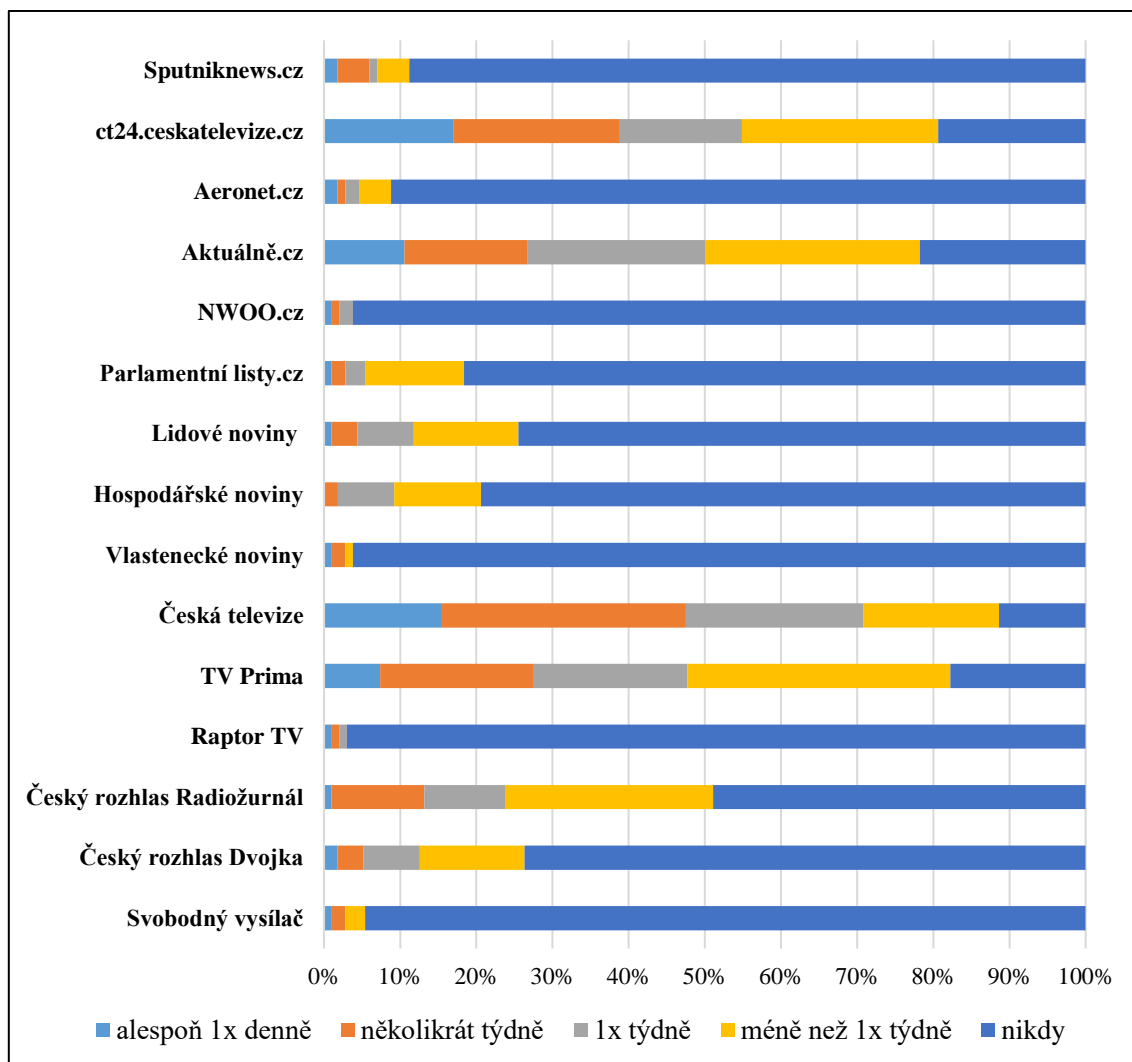
Následující sada otázek byla zaměřena na medializaci pandemie koronaviru SARS-CoV-2, a první tvrzení bylo položeno ve znění „**Veřejnoprávní média jako Český rozhlas nebo Česká televize šíří klamné informace**“. S tímto tvrzením uvedlo souhlas 16 % studentů, z toho 7 % rozhodně souhlasí a 9 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 66 % studentů, z toho 38 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 28 % spíše nesouhlasí. Druhé tvrzení vztahující se k medializaci pandemie koronaviru SARS-CoV-2 bylo položeno ve znění „**Vláda úmyslně přehání rizika pandemie koronaviru SARS-CoV-2**“ a jednalo se o druhé nejvíce přijímané tvrzení. S tímto

tvrzením souhlasilo 30 % studentů, z toho 10 % uvedlo, že rozhodně souhlasí a 20 %, že spíše souhlasí. S výrokem nesouhlasilo 47 % studentů, z toho 18 % deklarovalo, že rozhodně nesouhlasí a 29 % spíše nesouhlasí. Obdobná varianta předchozího tvrzení byla předložena ve znění „**Nemocnice přehánějí údaje o nemocných koronavirem SARS-CoV-2**“ a souhlasilo s ní 23 % studentů, z toho 10 % rozhodně souhlasí a 13 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 47 % studentů, z toho 19 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 28 % spíše nesouhlasí. Poslední tvrzení této sady otázek v sobě kombinuje zveličování průběhu pandemie koronaviru SARS-CoV-2 a možnou nedůvěru ve státní instituce. V dotazníkovém šetření bylo předloženo jako „**Pandemie koronaviru SARS-CoV-2 je mediální kampaň**“ a souhlasilo s ním 27 % studentů, z toho 7 % uvedlo, že rozhodně souhlasí a 20 %, že spíše souhlasí. S výrokem nesouhlasilo 57 % studentů, z toho 15 % deklarovalo, že rozhodně nesouhlasí a 42 % spíše nesouhlasí.

V poslední sadě otázek, které byly zaměřené na opatření v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2, bylo nejvíce přijímané tvrzení, a to, že „**nošení roušek je škodlivé vzhledem k dýchání toxických plynů**“. S tímto tvrzením uvedlo souhlas 33 % studentů, z toho 10 % rozhodně souhlasí a 23 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 56 % studentů, z toho 29 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 27 % spíše nesouhlasí. Dalším tvrzením v pořadí bylo, že „**plánovaná povinná vakcinace je způsob docílení depopulace planety**“. S tímto tvrzením uvedlo souhlas 14 % studentů, z toho 6 % rozhodně souhlasí a 8 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 75 % studentů, z toho 58 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 17 % spíše nesouhlasí. Posledním tvrzením této sady otázek, a zároveň celé první části dotazníku, bylo, že „**s mRNA vakcínami mohou přijít změny DNA a degenerativní poruchy**“. S tímto tvrzením uvedlo souhlas 15 % studentů, z toho 4 % rozhodně souhlasí a 9 % spíše souhlasí. S tvrzením nesouhlasilo 59 % studentů, z toho 43 % uvedlo, že rozhodně nesouhlasí a 16 % spíše nesouhlasí.

V rámci vyhodnocení četností u části sledovanost a důvěryhodnost vybraných médií, kterými byly Sputniknews.cz, Aeronet.cz, NWOOCZ.cz, Parlamentní listy.cz, Vlastenecké noviny, Raptor TV a Svobodný vysílač v kontextu medií ostatních (Graf 2), je na první pohled zřejmé, že z hlediska dosahu médií byla na prvním místě televizní stanice Česká televize, kterou sleduje alespoň 1x denně 15 % studentů a alespoň někdy 89 % studentů, spolu s jejím zpravodajským serverem ct24.ceskatelevize.cz, který sleduje alespoň 1x denně 17 % studentů a alespoň někdy 81 % studentů. Dále je možno zmínit

televizní stanici TV Prima, kterou sleduje alespoň 1x denně 7 % studentů a alespoň někdy 82 % studentů. Naopak nejnižší dosah měly dezinformační média, konkrétně televizní stanice Raptor TV, kterou sleduje alespoň 1x denně 1 % studentů a alespoň někdy 2 % studentů. Dále pak Vlastenecké noviny, které sleduje alespoň 1x denně 1 % studentů a alespoň někdy 3 % studentů, a Svobodný vysílač, který sleduje alespoň 1x denně 1 % studentů a alespoň někdy 5 % studentů.

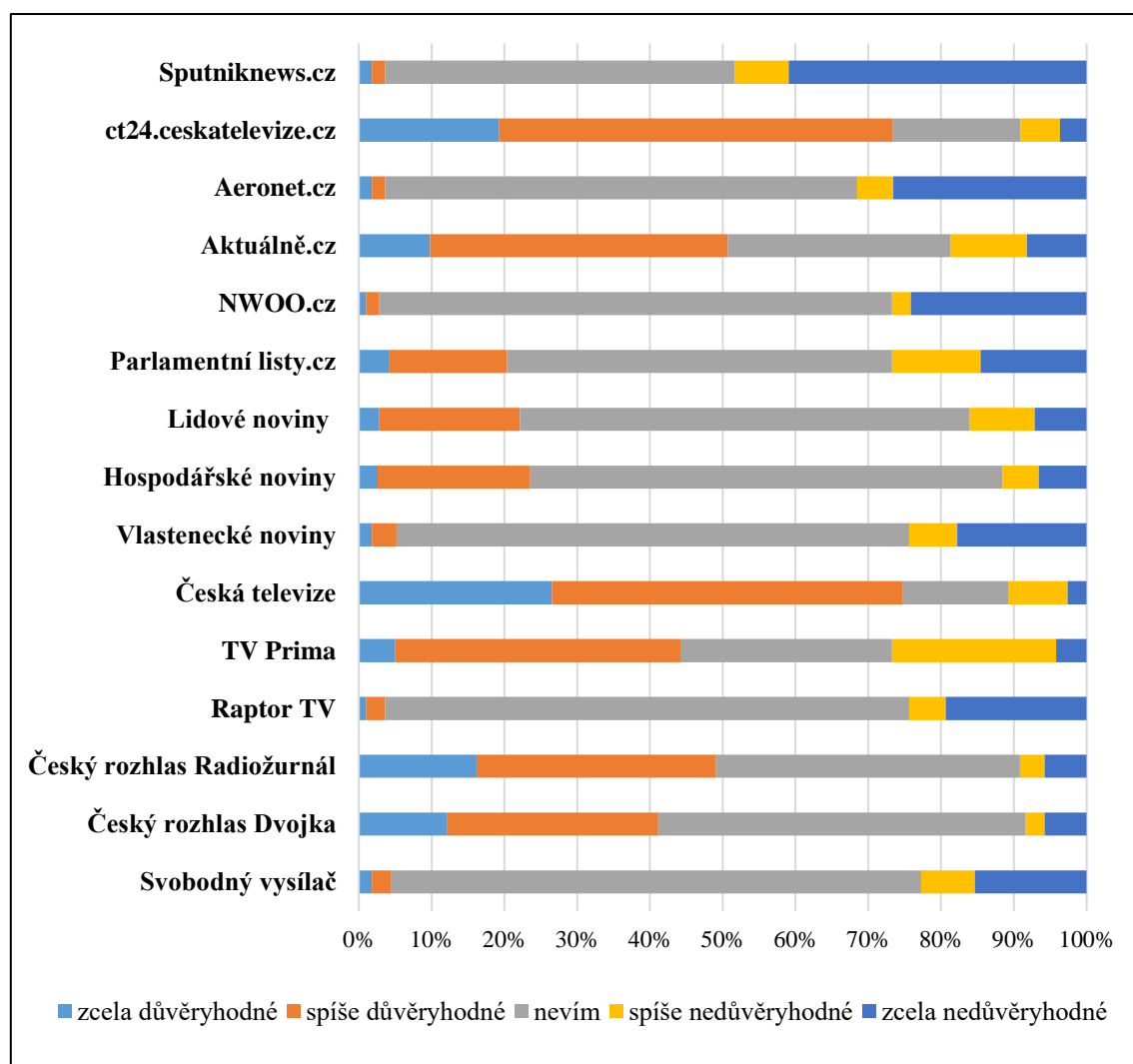

Graf 2: Sledovanost vybraných médií

Dotazník také zjišťoval, zda informace, které vybraná média poskytují, považují za důvěryhodné či nedůvěryhodné (Graf 3). Za nejvíce důvěryhodnou považují studenti Českou televizi, kterou považovalo za důvěryhodné médium 75 % studentů. U TV Prima je patrná určitá nekonzistence mezi důvěryhodností a sledovaností, kdy jí za důvěryhodnou považuje pouze 44 % studentů, a to i přesto, že jde o třetí nejsledovanější

médium. Důvěryhodnost České televize velmi silně korelovala s tvrzením z předchozí části dotazníku, že „Veřejnoprávní média jako Český rozhlas nebo Česká televize šíří klamné informace“. Studenti, kteří souhlasili s tímto tvrzením, si skutečně myslí, že informace poskytující Českou televizi jsou nedůvěryhodné.

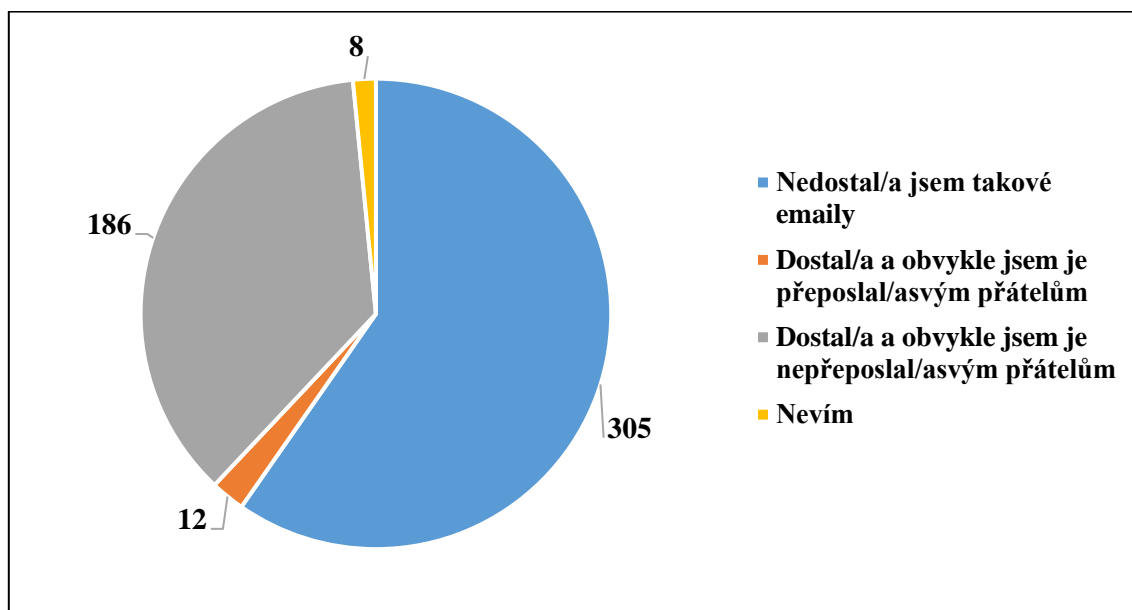
Na druhé straně za nejméně důvěryhodné považují studenti opět dezinformační média. Za nejméně důvěryhodné médium jsou považovány zpravodajské servery Sputniknews.cz (2 % studentů ho považují za důvěryhodný) a Aeronet.cz (2 % studentů ho považují za důvěryhodný).

Graf 3: Důvěryhodnost vybraných médií

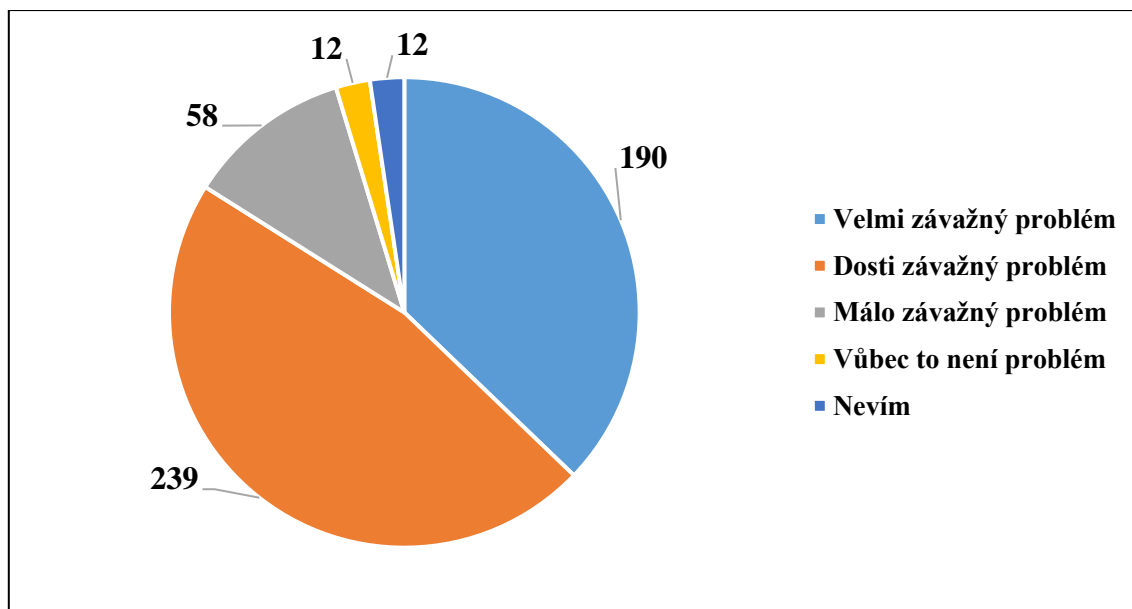
V rámci vyhodnocení četností u části hromadně preposílaných emailů studenti odpovídali, zda dostávali od známých emaily týkající se např. původu koronaviru SARS-CoV-2, negativních dopadů vakcinace, nošení roušek či falešně pozitivních testů.

Výsledky vyhodnocení zobrazuje Graf 4. Tři pětiny (60 %) studentů uvedly, že nedostaly emaily varující před různými nebezpečími v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2, téměř dvě pětiny (39 %) uvedly, že tyto emaily dostaly a z toho 2 % studentů je dále přeposlaly svým přátelům.

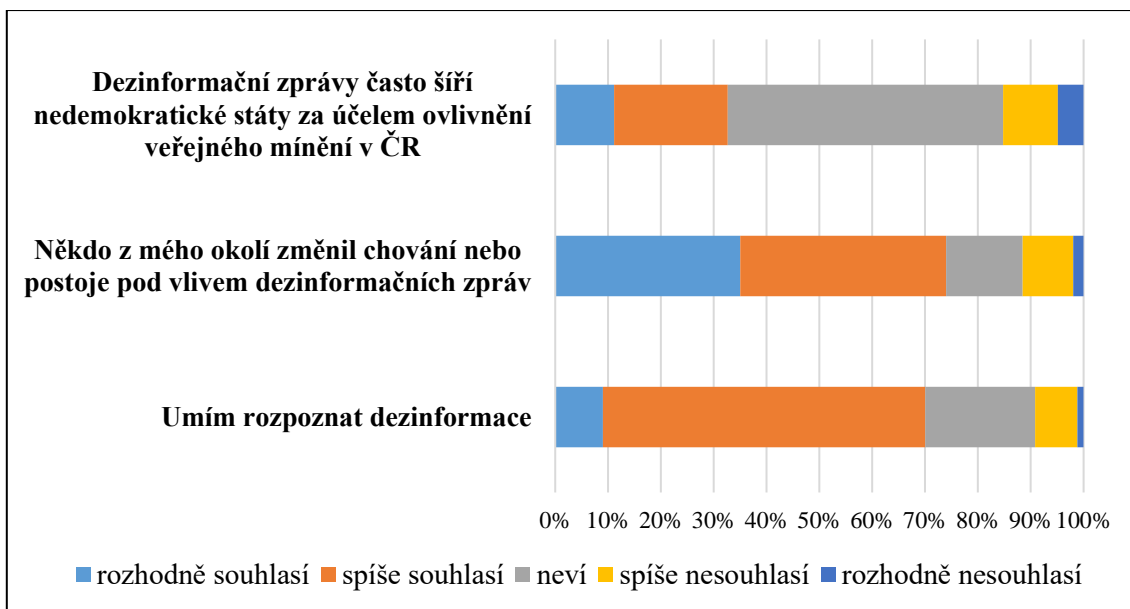
Graf 4: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varujících před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2

V rámci vyhodnocení četností u části postoje k dezinformačním zprávám (Graf 5) studenti odpovídali, nakolik je dle nich závažným problémem šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 za účelem ovlivnění společenských názorů. Celkem 84 % studentů považuje šíření klamných informací za účelem ovlivnění společenských názorů za problém, z toho 37 % za velmi závažný a 47 % na dosti závažný. Za málo závažný problém považuje šíření klamných informací za účelem ovlivnění společenských názorů 11 % a jen 2 % jej za problém nepovažuje vůbec.

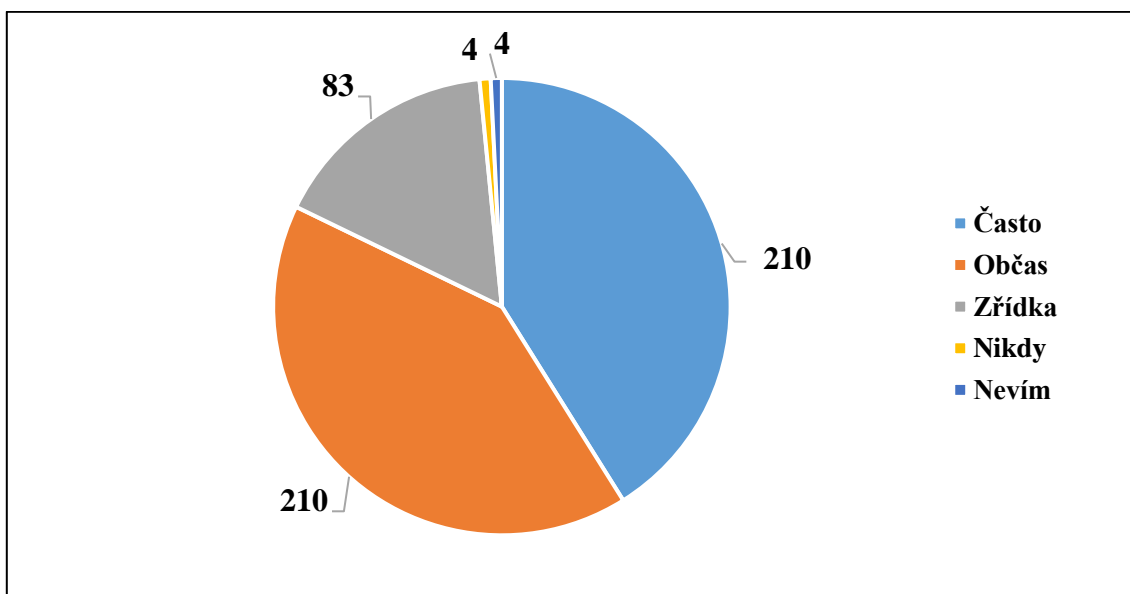
Graf 5: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2

Spolu s obecným postojem k problematice rozšiřování klamných zpráv o koronaviru SARS-CoV-2 studenti odpovídali také na další okolnosti týkající se dezinformačních zpráv. Jednalo se o rozpoznávání dezinformačních zpráv, změny postojů okolí a dalšího rozšiřování (Graf 6). Celkem 70 % studentů uvedlo, že umí rozpoznat dezinformace (z toho 9 % rozhodně souhlasí a 61 % spíše souhlasí) a 9 % uvedlo, že dezinformace rozpoznat neumí (z toho 1 % rozhodně nesouhlasí a 8 % spíše nesouhlasí). Přitom 21 % studentů uvedlo, že se k tomuto problému neumí vyjádřit. Téměř tři čtvrtiny 74 % studentů souhlasily (z toho 35 % rozhodně souhlasí a 39 % spíše souhlasí) s tím, že někdo v jejich okolí změnil chování nebo postoje pod vlivem dezinformačních zpráv, naopak s takovým tvrzením nesouhlasilo 11 % studentů (z toho 2 % rozhodně nesouhlasí a 9 % spíše nesouhlasí). Co se týká dalšího rozšiřování dezinformací, 33 % studentů souhlasí s tvrzením, že dezinformační zprávy šíří nedemokratické státy za účelem ovlivnění veřejného mínění v ČR, oproti 15 % studentů, kteří s tímto tvrzením nesouhlasí. U tohoto tvrzení byla nejčastější odpověď „nevím“, kterou uvedla více než polovina (52 %) studentů.

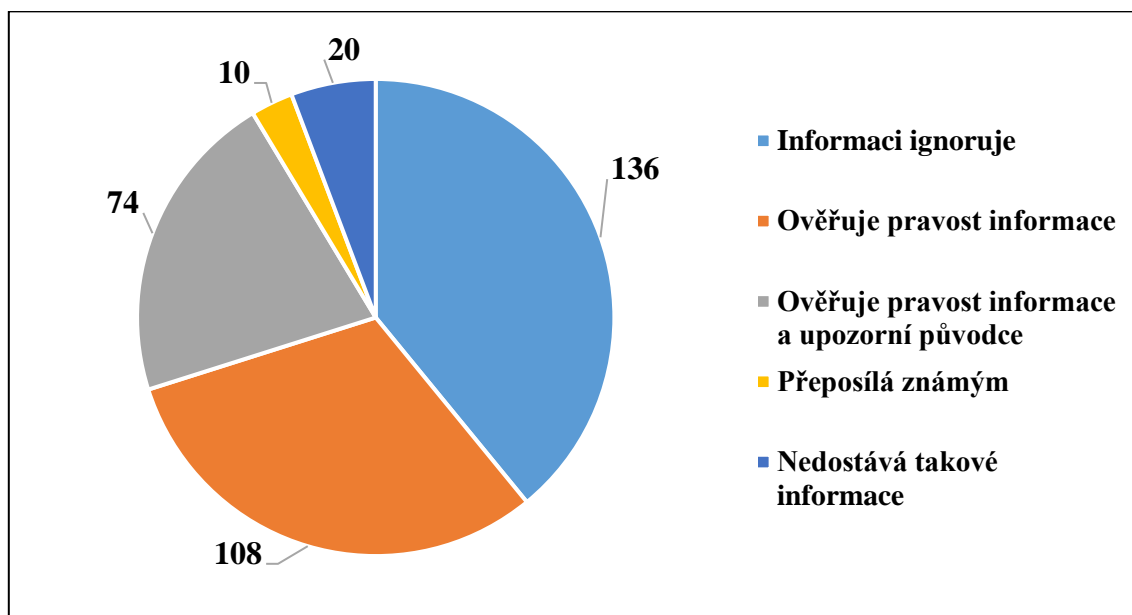
Graf 6: Postoje k dezinformačním zprávám

V následující části studenti odpovídali na otázku, jak často se setkávají s informacemi, u kterých mají podezření, že by mohlo jít o dezinformace (Graf 7). Přes dvě pětiny studentů (41 %) uvedlo, že se s takovými informacemi setkávají často, stejný podíl (41 %) uvedl, že se s nimi setkává občas a 16 % studentů se s těmito informacemi setkává zřídka. Oproti tomu velmi malé podíly (2 %) se s dezinformacemi nikdy neseťkává nebo o tom neví.

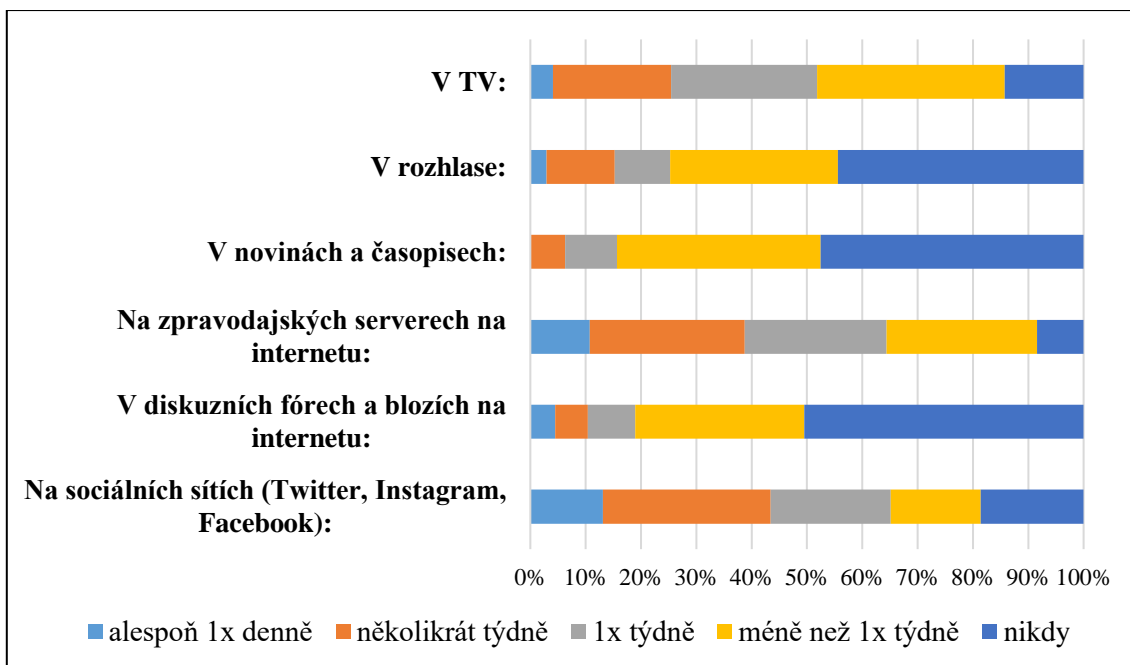
Graf 7: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace

Jako poslední v části o dezinformačních zprávách byla do dotazníku zařazena otevřená otázka ohledně toho, jak studenti postupují v případě podezření, že informace, kterou dostali, je klamná (a tedy může jít o dezinformaci). Na tuto otázku odpovědělo 348 studentů. Výsledky vyhodnocení zobrazuje Graf 8. Z tohoto grafu je vidět, že téměř dvě pětiny (39 %) studentů na informaci nijak nereagují (nepřeposílají, neupozorní původce ani neověřují). Dále 31 % studentů informaci pouze ověří a 21 % studentů informaci ověřují a upozorní původce této zprávy. Reakce, kdy student informaci dostane a přeposle jí dál je zastoupena 3 % a dále 6 % studentů takové informace vůbec nedostává.

Graf 8: Postup při podezření na dezinformace

V rámci vyhodnocení četností u poslední části, a to sledování dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2, studenti odpovídali, jak často sledují dění v různých druzích médií (Graf 9). S náskokem nad ostatními médii vedou zpravodajské servery na internetu, na kterých sleduje dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 většina (92 %) studentů. Druhým v pořadí je televize, kterou sleduje 86 % studentů, překvapivě až třetí v pořadí jsou sociální sítě, na kterých sleduje dění 82 % studentů.

Graf 9: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií

6 DISKUZE

Cílem dotazníkového šetření v diplomové práci byla identifikace části vybraných dezinformací, které se v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 objevily v českém informačním prostoru, jejich zasazení do kontextu, a posouzení dopadu dezinformačních zpráv a nebezpečí plynoucích z jejich podcenění u vybrané skupiny obyvatel.

Tato kapitola byla pro lepší přehlednost rozdělena do podkapitol Dezinformace spojené s koronavirem SARS-CoV-2 a Dezinformace a jejich dopady se specifickým dopadem, a to radikalizací.

6.1 Dezinformace spojené s koronavirem SARS-CoV-2

Současná společnost nemá problém s nedostatkem informací, ale naopak s jejich nadbytkem a pandemie COVID-19 zesílila fenomén zvaný jako infodemie, tj. stav kdy je společnost zaplavena informacemi, jak pravdivými, tak zavádějícími či přímo lživými (WHO, 2020b). Pro laickou, a mnohdy i odbornou veřejnost, je velmi obtížné se zorientovat v této záplavě informací a lidé snadno ztratí přehled. Poskytování ověřených informací je na poli veřejného zdraví velmi důležité, protože pokud lidé neví, jak se mají chránit, jsou zmatení nebo dokonce začnou odmítat jednotlivá opatření na základě falešných zpráv, může dojít k vážným problémům při zvládnání situace. Hamplová (2020) zdůrazňuje, že klíčovou rolí v tomto ohledu mají sociální sítě a média, a to nejen proto, že jsou stále hlavním zdrojem informací, ale také proto, že zároveň ovlivňují názory a v zásadě kdokoli, kdo je dostatečně hlasitý ve virtuálním prostoru tak se může z pohledu médií stát „odborníkem“ na určité téma.

6.1.1 *Původ koronaviru SARS-CoV-2*

- **Koronavirus SARS-CoV-2 byl uměle vytvořen jako biologická zbraň?**

Zde je třeba jasně vysvětlit uznávanou definici pojmu biologická zbraň. Prymula et al. (2002) definují biologickou zbraň jako hmotný předmět, který odpaluje nebo rozšiřuje

biologickou látku. Jedná se o zbraňový komplex zahrnující biologický prostředek napadení, biologickou municí a prostředek dopravy na cíl (Knight, 2021). Z výše uvedené definice vyplývá, že v současné době neexistuje důkaz, který by dokazoval, že jde o biologickou zbraň. S tímto tvrzením souhlasilo 21 % studentů a byla tedy **dosažena hladina významnosti** (15 %). Většinu souhlasu (68 %) tvořili studenti sociálních oborů. Tento výsledek je pravděpodobně zapříčiněn faktem, že tyto obory mají méně kvalitní biologický základ studia, neznají definici biologické zbraně a neví, že takovéto upravení patogenu je značně složité. Prymula et al. (2002) v této souvislosti zmiňují hlavně značné nároky na vyprodukování dostatečného množství mikroorganismů a obtížnost jejich masového rozšíření.

- **Pandemii koronaviru SARS-CoV-2 naplánoval Bill Gates, George Soros nebo rodina Rockefellerů?**

Pandemie koronaviru SARS-CoV-2 byla tradičně spojována se jmény Bill Gates, George Soros nebo rodiny Rockefellerů, kteří podle dezinformátorů rozšířili virus, aby pak mohli profitovat z prodeje vakcín a ovládat populaci pomocí různých mikročipů (Vinklová, 2020). Do současnosti proběhlo mnoho studií zkoumajících původ koronaviru SARS-CoV-2 a většina z nich potvrzuje jeho přírodní původ. Dle Zhou et al. (2020) jsou původním nositelem viru netopýři, kteří prostřednictvím svých slin nebo trusu infikovali jiná zvířata, z nichž se virus dále přenesl na člověka. Ve své studii upozorňují i na fakt, že kompatibilita koronaviru SARS-CoV-2 s netopýřím je až 96 procentní. Andersen et al. (2020) za účelem odhalení původu koronaviru SARS-CoV-2 porovnávali získané sekvence genomu tohoto viru s dostupnými genovými sekvencemi známých kmenů koronavirů. Při této analýze se zaměřili na místo štěpení (molekulární nástroj viru pro průnik vnějšími stěnami do buněk hostitele) a doménu vázající se na receptor umožňující zachycení viru na buňkách hostitele. Na základě těchto analýz došli k závěru, že virus je produktem přirozené evoluce, tj. nenašli žádný důkaz, že by byl virus záměrně vyroben v laboratoři. V současné době neexistují důkazy, které by potvrdzovaly jiný původ než čistě přirozené evoluce a přenosu patogenu. U tohoto tvrzení byl zaznamenán nejnižší podíl souhlasu (3 %), hladina významnosti (15 %) nebyla dosažena.

Výše uvedené výsledky ohledně **původu koronaviru SARS-CoV-2** lze konfrontovat s průzkumem agentury Střediska empirických výzkumů (dále jen STEM) z roku 2021, kdy 50 % Čechů souhlasilo s tvrzením, že koronavirus byl uměle vytvořen (včetně toho, že virus byl vytvořen jako selektivní biologická zbraň) (STEM, 2021). Tento rozdíl je zajímavý, protože vypovídá o vzdělanosti, kritickém myšlení, lepším zorientování v přijímaných informacích a odfiltrování nekvalitních informací studenty ZSF JU.

6.1.2 Rozšiřování koronaviru SARS-CoV-2

- **Za rozšíření koronaviru SARS-CoV-2 může Evropská unie, a to především kvůli své migrační politice?**

Informace spojující koronavirus SARS-CoV-2 s migrací lze rozdělit do tří kategorií, a to: koronavirus šíří uprchlíci, pandemie má odvést pozornost od masové migrace a že virus záměrně rozšířila EU. Snaha o vykreslení migrantů jako viníků pandemie se objevila již v době zjištění prvních případů nákazy v ČR. Dezinformační weby šířily zprávy o tzv. italském pacientu nula, kterým měl být pákistánský přistěhovalec. Tato informace však byla zveřejněna v době, kdy první italský případ nebyl zdaleka dohledán a později navíc Gianotti et al. (2021) dohledali skutečného italského pacienta nula, ženu nakaženou již v listopadu 2019.

Dále se objevovaly také zprávy o tom, že se migranti chtějí dostat z uprchlických táborů do Evropy, aby zde mohli šířit koronavirus. Distribuce této zprávy pomohl i předseda hnutí SPD Tomio Okamura, který sdílel příspěvky o tom, jak mladí migranti schválně kašlou a prskají na evropské důchodce, aby urychlili vyhynutí evropské bílé rasy. Ve skutečnosti však nešlo o důchodce a jednalo se o nepochopený žert (Chakraborty a Maity, 2020).

Koronavirová pandemie byla také často prezentována jako kouřová clona, která měla údajně odvést pozornost od problémů, mezi které patřila dle dezinformátorů právě migrace. EU chtěla, dle zmíněných teorií, využít zmatku ohledně pandemie k příchodu nových uprchlíků do EU. V nejextrémnějších případech se psalo, že si EU nakažené migranty najala úmyslně, aby virus rozšířili. Dle dezinformátorů se měli koronavirem SARS-CoV-2 nakazit téměř všichni, ale umřít měli pouze nemocní a staří, kteří nejvíce

čerpají z položek na sociální a zdravotní zabezpečení. Tímto by se tak měla uvolnit místa v sociálních zařízeních, kde by bylo možné ubytovat příchozí migranty (Chakraborty a Maity, 2020).

Výše uvedené příklady však neobsahovaly žádné důkazy a šlo jen o nepotvrzené konspirace, jejichž cílem bylo poškodit EU.

S tvrzením, že „**za rozšíření koronaviru SARS-CoV-2 může Evropská unie, a to především kvůli své migrační politice**“ souhlasilo 10 % studentů (hladina významnosti 15 %), z nichž 58 % bylo studenty sociálních oborů. Za tento výsledek pravděpodobně může znovu méně kvalitní biologický základ studia a nedostatečné znalosti o mechanismech šíření biologických agens. Dle podobného průzkumu agentury STEM (2021) 41 % Čechů souhlasilo s tím, že migrace a uprchlíci mají nemalý podíl na rozšíření hrozby COVID-19. Zde je opět patrný rozdíl, který vypovídá o dobré úrovni studentů pracovat s informacemi a ověřovat si fakta. K šíření aerogenního patogenu není potřeba migrace, stačí globalizace a míra cestování, protože vzdušná cesta hraje hlavní roli při vniknutí biologického agens do lidského organismu (v roce 2019, kdy byl virus koronaviru SARS-CoV-2 poprvé identifikován, přicestovalo do ČR téměř 22 milionů turistů a přes 7 milionů Čechů vycestovalo do zahraničí) (ČSÚ, 2020).

- **Šíření pandemie koronaviru SARS-CoV-2 souvisí s 5G sítěmi?**

Šíření koronaviru bylo také spojováno s nástupem nových technologií, především s mobilními sítěmi 5G. I přes absurditu těchto tvrzení si tyto informace příznivce a šířitele našly (Fildes at al., 2020). Heilweil (2020) k tomuto dodává, že existuje část populace, která tvrdí, že 5G je škodlivé pro lidské zdraví už léta, a to od doby, kdy bylo 5G poprvé navrženo. To samé platí ohledně chemtrails. K dezinformacím ohledně mobilních 5G sítí se přidružily informace vycházející z konceptu chemtrails – nad Evropou prý letadla provádějí nálety a tato aktivita zcela jistě souvisí s rozšiřováním viru. Dále uvádí, že toto byly jen další pokusy prosadit tato tvrzení a spojit je s aktuální situací (Heilweil, 2020).

Objevovaly se také zprávy, že s každou novou rádiovou technologií přišla nová epidemie. Pro příklad lze zmínit: 3G síť a SARS (2003), 4G síť a prasečí chřipka (2009), 5G síť a COVID-19 (2019). Důležité však je, že čas a místo výskytu SARS i prasečí chřipky

nesouhlasí se zavedením 3G a 4G sítí a první město pokryté 5G také nebyl Wu-chan. Koronavirus SARS-CoV-2 se navíc rapidně šířil i v místech, kde se vysílače 5G nevyskytují (např. země Latinské a Jižní Ameriky nebo Írán) (Fildes et al.,2020).

Žádná ze souvislostí mezi rádiovým vlněním a pandemií koronaviru SARS-CoV-2 nikdy nebyla vědecky potvrzena, což potvrzuje fakt, že toto tvrzení mělo druhý nejnížší podíl souhlasu a to 5 % studentů (hladina významnosti 15 %). Zároveň šlo o nejméně přijímané tvrzení, se kterým nesouhlasilo 87 % studentů.

- **Lidé jsou koronavirem SARS-CoV-2 infikováni úmyslně skrze masivní testování?**

Žádný lékařský test není dokonalý, a i přesnost testů na koronavirus byla během pandemie několikrát předmětem pochybností. Po celou dobu existovalo riziko, že výsledek konkrétního vyšetření bude falešně pozitivní či negativní. Něco zcela jiného je však tvrzení, že účelem testování bylo úmyslně infikovat či zvyšovat statistiky o nákazách. Tento trend se objevoval hlavně v době, kdy se rychle šířily nové varianty viru, což mělo za následek větší využívání testování. Silnější poptávka po testech a vyšší počty nálezů tak vytvořily příhodný moment pro šíření těchto dezinformací (Ketaki et al., 2021). Tato souvislost znovu nebyla nikdy vědecky potvrzena.

I zde se objevil nízký podíl souhlasu a to 9 % (hladina významnosti 15 %), a to především u studentů sociálních a bezpečnostních oborů. Studenti zdravotnických oborů s tímto tvrzením souhlasili nejméně (15 %), což je pravděpodobně zapříčiněno jejich přímým zapojením v rámci pracovní povinnosti studentů lékařských fakult a zdravotnických škol.

6.1.3 Medializace ohledně koronaviru SARS-CoV-2

- **Veřejnoprávní média jako Český rozhlas nebo Česká televize cíleně šíří klamné informace?**

Cílem provozování veřejnoprávních médií je zabránit zneužití médií politickými stranami a podpořit média jako čtvrtý pilíř demokracie. V ČR existují 3 veřejnoprávní média, a to: Česká televize, Český rozhlas a Česká tisková kancelář. Mezi zásady těchto médií patří pluralisticko-stranická neutralita, objektivita, vyváženost a etický kodex médií a redaktora. Např. Česká televize má zákonem ukotvenou činnost mimo jiné „*poskytování objektivní, ověřené, ve svém celku vyvážené informace pro svobodné vytváření názorů*“ (zákon č. 483/1991). S tvrzením souhlasilo 16 % studentů bez ohledu na ohledy na typ oboru a oblast studia (hladina významnosti 20 %). Tento výsledek kopíruje nastolený trend ve společnosti, dle agentury STEM (2021) během pandemie koronaviru SARS-CoV-2 ztratilo 18 % Čechů důvěru k informování ve veřejnoprávních médiích. I přesto však relativně dost lidí veřejnoprávním médiím důvěřuje.

- **Vláda úmyslně přehání rizika pandemie koronaviru SARS-CoV-2?**

V průběhu pandemie prožívaly klíčové instituce v ČR významnou krizi důvěry. S tímto tvrzením souhlasilo 30 % studentů (**hladina významnosti 20 %**) a jednalo se o druhé nejvíce přijímané tvrzení bez ohledu na typ oboru a oblasti studia. Tyto výsledky opět kopírují nastolený trend ve společnosti, kdy dle průzkumu agentury STEM (2021) až 41 % respondentů věří, že vláda úmyslně přehání rizika pandemie, aby mohla více kontrolovat občany. Většina lidí není o svých postojích skálopevně přesvědčena, ale vláda do toho zasáhla velmi pozdě a promeškala rok, kdy stát neměl žádnou strategickou komunikaci. To potvrzuje i fakt, že důvěra ve stát a oficiální informace klesla od jara roku 2020 do jara roku 2021 z 80 % na 25 % (STEM, 2021). Agentura dále hodnotila kroky vlády v boji s koronavirem na dezinformačních webech, kdy v období března 2020 považovalo kroky vlády 34 % respondentů jako pozitivní a 33 % jako negativní. V dubnu 2020 kroky vlády hodnotilo pozitivně jen 26 % respondentů oproti 49 %, kteří hodnotili negativně. Centrum pro výzkum veřejného mínění (dále jen CVVM) (2021) provádělo

výzkum hodnocení práce vybraných institucí od května roku 2020 do dubna roku 2021 a působení vlády hodnotili respondenti absolutně nejhůře (pokles pozitivního hodnocení o 40 % a nárůst negativního hodnocení o 39 % bodů). Zde je patrné, že došlo k obrovské ztrátě důvěry lidí ve vládu, ale také v ostatní státní úřady a instituce, a potvrzuje to také předešlou otázku. Samozřejmě to také vede k tomu, že se snaží hledat nějaké alternativní informace. Větší faktor než důvěra ve vládu a stát hraje důvěra v média, protože státu nevěří spousta lidí, kteří ale nepodléhají konspiracím. Pokud však není důvěra ve vládu, ani média, a potom částečně ani v lékařské autority, tak je opravdu složité se v dané situaci zorientovat ve obrovském množství informací.

- **Nemocnice přehánějí údaje o nemocných koronavirem SARS-CoV-2?**

S touto obdobnou variantou předchozího tvrzení souhlasilo 23 % studentů (**hladina významnosti 20 %**), především sociálních a bezpečnostních oborů. Studenti zdravotnických oborů s tímto tvrzením souhlasili nejméně (13 %), což je pravděpodobně opět zapříčiněno jejich přímým zapojením v rámci pracovní povinnosti studentů lékařských fakult a zdravotnických škol.

Dle podobného průzkumu STEM (2021) podezřívá 36 % online veřejnosti nemocnice, že přehánějí údaje o nemocných koronavirem SARS-CoV-2, aby získaly více prostředků. Vidí v tom ekonomický zájem nemocnic a zdravotníků, který se dostává vždy do popředí a lidé na to přirozeně reagují podezřením z profitu.

- **Pandemie koronaviru SARS-CoV-2 je mediální kampaň?**

S posledním tvrzením z položené sady otázek ohledně medializace souhlasilo 27 % studentů (**hladina významnosti 20 %**). Studenti souhlasili ve všech oborech bez ohledu na typ a oblast studia.

STEM (2021) uvádí, že Češi nejvíce věří mýtům, které se týkají závažnosti pandemie a podezření, že jde o mediální kampaň ze strany vlády. S tím souvisí např. již předchozí tvrzení, že vláda úmyslně přehání rizika pandemie, se kterým souhlasilo 30 % studentů.

Z položené sady tvrzení o medializaci ohledně koronaviru SARS-CoV-2 byla (s výjimkou tvrzení o šíření klamných informací veřejnoprávními médii) **u všech tvrzení dosažena hladina významnosti (20 %)**. Tyto výsledky jsou pravděpodobně zapříčiněny tím, že vláda porušovala pravidla komunikace v době pandemie. Zatímco vědci mohou o všem pochybovat, vláda musí v době jakékoliv krize hovořit jednohlasně. Hvízd'ala a Pribán (2021) v této souvislosti hovoří o subjektivní a objektivní odpovědnosti. Subjektivní odpovědnost soustředění se na odpovědnost za vlastní osobu, obec, stranu či firmu a je omezená. Oproti tomu objektivní odpovědnost automaticky vyplývá z důvodů provozování jisté činnosti, ve výše zmíněném případě z výkonu vládní moci. Pro to, aby lidé nějaké vládě důvěřovali, musí tato vláda umět veřejně přiznat minulé chyby a nařízení, která vyhlásí, musí všichni její členové bezpodmínečně podporovat. Hádky či spory vedoucí ke kompromisům, se v době krize musí odehrávat pouze na zasedání vlády. Toto pravidlo i výsledky dotazníkového šetření představují šanci, jak se společnost může z krize poučit. V době prosperity se státní instituce řídí průzkumy veřejného mínění, tedy názory většiny, která vždy odpovídá podprůměry či průměru společnosti. Na druhé straně v době krize je zapotřebí prosazovat opatření, která jsou nepříjemná, většině nevyhovují a občany omezují v jejich nárocích i činnosti. Ale jen díky těmto opatřením, která jim dodá objektivní odpovědnost, je možné krize překonávat s minimálními ztrátami.

6.1.4 Opatření v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2

- **Nošení roušek je škodlivé vzhledem k dýchání toxických plynů?**

Toto tvrzení bylo nejvíce přijímané v této práci a uvedlo s ním souhlas 33 % studentů (**hladina významnosti 15 %**), a to ve všech oborech bez ohledu na typ oboru či oblast studia. Tyto výsledky jsou alarmující, protože studenti ZSF JU by měli mít velmi kvalitní biologický základ studia, povědomí o mechanismech šíření biologických agens a funkcích ochranných prostředků dýchacích cest.

Při nádechu člověk dostane do plic 78 % dusíku, 21 % kyslíku, 1 % argonu a pouhých 0,04 % oxidu uhličitého. Pokud se zanalyzují vydechované plyny, dojde se k hodnotám, že člověk vydechne stejných 78 % dusíku, 17 % kyslíku a 4 % oxidu uhličitého. Přibylo 1 % vzácných plynů a vodní páry (Gellner, 2021). Je logické, že člověk vydechuje méně

kyslíku, jelikož jeho část zůstane přes plíce navázaná v krvi, kde okysličuje buňky lidského těla. Nárůst oxidu uhličitého vzniká dekarboxylací organických kyselin a velmi zjednodušeně řečeno, jedná se o „odpadní“ plyn, který vzniká dýcháním v rámci Krebsova cyklu. Některé zdroje uváděly, že opětovné vdechování vydechaného oxidu uhličitého vede ke zvyšování jeho koncentrace v krvi a v krajních případech až k hyperkapnii (zvýšení koncentrace oxidu uhličitého v tepenné krvi nad horní hranici normy). Oxid uhličitý není toxický, ale nedýchatelný při vysokých koncentracích. Běžné koncentrace oxidu uhličitého jsou nezávadné, tudíž tvrzení, že člověk se kvůli roušce přiotravuje, je nesmysl. A to z toho důvodu, že molekula oxidu uhličitého jsou velmi malé, mnohem menší než prostor mezi vlákny roušek. Jejich úkolem je zastavení nebo alespoň omezení mnohonásobně větších kapének slin a hlenu, nicméně průchod vzduchu je stále umožněn (Reuters, 2021). Tímto informace o tom, že roušky jsou škodlivé vzhledem k dýchání toxických plynů, nepřipadá v úvahu. Objevily se také teorie o propojení nošení roušek a klimatické změně. Dle nich se kvůli rouškám budou snižovat emise oxidu uhličitého, protože ho lidé budou vdechovat zpět a v těle se bude rozkládat. Tvrzení o škodlivosti roušek bylo vyvráceno. STEM (2021) k tomuto tématu dodává, že 85 % Čechů dodržuje opatření jako právě nošení roušek. Oproti tomu jen 3 % občanů uvádí, že nošení roušek odmítají pouze z principu, tedy jako vyjádření protestu.

- **Plánovaná povinná vakcinace je způsob docílení depopulace planety?**
- **S mRNA vakcínami mohou přijít změny DNA a degenerativní poruchy?**

Vakcíny proti koronaviru a očkování bylo a je velmi obsáhlým dezinformačním tématem, které se objevilo již při prvních zmínkách o jejich vývoji. Objevily se teorie související s očkovaním a čipováním lidí, které v podstatě kopírovaly již dřívější dezinformace během testů na zjištění koronaviru v těle. Opět bylo nejvíce skloňováno jméno Billa Gatese, jenž očkování údajně podporuje jakožto možný prostředek depopulace planety. S tímto tvrzením, že „**plánovaná povinná vakcinace je způsob docílení depopulace planety**“ uvedlo souhlas 14 % studentů (hladina významnosti 15 %). Doslova rozmach dezinformací zaměřených na vakcíny a očkování nastal v listopadu a prosinci roku 2020. V tuto dobu se totiž objevily první zprávy o dokončování klinických testů vakcín různých firem a následném spuštění očkovaní. Dezinformátoři začali kvůli zrychlenému vývoji

zpochybňovat účinnost vakcíny nebo tvrdili, že může měnit DNA (Brzybohatá, 2020). S druhým tvrzením, že „s mRNA vakcínami mohou přijít změny DNA a degenerativní poruchy“ uvedlo souhlas 15 % studentů (**hladina významnosti 15 %**). Odborníci však dodávají, že pokud by vakcína měnila DNA a fungovala tak, jak popisují dezinformační weby, měnilo by lidské DNA vše, s čím člověk přijde do kontaktu, nebo vše, co sní (Zizic, 2021). Co se týká rychlosti, s jakou byla vakcína vyvinuta, tak celý proces klinického hodnocení vakcíny nebyl nijak ošizen: co se zrychlilo, to byla administrativa (také náklady na výzkum byly mnohem vyšší). Počet lidí, na kterých se vakcína testovala, byl dokonce vyšší, než je obvyklé (Klika a Hanáček, 2022). Debata o bezpečnosti vakcín však přetrvává dodnes. Ministerstvo zdravotnictví (2021) však dodává, že bezpečnost vakcín je kontinuálně sledována i po jejich registraci a uvedení na trh. STEM (2021) uvádí, že zhruba 10 % Čechů je nakloněno věřit velmi extrémním dezinformacím, např. tomu, že očkování vede ke kontrole populace pomocí mikročipů.

Neexistují studie, které by potvrzovaly takto závažné vedlejší účinky vakcinace. Na definitivní výsledky se bude čekat pár let, ale každý nový lék nebo léčebný postup má svá vlastní rizika, která se mohou objevit až v řádu desetiletí, je to však cena za pokrok.

Z položené sady tvrzení ohledně opatření v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 byla u všech tvrzení **dosažena hladina významnosti (15 %)** (s výjimkou tvrzení ohledně docílení depopulace planety skrze vakcinaci, kde však uvedlo souhlas jen o 1 % méně, než byla stanovení hladina významnosti), a to bez ohledu na typ oboru či oblasti studia. Tyto výsledky jsou opravdu alarmující z výše zmíněných důvodů, kdy studenti ZSF JU by měli mít velmi kvalitní biologický základ studia, povědomí o mechanismech šíření biologických agens, základních principech vakcinace a funkcích ochranných prostředků dýchacích cest.

6.2 Dezinformace a jejich dopad

ČR zaznamenala nejvyšší propad důvěry v oficiální informace nebo ve vládu ze všech zemí, se kterými se dalo porovnávat (STEM, 2021). Dle dotazníkového šetření v této diplomové práci 29 % dotazovaných studentů souhlasí s více dezinformacemi, což je poměrně velké číslo. Převážnou část těchto studentů tvoří sociální a bezpečnostní obory, což může být zapříčiněno tím, že se (s výjimkou studentů bezpečnostních oborů

v kombinované formě studia) s koronavirem SARS-CoV-2 přímo nesetkali v rámci pracovní povinnosti. Dále lze jmenovat již zmiňované důvody jako méně kvalitní biologický základ studia, nedostatečné povědomí o mechanismech šíření biologických agens nebo principech vakcinace. Tento výsledek je znepokojivý i vzhledem k tomu, že pandemie proměnila vnímání dezinformací, protože mladší ročníky mohou podléhat dezinformacím více než lidé starší šedesáti let (kteří mají větší osobní motivaci si zjišťovat správné informace vzhledem k pocitu většího zdravotního ohrožení).

STEM (2021) ve svém průzkumu uvádí, že ve více konspirací či dezinformací věří 40 % české populace. Na druhou stranu běžným dezinformacím důvěřuje zhruba podobné číslo jako před samotnou pandemií. Rozdíl je v tom, že s ohledem na pandemii to mělo větší dopad na lidské chování a na to, jak se společnost vyvíjela.

Obecně se odhaduje, že dezinformace ohledně koronaviru SARS-CoV-2 šíří zhruba 6 % české populace (STEM, 2021). Dle výsledků diplomové práce 2 % dotazovaných studentů uvedlo, že dostaly emaily varující před různými nebezpečími v souvislosti s koronavirem a přeposlaly se svým přátelům. To znamená, že dál ovlivňují své okolí. Většina z nich to šíří mezi své známé a přátele, ale pak jsou lidé, kteří mají větší dosah a přiznávají, že to dělají proto, aby nějakým způsobem měli vliv na ostatní. Hořejš (2021) uvádí, že většina občanů to dělá v dobré víře a skutečně si myslí, že je potřeba lidem ukázat pravdu a otevřít oči. Část z nich to prý dělá proto, aby je to dělalo zajímavými, protože to vede k tomu, že se s nimi lidé baví, a to je vyvádí ze sociální izolace. Malá skupina lidí věří opravdu extrémním dezinformacím, ale velká část lidí je spíše dezorientovaná a snaží se najít způsob, jak se dozvědět pravdu. S těmito lidmi se dá diskutovat, ovšem to nejhorší, co se dá udělat, je říct jim, že věří dezinformacím, nemají kritické myšlení a že potřebují poučit. Tito lidé často vycházejí ze svým vnitřních potřeb, jako je nedůvěra a strach, pocit nefungujícího systému a když k nich chce člověk mluvit, musí tyto potřeby uznat a hovořit o nich. Zjistit např. že tyto potřeby se dají řešit jiným způsobem, než utvrzovat se v konspiracích a šířit dezinformace.

Se zcela či částečně nepravdivými informacemi o koronaviru se setkala 98 % dotazovaných studentů. Toto číslo velmi převyšuje zjištění agentury Ipsos (2020), která uvádí, že se zcela či částečně nepravdivými informacemi o koronaviru se setkala 60 % Čechů. Dodává také, že šlo především o mladé lidi, 52 % z nich nepravdivé informaci zpočátku věřilo a nejčastějším zdrojem těchto informací byla Facebook,

sociální sítě obecně a webové stránky. S výše uvedeným problémem souvisel další položený dotaz, a to, co studenti obvykle udělají s informacemi, u kterých je podezření, že by mohlo jít o dezinformace. Zde došlo k zajímavému zjištění, kdy každý obor či oblast studia řeší zacházení s těmito informacemi odlišným způsobem. Studenti zdravotnických oborů nejčastěji ověřují pravost informace, což může být zapříčiněno častým využíváním odborných a based evidence zdrojů v jejich zdravotnické praxi, kdy musí pracovat s relevantními a ověřenými informacemi. Studenti sociálních oborů nejčastěji informace, u kterých může být podezření, že se jedná o dezinformace, ignorují. Poslední skupina, bezpečnostní obory, nejčastěji ověřují pravost informace a upozorní původce. Tento fakt bude nejspíše zapříčiněn tím, že se ve své pracovní profesi mohou velmi často setkávat s utajovanými informacemi, bezpečnostní způsobilostí a také tím, že musí většinu příchozích pracovních informací projednávat s dalšími osobami, či zmíněné osoby na tyto informace upozornit.

Celkem 84 % dotazovaných studentů, bez ohledu na typ oboru či oblast studia považuje dezinformace za závažný problém. Přesněji řečeno 37 % studentů si myslí, že dezinformace jsou velmi závažný problém a 47 % studentů tvrdilo, že jsou dosti závažným problémem. Rozšiřování dezinformací v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 představuje reálnou hrozbu pro veřejné zdraví, ale také může zásadním způsobem oslabit demokratické principy, ke kterým patří důvěra vůči médiím, politickému systému či samotné demokracii (WHO, 2022a). Dezinformace velmi často obsahují rady, které mohou ohrozit zdraví – v souvislosti s dezinformacemi spojenými s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 v průběhu prvních 3 měsíců roku 2020 bylo hospitalizováno přes 5 800 a z toho minimálně 800 osob zemřelo (Islam et al., 2020).

V souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 došlo také k nárůstu kyberkriminality, před kterou varoval Europol (2020) a zároveň upozorňoval na podvodné nabídky různých typů léčebných prostředků, zdravotnických pomůcek spojených s pandemií (respirátory, roušky), ale také nárůst ransomware či malware, které tématu pandemie využívaly. Americká FBI (2020) sdílela podobné varování jako Europol, ale v souvislosti s pandemií upozorňovala především na to, že uživatelé internetu si mají dávat pozor na velké množství podvodů, které byly spojené s pandemií koronaviru SARS-CoV-2. Dále FBI varovala, že v souvislosti s dezinformacemi vzrůstalo množství útoků hackerů a rostlo riziko vystavení různých druhů útoků také u dětí, které nebyly ve škole a trávily více času v online prostředí.

Velmi aktivně se do potírání dezinformací ve spojitosti s koronavirem SARS-CoV-2 zapojilo také Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám (dále jen CTHH), které se jako pracoviště Ministerstva vnitra věnuje v oblasti dezinformací právě těm, které se týkají vnitřní bezpečnosti. Na základě rozhodnutí ministra vnitra CTHH rozšířilo svůj záběr také na analýzu a detekci dezinformačních narativů týkajících se pandemie. CTHH představilo přehled, kladoucí si za cíl zvýšení povědomí veřejnosti o tvrzeních, které tvoří vektory dezinformačního vlivu. Základními rámci, v nichž dezinformační zprávy dlouhodobě probíhaly, jsou dle CTHH zpochybňování až démonizace epidemických opatření, znevěrohodňování oficiálních prezentovaných informací a odpor ke schváleným vakcínám (MVČR, 2021).

6.3 Specifický dopad dezinformací – radikalizace

Pandemie koronaviru SARS-CoV-2 přinesla kromě dezinformací také další nebezpečný trend. Europol (2020) ve své zprávě varoval před radikalizací jedinců, a to v důsledku přísných epidemiologických opatření. Hospodářské a sociální následky pandemie by mohly podněcovat radikalizaci a růste nebezpečí teroristických útoků. Smolík (2020) zařazuje mezi zdroje sociálního napětí v postkomunistických zemích štěpení společnosti na bohaté a chudé, vztahy mezi majoritou a minoritami, etnické a národnostní rozdíly, odlišné hodnotové a kulturní vzorce chování, a střety mezi stoupenci politických stran deklarující rozdílné politické, integrační a bezpečnostní situace. Dále uvádí že krize či nestabilita se mohou projevat v oblasti hodnot (vztahů, důvěry atd.), politiky (politická krize), ekonomiky (finanční krize), etiky a morálky, rodiny, duchovna, životního prostředí či, jak lze vysledovat od začátku roku 2020, také s pandemií koronaviru (SARS-CoV-2) a onemocněním (COVID-19). Historické zkušenosti s předchozími krizemi potvrdily, že krize prohlubují sociální rozdíly, polarizují a radikalizují společnost. Radikalizace je relativně nový pojem, který vyjadřuje proces, kdy se jedinec postupně stává radikálním a nebezpečným pro společnost (Vegrichtová, 2017).

Zde je potřeba zmínit, že radikalizace jedinců v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 velmi úzce koreluje s prokremelskými postoji a narativy. Od roku 2014, kdy Rusko podnítilo agresi na Ukrajině, je v ČR několik desítek webů, které přejímají práce tyto prokremelské postoje. Většina za těchto kanálů se během roku 2015 přeorientovala na varování před migranty v souvislosti s migrační krizí a od roku 2020 na popírání

existence COVIDU-19 nebo později zpochybňování očkování. Nyní se opět vrací k šíření dezinformací ohledně ruské invaze na Ukrajinu. Za zmínku stojí kanadský průzkum z roku 2022, podle kterého se neočkovaní Kanadčané asi 12krát častěji než ti, kteří dostali tři dávky, domnívají, že invaze Vladimira Putina na Ukrajinu byla oprávněná (ekospolitics, 2022).

Přestože se může zdát, že ČR patří k zemím, kde se radikalizovaní jedinci téměř nevyskytují, případ radikalizovaného příznivce SPD Jaromíra Baldy, který byl obžalován z terorismu (poté, co pokácel stromy na železniční trať a rozšiřoval výhružné letáky, že jde o útok ze stran džihádistické militantní skupiny), či případ slovenského zradikalizovaného muslima Dominika Kobulnického, který experimentoval s výbušninami a byl následně rovněž obžalován z terorismu, naznačují znepokojivý trend. Dle Národní centrály proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování (dále jen NCOZ SKPV) potvrzují tyto pohnutky, že existují skryté hrozby a rizika spojená s šířením dezinformací, které jsou založeny na vytváření atmosféry strachu, šíření nenávisti a hrozeb z určitých skupin obyvatel (NCOZ SKPV, 2021).

6.3.1 Radikalizační proces

Moderní doba je připodobňována k tzv. éře preapokalyptické. Jedním z typů futurologických společností je právě společnost krizová, která je charakteristická tím, že člověk je ohrožen nejrůznějšími hrozbami a riziky, zažívá strach o své zdraví a bezpečnost, své blízké, ale i majetek. Smolík (2020) tuto vizi budoucnosti spojuje s člověkem úzkostným. Úzkostný člověk může být snadno manipulovatelným, což může vést k procesu radikalizace, která může vyústit v radikalismus či přímo teroristický akt. Tento proces radikalizace může být nastartován již zmíněnými vnějšími vlivy (stav společnosti, dramatické životní události), ale také vnitřními vlivy představujícími individuální a osobnostní dispozice jednotlivce (Vegrichtová, 2017).

Významný definiční znak radikalizace představuje skutečnost, že se jedná o dynamický proces vyznačující se určitými časovými a vývojovými fázemi a etapami. Silber a Bhatt (2007) identifikovali 4 fáze radikalizace. První označili jako preradikalizační, která je charakteristická tím, že se obyčejní jedinci začínají radikalizovat. Prvotní krok v procesu radikalizace je vyjádřením individuálního jedincova pohledu na svět, skrze své postavení,

vzdělání, zázemí, sousedy, náboženství, životní styl a mnoho dalších faktorů. Druhá fáze je označována jako sebeidentifikace, přičemž se mění jak externí, tak interní faktory, vedoucí k přijetí radikální ideologie. Sebeidentifikace v procesu radikalizace představuje bod zlomu, kdy se jedinec postupně vzdaluje od své původní identity. Tuto fázi může v mnoha případech urychlit událost či krize, která otřese původním myšlením a otevře mysl novému pohledu na svět. V této fázi je zřejmé opuštění původní identity a je spjata s podobně smýšlejícími jedinci. Třetí fáze, indoktrinace, je charakteristická prohlubujícím se přesvědčením, které sílí s mírou zapojení do určité skupiny. V poslední fázi pak jedinci přijímají svou roli se všemi možnými důsledky (včetně participace na teroristických útocích). Za projevy násilného radikalismu je považována také podpora, propagace a páchání útoků s cílem prosazovat své přesvědčení, které ospravedlňuje násilí jako legitimní prostředek a devaluje hodnoty chráněné společností a demokratické zásady (Smolík, 2020). Vzhledem k tomu, že 74 % dotazovaných studentů souhlasilo (znovu bez ohledu na typ oboru či oblast studia) s tím, že někdo v jejich okolí změnil chování nebo postoje pod vlivem dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2, toto vymezení jednotlivých fází procesu radikalizace je velmi důležité, protože část se mohla v závislosti na těchto fázích radikalizovat a vzdalovat od své původní identity, což mohla urychlit právě krize ohledně pandemie. V této souvislosti je nutné zmínit jeden obrovský problém, a to vliv předsudku a strachu na rozhodování lidí, kteří budou vystaveni nezpochybnitelným důkazům a pravdivým faktům. Alvarová (2019) zmiňuje výzkum, kde byly testovány dvě skupiny rodičů. První skupiny tvořili rodiče přesvědčení o vlivu očkování na vznik autismus a druhou rodiče nezaujatí. Polovině rodičů ukázali objektivní vědecká fakta, která vliv očkování na autismus vyvracela. Druhé polovině fakta představili a poté sledovali, jak se vzápětí zachovají rodiče, kterým nastává čas očkování jejich dětí. Výsledky byly překvapující, protože počet rodičů rozhodnutých nedat děti očkovat (těch, kteří věřili dezinformacím o autismu) po absolvování výkladu s fakty mezi odpůrci očkování ještě stoupl. Vysvětlením je, že osoba obávající se očkování prožívá konflikt mezi starou částí mozku (strach) a racionální částí mozku (fakta). Tento konflikt lidské myšlení řeší zpravidla tak, že zatímco odstraní jeden fakt (nezpůsobuje autismus), ostatní argumenty ve prospěch původní obavy se zvětší (otoky, teploty atd.). Strach je totiž vždycky silnější než rozum. Autoři studie tento efekt nazvali „backfire effect“ a tvrdí, že mysl upnutá, k již vytvořenému předsudku či strachu nedokáže tuto fixaci opustit a je-li donucena vzít na vědomí fakta, vytvoří si náhradní důvody pro setrvání v původním přesvědčení.

Proces radikalizace může ve fatálních důsledcích vyvrcholit násilným útokem, masovou vraždou, případně teroristickým aktem a jedinci inklinující k přijetí radikálních názorů, kteří jsou ochotni stvrdit své přesvědčení konkrétní přímou akcí, jsou bezesporu nejrizikovější kategorií. Radikalizovaný jedinec ovšem nemusí bezpodmínečně dospět do finální fáze tohoto procesu, ale může se vyprofilovat v problémovou osobu, která se stane sympatizantem či podporovatelem radikálního hnutí. Nutno podotknout, že se může jednat také o radikalizaci osamělého útočníka neboli aktivního střelce, který není vázán na konkrétní násilnou organizaci či hnutí (Vegrichtová, 2019).

Průběh a trvání radikalizačního procesu mohou být různé. V některých případech může jít o rapidní průběh, který skončí realizací násilného útoku nebo obdobného skutku. Na druhé straně může jít o dlouhodobý časový úsek, kdy jedinec sice nedospěje ke krajním řešením, ale stane se významným prvkem skupiny akceptující násilí k prosazení vlastních cílů. Takové chování je neméně závažné, a tento rozměr radikalizace je třeba vnímat. Souhrnně lze říci, že časové rozpětí radikalizačního procesu může trvat od několika týdnů po mnoho let a je velmi individuální (Vegrichtová, 2017).

Příčiny radikalizace vedoucí k terorismu nemohou být spatřovány pouze na mikroúrovni společenských vazeb, ale v příčinné souvislosti s mezo- a mikroúrovni sociálního systému. Vegrichtová (2019) pod označení mikroúroveň zahrnuje oblast individuálních predispozic jednotlivce, jako je krize vlastní identity, pocity odcizení, neúspěšná společenská integrace, stigmatizace a odmítání, často propojené s křivdou a potřebou pomsty. Mezoúroveň představuje širší oblast, zpravidla podpůrné sociální okolí, které slouží jako výchozí platforma. Tuto platformu reprezentují referenční skupiny, které se cítí ukřivděné a vyznačují se vyšším potenciálem radikalizace mladých stoupenců a predispozicí k formaci extremistické organizace. Makroúroveň reprezentuje společenská situace v domovském státě či zahraničí a aktivity vlády. K příčinám radikalizace v této úrovni lze zařadit tenze mezi konkrétními minoritami a většinovou populací a nedostatek rovných socio-ekonomických příležitostí pro všechny segmenty společnosti. To může vést k iniciaci radikalizace těchto skupin, které někdy přeroste i ve formu terorismu. Radikalizaci tedy ovlivňuje mnoho faktorů zakotvených i mimo osobní sféru jedince, a jedním z nich může být právě působení dezinformačních zpráv.

6.3.2 *Indikátory radikalizace, radikalizace ve školním prostředí*

Indikátory radikalizace představují unikátní komplex faktorů, které jsou inherentní osobnosti a sociální postavení konkrétního jedince. Absolutní výčet těchto indikátorů není možné vytvořit a ani se taková snaha nejeví jako účelná. Vždy lze však odhalit varovné signály či vodítka. Indikátory radikalizace jsou vnější ukazatele, které obsahují informace a ve svém souhrnu určují, zda či do jaké míry je osoba radikalizována (Vegrichtová, 2013). Vegrichtová (2019) k jednotlivým příznakům radikalizace řadí:

- Změnu jména, zvolení přezdívky,
- Změnu stylu oblékání,
- Změnu vzhledu,
- Tetování, skarifikaci či další tělesné úpravy,
- Snahu navázat kontakt s vůdčími osobnostmi hnutí,
- Vlastnictví propagačních předmětů a relevantních reálií,
- Vlastnictví propagandistických knih a časopisů,
- Sledování webových stránek a chatů s extremistickým obsahem,
- Glorifikaci násilí a mučednictví.

Častým problémem praxe je včasná identifikace těchto varovných signálů probíhajícího radikalizačního procesu. Úspěšnou identifikaci příznaků, že daná osoba prochází procesem radikalizace, komplikuje mnoho faktorů. V první řadě je to nedostatečné povědomí či neznalost této problematiky, ať již široké veřejnosti, tak dokonce i u jisté části bezpečnostního aparátu. Dalším problémem je nesprávná interpretace příznaků či jejich bagatelizace, kdy změna chování a proměny osobnosti jsou přisuzovány jiným okolnostem nebo je celková situace podceňována. Dalším negativním faktorem může být neochota sdílet či předávat informace o varovných signálech. Příčinou může být obava ze zesměšnění, strach z přiřknutí stigmatu informátora anebo relativizace situace (Smolík, 2020).

Pro účely výzkumu diplomové práce byla zvolena ZSF JU. Silné a nezávislé vysoké školství, včetně jeho schopnosti realizovat zákonem garantované akademické svobody a práva, patří mezi nezpochybnitelnou součást bezpečnostních zájmů ČR jako demokratického státu. Škola je místem, kde mladí lidé navazují sociální kontakty a formují své názory na určité problémy a na společnost jako celek. Školní prostředí je

zpravidla také místem, kde začnou být zjevné známky probíhající radikalizace. S ohledem na přetížení povinnostmi je radikalizace často posledním bodem na seznamu toho, o čem se má diskutovat. Oproti tomu vybavení studentů obrannými mechanismy proti radikalizaci nevyžaduje složité přístupy. Pouhou diskuzí o složitých otázkách, kritickém myšlení, pluralitě názorů a respektu k odlišnostem se vytváří vhodné opozitum i extremistickým ideologiím a propagandě, které používají zcela opačné nástroje (MVČR, 2021).

Zde je nutné opět zmínit, že téměř tři čtvrtiny (74 % studentů) souhlasily s tím, že někdo v jejich okolí změnil chování nebo postoje pod vlivem dezinformačních zpráv. NCOZ SKPV (2019) uvádí, že dezinformační weby působí na radikalizaci jednotlivců a u některých se mohou projevit násilné tendence. Smolík (2020) v této souvislosti zdůrazňuje, že projevy radikalizace se mohou z časového hlediska objevit náhle, ale také pozvolna. Jedná se o záležitost značně individuální. Navíc je komplikované určit (především u dospívajících, v pedagogické praxi), zda se skutečně jedná o indikátory procesu radikalizace, nebo snahu upoutat pozornost, provokaci či revoltu.

Škola je místem, kde mladí lidé navazují sociální kontakty a formují své názory na určité problémy a na společnost jako celek. Školní prostředí je zpravidla také místem, kde začnou být zjevné známky probíhající radikalizace. S ohledem na přetížení povinnostmi je radikalizace často posledním bodem na seznamu toho, o čem se má diskutovat. Oproti tomu vybavení studentů obrannými mechanismy proti radikalizaci nevyžaduje náročné přístupy. Pouhou diskuzí o složitých otázkách, kritickém myšlení, pluralitě názorů a respektu k odlišnostem se vytváří vhodné opozitum i extremistickým ideologiím a propagandě, které používají zcela opačné nástroje (Vegrichtová, 2019).

Mezi charakteristické složky procesu studia patří otevřenost novým myšlenkám, popírání zavedených způsobů chování a myšlení, hledání svého místa, zvýšená kritičnost ke společnosti, sklon k radikálním postojům, věkem daný egoismus atd. Také snaha nacházet podporu mezi vrstevníky, prezentovat vně svoji příslušnost k uznávaným, novým nebo kontroverzním skupinám, touha po sdružování se se stejně smýšlejícími. To vše usnadňuje příklon k extrémním názorům a může vést k extrémním projevům. Mladým lidem vyhovuje také extremistickými skupinami upřednostňované vidění světa a shrnutí problémů do jednoduchých hesel, hledání nepřítele odpovědného za vše, co jim vadí. Každý člen skupiny je tak velmi důležitým a platným členem, který se může

spolupodílet na řešení společenských problémů, které ostatní členové společnosti nejsou schopni či ochotni řešit (Vegrichtová, 2013).

Přes dvě pětiny studentů (41 %) uvedlo, že se s dezinformacemi setkávají často, stejný podíl (41 %) uvedl, že se s nimi setkává občas a 16 % studentů se s těmito informacemi setkává zřídka. Zde se jednalo o výsledky bez ohledu na typ obory či zaměření studia a z vysokých procentuálních je patrné, že studenti jsou důležitým prvkem, který čelí dezinformacím. Studenti se musí naučit myslet kriticky, tedy nezávisle a analyticky. Je to vědomý racionální proces myšlení, který vede k nějakému závěru. Kriticky myslet však neznamená, že by měli začít více kritizovat, ale lépe nakládat s informacemi, především při jejich vyhodnocování a ověřování.

Vlivové působení dezinformačních zpráv na sektor vysokých škol narušuje akademická práva a svobody zcela zásadním způsobem. Celkem 70 % studentů uvedlo, že umí rozpoznat dezinformace a 9 % uvedlo, že dezinformace rozpoznat neumí. Přitom 21 % studentů uvedlo, že se k tomuto problému neumí vyjádřit. Toto číslo je poměrně vysoké, protože prostředí vysokých škol je zajímavé pro vliv dezinformací. Z výsledku je patrné, že těchto 30 % studentů vykazuje určitou míru zranitelnosti a je zde riziko toho, že podlehnou působení dezinformačních zpráv. Překvapivým zjištěním bylo, že ze zmíněných 30 % se jednalo převážně o zdravotnické (34 %) a sociální obory (56 %). Vysvětlením může být fakt, že s bezpečnostními obory velmi úzce souvisí bezpečnostní způsobilost a ochrana utajovaných informací, proto studenti těchto oborů umí rozpoznávat dezinformace lépe než obory ostatní.

Se vstupem do akademického prostředí se člověk stává osobou s přístupem k celé škále citlivých a zajímavých informací. Zde se nemusí jednat jen o výše zmíněné studenty, jelikož i ostatní pracovníci disponují mnohdy osobními informacemi stovek až tisíců studentů, někteří z nich mají přístup k výzkumným projektům a grantům nebo mají možnost zásadním způsobem ovlivňovat obsah a formu výuky. Role učitelů je nezastupitelná a mají významné místo v situaci vzdělávání a výchovy žáků. Z toho vyplývá i jejich odpovědnost. Základním problémem, který vzniká v souvislosti s prací školy a jejího vztahu k vnějšmu společenskému životu, je jakési odtržení práce učitelů a školy od vnějšího života. Balvín (2015) upozorňuje, že škola má malý vliv na řešení těchto vnějších konfliktů a rozporů. Na druhé straně však má možnost svým postojem vyjádřit jasné stanovisko. Největší problém spatřuje v tom, že učitelé jsou též součástí

tzv. vnější společnosti, která je již za hranicemi prostředí školy a z toho může plynout jejich ochota, ale také neochota se vyjadřovat k otázkám radikalizace, intolerance a nenávisti.

Mladí lidé nemusí vždy vstupovat do extremistických řad z ideových důvodů. Mnohým postačuje fakt, že jsou součástí něčeho nekonformního. Často může být dalším důvodem to, že jsou členy přátel. Vedle výchozí motivace jedince ke vstupu do skupiny může být např. to, že se realizuje ve skupině svoji potřebu po uznání, úspěchu, získává pocit rovnocenného člena, vstupuje do skupiny proto, že členové skupiny jsou schopni uspokojovat jeho potřebu kladné odezvy, participovat na jeho činnosti apod. Dominantním motivem jednání člena skupiny ve skupinové násilné interakci je pocit skupinového tlaku (nebo skupinové podpory), který ovlivňuje prožívání v situaci skupinového násilí (Smolík, 2020). Zde je nutno zmínit hromadné chování a masové jevy. Hromadné chování je specifickým typem sociálního chování a jeho specifičnost spočívá v tom, že je vyvoláno působením neobvyklých životních událostí na soubor jedinců, kteří se ocitli v podmínkách hromadné psychické zátěže. Při tomto chování dochází k homogenizaci výše uvedených jedinců na základě výrazně působících determinant a k rozvoji spontánních schémat interakčního chování. Masové jevy patří mezi skupinové chování, které je relativně nepředvídatelné a neorganizované, vzniká relativně spontánně, vyvíjí se neplánovitě a závisí na vzájemné stimulaci účastníků. Dalším důležitou věcí v této souvislosti je dav, který označuje větší shromáždění lidí, kteří na veřejném místě vstupují do přímých interakcí a v určitém smyslu jsou davy běžnou součástí života. Existují různé typy davového chování, a to davová exhaltace, panika a agrese. Právě poslední zmiňovaný typ je důležitý pro tuto práci, protože při němž dochází k nenávisti a agresí. Dle Wirchowa je davové chování projev epidemicky se šířící duševní nemoci, hysterie, davová psychóza, šílenství, někdo reaguje chorobně a šíří se to na ostatní, emoce převládají nad rozumovým jednáním. V neposlední řadě lze zmínit tzv. Bystander fenomén, který ukazuje, že se vzrůstajícím počtem svědků má oběť menší šanci na pomoc. Tento fenomén ovlivňuje šest faktorů, a to jednoznačnost nouze, čas a místo, viditelnost oběti, vztah mezi obětí a zachráncem, počet a chování přítomných, a nebezpečí poskytnutí pomoci (Broch, 2013).

Vegrichtová (2013) v této souvislosti zmiňuje výzkum k otázkám souvisejícím s problematikou příčin podmínek vzniků a projevů extremistických postojů, nálad i vzniku samotných extremistických hnutí. Na základě tohoto výzkumu bylo možné

provést určitou typologii příznivců a členů extremistických hnutí a jejich projevů. Jediným znakem, o kterém není pochyb a neočekává se u něj radikální změna, je skutečnost, že většina extremistů (příznivců a členů) jsou mladí lidé. Mladí lidé touží po tom, aby se něco dělo, aby jejich každodennost byla přerušena nějakou zábavnou zvláštností, akcí, která by je zviditelnila a touží po takové činnosti, jejímž uskutečněním by vzbudili (i negativní) pozornost svého širšího i užšího sociálního okolí. Touží po tom, aby někam patřili, aby se mohli přidružit k nějakému, pro ně akceptovatelnému programu svých podobně smýšlejících vrstevníků. Smolík (2020) dále uvádí pokusy o vytvoření psychologického modelu teroristy. Podle jednoho z všeobecných modelů teroristy, lze teroristu charakterizovat jako:

- Mladšího třiceti let a aktivně zaměřeného,
- S vysokoškolským vzděláním v oblasti medicíny, technických oborů, učitelství či práva,
- Příslušníka bohaté či střední třídy, většinou bez zaměstnání na plný úvazek,
- Introvert
- Věří ve vlastní (skupinovou) morální nadřazenost a je přesvědčen o vlastní pravdě,
- Vyhledávající podporu a akceptaci u kolegů,
- Vyhledávající publicitu,
- Netečný k utrpení svých obětí,
- Schopen obětovat sám sebe,
- Považující násilí za ospravedlnitelné v zájmu cílů a idejí.

Dle výzkumu Cottama et al. (2010), kteří zkoumali 149 sebevražedných atentátníků v období 1993-2002, se věk sebevražedných teroristů v 67,1 % pohyboval v rozmezí 17-23 let (!). V oblasti vzdělání dosáhlo 35,6 % vysokoškolské vzdělání (!). Vzhledem ke korelaci věku a vysokoškolského vzdělání je dotazníkové šetření této práce mimořádně aktuálním problémem.

6.3.3 Média se zaměřením na internet a virtuální prostředí

Současná média mají na publikum nejrůznější účinky, především se zmiňuje vliv na mládež ve spojení s tématy agrese, utvářením kognitivního vývoje a utvářením sociálních stereotypů. V souvislosti s radikalizačními procesy je podstatný vliv informačních

a komunikačních technologií, které umožňují radikalizovat jedince i pomocí sugestivních obsahů na internetu (měnit kontext zpráv, sledovat násilná videa v reálném čase atd.). Média mají také vliv na vnímání situací, které jsou označovány jako krize, konflikty, střety zájmů, názorové střety atd., což se ukázalo nejen v případech finanční (2008) a migrační krize (2015), ale také při pandemii onemocnění COVID-19. Dle Smolíka (2020) média potlačují kritické individuální myšlení. Mika (2003) dále v kontextu radikalismu označuje média jako senzativní, která jistým způsobem požadavky, nebo dokonce i program radikálně smýšlejících skupin zveřejňují. Radikální skupiny, jejich přívrženci a sympatizanti ve stále větší míře využívají nejmodernější počítačové komunikační technologie, především celosvětovou síť internet.

Z dotazníkového šetření je jasně patrná převaha internetových (online) médií nad tištěnými a dalšími médii. V rámci zpravodajských serverů na internetu sleduje dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 většina (92 %) dotazovaných studentů. I z tohoto důvodu je zapotřebí sledovat projevy radikalismu v globálním kontextu spolu se zaměřením na internet a virtuální prostředí.

Cupalová (2019) vyjmenovává účely, ke kterým radikální skupiny internet využívají, jedná se především o: propaganda (šíření ideologie mezi uživateli), získávání dat a finančních prostředků, rekrutaci nových členů, vytváření konkrétních sítí a v neposlední řadě právě také šíření dezinformací (či informací).

Sociální interakce na internetu je zcela odlišná od fyzického kontaktu. V prostředí internetu je relativně snadné vyhnout se nevídaným jedincům a informacím. Koomen a Pligt (2016) uvádějí paradox, že zatímco internet umožnil dostupnost obrovského množství myšlenek a informací, nabízí také možnost jednoduše vypnout nepohodlné či nechtěné informace a selektovat pouze vybrané. Internet tedy usnadnil skupinám i jednotlivcům izolovat se od ostatních myšlenek a názorů.

Filipec (2017) tvrdí, že sociální sítě budou v nejbližších letech sloužit nejen k rekrutaci radikálně smýšlejících jedinců, ale také k jejich financování, koordinaci a taktickým pokynům v případě konkrétních aktů. Pro účely této práce uvedlo 82 % studentů, že sleduje dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 právě na sociálních sítích. Dle Vegrichtové (2013) jsou si všechny radikální skupiny vědomy důležitosti komunikace a prostředí sociálních sítí hojně slouží jako diskuzní fórum, kde lze rychle, snadno a v rámci velké skupiny zúčastněných komentovat různé události a umisťovat zde své

názorů. Využívány jsou zejména servery jako Facebook, Instagram a Twitter, které umožňují nejen vytváření kontaktů, s nimiž je možné vést reálnou komunikaci, ale zároveň sdílet zvukové či obrazové materiály. Leistedt (2016) hovoří o myšlence týkající se kolektivního přesvědčení. Tento pohled umožňuje poměrně snadno vysvětlit složitý proces, které se stává poměrně oblíbeným v populárním diskurzu. Nárůst popularity vybraných sdělení spouští v rámci sociálních sítí řetězovou reakci, kdy další jedinci přijímají informace o tomto sdělení, protože jej komentují a sdílejí, což vede k tomu, že toto povrchní sdělení je často přijaté v rámci komunikace na sociálních sítích. Tyto nové informace (přesvědčení, postoje, normy) mohou být často v přímém rozporu s kritickým myšlením, nicméně jsou přitažlivé právě vzhledem ke svému rozšíření mezi ostatními uživateli sociálních sítí. V rámci vyhodnocení výzkumu u části hromadně přeposílaných emailů uvedly téměř dvě pětiny (39 %) studentů bez ohledu na typ a oblast studia, že dostaly od známých emaily týkající se např. původu koronaviru SARS-CoV-2, negativních dopadů vakcinace, nošení roušek či falešně pozitivních testů, z toho však jen 2 % je dále přeposlaly svým přátelům. Zde je třeba dodat dva fakty: je možné, že se část studentů nepřiznala k distribuci emailů, protože téměř 40 % tyto emaily od známých dostali a je zde vidět určitý vzájemný nepoměr mezi těmito počty.

V televizi sleduje dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 86 % studentů, v tomto kontextu se diskutuje o tzv. vlivu mediálního násilí na růst agresivního chování. Někteří autoři konstatují, že takováto mediální sdělení mají vliv pouze na agresivně disponované jedince, kteří jsou v jistém smyslu připraveni jednat agresivně a dle nich televize patrně nemá potenciál měnit kognitivní struktury a z prosociálního neagresivního jedince asociálního agresora nevychová (Suchý, 2000; Stepińska, 2007). Na druhé straně některé studie však uvádějí, že násilná sdělení se na televizních obrazovkách objevují častěji než v minulosti. I přes intenzivní hledání důkazu, že sledování televizních pořadů předvádějících násilí podněcuje k násilným činům, se korelace mezi oběma těmito jevy ukázala jako nízká (takové pořady působí v uvedeném směru jen na někoho, zdaleka ne na všechny a některým divákům dokonce umožňují odreagování agresivních sklónů identifikací s agresory ve fantazii) (Smolík, 2020).

Při analýze dění v médiích vyvstala otázka, zda nepřispělo objektivnosti vybrat také média dle čtenosti mezi běžnou populací pro zobecnitelnost výsledků.

Média obecně jsou jedním z významných faktorů, které působí na vytváření obrazu radikalismu a jeho definování. Samson (2003) dokonce nastoluje otázku, zda je objektivní žurnalistika vůbec možná, zda konstrukce obrazu radikalismu a jeho pojmání nepřevažuje nad prostým předáváním zprávy, zda mytizace násilí nepřevažuje nad jeho demytizací. Oblast týkající se radikalismu je často spojována s vlivem na veřejné mínění, přičemž jsou v tomto kontextu zmiňovány hlavně propagandistické a dezinformační praktiky, kdy je právě radikalismus výhodným artiklem pro zvyšování sledovanosti (Vegrichtová, 2013). Matoušek a Kroftová (2003) dokonce zdůrazňují, že v souvislosti s „nabuzením“ bývá konstatována zvýšená agresivita mládeže ve školách po víkendech, kdy jsou plné agresivity z televize. K násilného chování pod vlivem televize přispívají také dědičné a konstituční faktory, nezáměr rodičů či příslušnost ke skupinám sdílejícím deviantní normy.

Dezinformační média publikující nepravdivé informace, mají ve výzkumném souboru velmi malý dosah, v kontextu s ostatními médii. Raptor TV nesleduje 98 % studentů a alespoň někdy jí sledují pouhé 2 % studentů. Vlastenecké noviny nesleduje 97 % studentů, 3 % uvedly, že je sledují alespoň někdy. Stejný podíl studentů byl zjištěn u zpravodajského serveru NWOO.cz. Pod dezinformační média lze zařadit zpravodajský server Parlamentní listy.cz, který nesleduje 82 % studentů a alespoň někdy je sleduje 18 % studentů. Jde tedy o nejvíce známé dezinformační médium. NWOO.cz považují za důvěryhodný 2 % studentů, Sputniknews.cz a Aeronet.cz 3 % studentů. Oproti tomu Parlamentní listy považuje za důvěryhodné 20 % studentů. Zde je možné vidět, že důvěra v média šířící dezinformace koreluje s jejich čteností (za předpokladu, že pod média šířící dezinformace nebudou zahrnuty Parlamentní listy), a také s důvěrou v dezinformační narativy (z 29 % studentů, kteří souhlasili s více dezinformacemi, většina (83 %) považuje minimálně jedno dezinformační médium jako důvěryhodné).

Z výše uvedených výsledků je alarmující, že jedna pětina (20 %) studentů považuje Parlamentní listy za důvěryhodné a téměř stejný počet (18 %) je sleduje. Velkou část z těchto procent tvoří studenti sociálních (48 %) a bezpečnostních (36 %) oborů, což může být zapříčiněno tím, že studenti zdravotnických oborů čerpají informace z relevantních zdrojů, odborných časopisů a based evidence zdrojů. Vzhledem k tomu, že většina studentů bezpečnostních oborů umí dle dotazníkového šetření rozpoznat dezinformace, může se v jejich případě jednat o tzv. profesní deformaci, kdy dezinformační weby nenavštěvují z důvodů osobního zájmu, ale z důvodů jejich analýzy a bezpečnostního

povědomí. Tyto výsledky potvrzují trend ve společnosti, kdy Parlamentní listy slouží dle odborníků jako hlavní a nejčtenější nosič pro české dezinformátory. Tento web je vnímán jako přechod mezi seriózními médii a prokremelskou manipulací. Dle dostupných dat jsou co do obsahu stejně jako např. již zmíněný Aeronet a as manipulativními technikami se u nich lze setkat dokonce častěji než např. u Sputniku. To je velmi závažné, jelikož i někteří čeští politici je vnímají jako standartní prostor pro svoji prezentaci (europeanvalues, 2021).

6.4 Mediální gramotnost

Dle Bezpečnostní strategie ČR (2015) představují dezinformační akce oslabování mechanismu kooperativní bezpečnosti i politických a mezinárodněprávních závazků v oblasti bezpečnosti ČR. Dále uvádí, že prostřednictvím dezinformací se aktéři snaží budovat si exkluzivní sféru vlivu prostřednictvím destabilizace sousedních zemí a využívání místních sporů a konfliktů. Dle BIS (2019) představují závažnou hrozbu právě dezinformace, jejich důsledkem je podryvání důvěry v demokratický právní stát a jeho instituce, podpora zájmů cizí moci a polarizace společnosti.

Vzhledem k výsledkům dotazníkového šetření ohledně sledování dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 v závislosti na druhu médií si tato kapitola si klade za cíl systematicky prezentovat dosud uceleněji nepojednanou problematiku mediální gramotnosti lidí v kontextu aktuální mediálně komunikující společnosti. Média v současnosti nešíří jen informace s významem pro každodenní život, ale spíše se snaží přilákat diváky prostřednictvím „senzačních“ obsahů. Nejjednodušší možností obrany je vysvětlení principu fungování současných médií, přimět ji ke kritickému myšlení o médiích, o poměru virtuální reality vůči mimomediální realitě a funkci médií v současné společnosti. Mediální gramotnost by měla orientovat lidi k dovednosti kriticky filtrovat prezentované informace, využívat média pro sebevzdělávání a rezistovat vůči negativním vlivům médií, jako je manipulace (Smolík, 2020).

Mezi nejdiskutovanější problémy ochranné mediální gramotnosti v dnešní době patří:

- Média a násilí,
- Šíření škodlivých textů na webu (dezinformační zprávy, dětská pornografie atp.).

Tyto dvě položky představují v podstatě stejný úkol a tím je zabránění směřování k sociodeprivaci, učinit sociální interakci v reálném čase a prostoru zajímavější než kontakt s televizí či sociálními sítěmi. Jiráček a Köpplová (2003) uvádějí, že čím větší roli hrají v médiích faktory jako to, že násilí je ospravedlnitelné, násilník je přitažlivý, celá prezentace je realistická, tím více jsou násilné obsahy škodlivé. Autoři dále shrnují účinky zobrazovaného násilí, mezi které řadí:

- Observační učení a agrese,
- Identifikaci s agresorem,
- Snížení sebekontroly,
- Sociální srovnávání,
- Realismus pozorovaného násilí,
- Normativní hodnocení násilí,
- Oživení scénáře násilí,
- Symbolickou katarzi,
- Nabuzení navození médií,
- Návyk na pozorovanou agrese.

Vzhledem k tomu, že tato práce byla zaměřena na studenty, lze zde uvést seznam indikátorů, které mají sloužit k nápomoci identifikace radikalizace u mladých lidí:

- Změna zevnějšku:
 - Výrazně argumentativní vystupování,
 - Odmítání naslouchat odlišným názorům,
 - Osvojení si konspiračních teorií,
 - Neochota stýkat se s lidmi, kteří jsou odlišní,
 - Násilnické chování vůči lidem, kteří jsou odlišní,
 - Pocit perzekuce,
 - Distance od starých přátel,
 - Změna vzhledu a přátel,
 - Přerušení oblíbených zálib,
 - Tajnosti a zdráhání hovořit o dennodenní rutině,
 - Sympatie k extremistickým ideologiím a skupinám.

V souvislosti se zaměřením práce na informační prostor lze dále uvést seznam indikátorů pro pomoc s identifikací radikalizace u mladých lidí v online prostoru:

- Chatování online:
 - Změna online identity,
 - Založení více identit v online prostoru,
 - Trávení více času na telefonu nebo online,
 - Online přístup k extremistickému obsahu,
 - Vstoupení nebo pokus o vstup do extremistické organizace (Vegrichtová, 2019).

Mediální gramotnost je dlouho zdůrazňovaný bod vzdělávací politiky státu, nicméně zatím však na školách zcela neúčinný. Jestliže mladí lidé nedokáží prověřit zdroje informací, znát největší šířitele dezinformací v zemi a rozeznat emocionální manipulaci, pak je mediální gramotnost úplně zbytečná a neplní svou roli (Alvarová, 2019).

Na závěr této části je důležité zdůraznit, že již v Auditě národní bezpečnosti (2016) se objevila informace, že ČR není připravena se dostatečně bránit dezinformačním vlnám. V tomto Auditě byly sepsané úkoly, které je třeba udělat, ale velká část z nich splněna nebyla. Zde lze jmenovat např. neurčenou gesci za dezinformační politiku státu, nedostatečné kapacity na čelení dezinformacím a neexistenci strategické komunikace státu.

6.5 Vlastní návrhy a doporučení

Zásadní roli při řešení dezinformací hraje vzdělání a již zmíněná mediální, resp. digitální gramotnost. Je třeba zvážit, kolik vzdělaných a inteligentních lidí má člověk okolo sebe, kteří s plným přesvědčením a jistotou věří dezinformacím a nenechají se přesvědčit fakty, někdy naopak pohrdají ostatními, že jsou zmanipulovatelní a naivní. Informační kampaň u těchto vzdělaných lidí dala impuls k destruktivním pudům, protože mají vztek na vládu a mají strach. V situaci, kdy umírali lidé, byly přetížené nemocnice a hrozil státní bankrot, šlo už o přesah do tzv. horké války, protože šlo o životy a chod státu. Toto není unikátním problémem ČR, ale i ostatních zemí. V těchto případech však nejde o nedostatek vzdělání

nebo nerozumnost, ale o psychologický problém, který se podobá radikalizaci. Právě z tohoto důvodu byla stěžejní část praktické části práce zaměřena na radikalizaci.

Důležitým prvkem výše zmíněného není upřímný zájem o pravdu, ale přesvědčení a touha, že je člověk chytřejší než ostatní a ví pravdu. Proto na tyto osoby nefungují fakta, protože jsou o své pravdě přesvědčeni. Dezinformace patří mezi kritickou část psychologické války a sklony ke konspiračnímu myšlení jsou poháněny mimo jiné psychologickými faktory. Právě informační prostor, hlavně sociální sítě, zhoršují lidské sociální instinkty a psychopatologii (Alvarová, 2019).

Hlavním problémem nejsou kognitivní schopnosti zpracovávat informace, ale přirozená potřeba psychického bezpečí a psychická zranitelnost. Pokud budou lidé neflexibilní, závislí na udržení své příslušnosti a identity k nějaké ideologické skupině nebo intelektuálně dogmatictí, učit je mediální gramotnosti bude marné. Pokud se na dezinformace nebudeme dívat jen jako názorovou polarizaci společnosti, ale i jako epidemii psychického nezdraví, tak ani výše zmíněné vzdělání nebude tím nejdůležitějším řešením (Alvarová, 2019).

Tou nejdůležitější věcí je, že o věcech musíme přemýšlet terapeuticky a do mediální výchovy studentů zahrnout také odborníky na psychologii. Učit studenty, že není slabost přiznat svoji chybu nebo, že něco neví. A rozpoznat hranice vlastní znalosti bez ztráty vlastní hodnoty, spokojit se s kritikou a nejistotou ve stále složitějším světě, vyhýbat se potřebě intelektuální dominance nad ostatními a měnit své názorů na základě nových důkazů, se zaměřením na based evidence zdroje.

Jako doporučení do praxe považuji za extrémně důležité semináře pro studenty ZSF JU ohledně pracování s informacemi a odhalování manipulace, a to především u studentů sociálních oborů, u kterých byly výsledky některých částí dotazníkového šetření alarmující. Studenti těchto oborů poskytují odbornou sociální péči a služby v sociálních zařízeních určených pro všechny věkové kategorie klientů a mají tak mimo vysokou školu velmi velký dosah. Technologická zdatnost je u studentů na vysoké úrovni, ale schopnost analyzovat nabízená sdělení, posoudit jejich věrohodnost a vyhodnotit jejich záměr, případně je asociovat s jinými sdělení se ukázala v této práci jako možný nedostatek. Studenti by se vzhledem ke svému uplatnění měli orientovat v mediovaných obsazích, rozlišovat je dle charakteru a identifikovat základní argumentační a manipulativní postupy.

7 ZÁVĚR

Cílem práce byla identifikace vybraných dezinformací, které se v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2 objevily v českém informačním prostoru, jejich následná konfrontace s fakty a případné zasazení do kontextu, a posouzení dopadu dezinformačních zpráv a nebezpečí plynoucích z jejich podcenění.

Bylo zjištěno:

- Z položené sady tvrzení, které představovaly kombinaci obecnějších tvrzení týkajících se politických názorů a dezinformačních tvrzení, byla u poloviny z nich dosažena stanovená hladina významnosti, což by mělo představovat vzhledem k důležitosti zdravotnických, biologických, ošetrovatelských a vědeckých znalostí značné zamyšlení. Z velké části byla tato tvrzení přijímána studenty sociálních a bezpečnostních oborů, což je pravděpodobně zapříčiněno méně kvalitním biologickým základem studia, a nedostatečným povědomím o mechanismech šíření biologických agens a základních principech vakcinace,
- Dle dotazníkového šetření v této diplomové práci 29 % dotazovaných studentů souhlasí s více dezinformacemi, což je poměrně velké číslo. Převážnou část těchto studentů tvoří sociální a bezpečnostní obory, což může být zapříčiněno tím, že se (s výjimkou studentů bezpečnostních oborů v kombinované formě studia) s koronavirem SARS-CoV-2 přímo nesetkali v rámci pracovní povinnosti a znovu výše zmíněnými důvody,
- Dezinformační média publikující nepravdivé informace, mají ve výzkumném souboru velmi malý dosah a důvěryhodnost, v kontextu se ostatními médii. Výjimku tvoří zpravodajský server Parlamentní listy, které považuje za důvěryhodné 20 % studentů a téměř stejný počet (18 %) je sleduje. Velkou část z těchto procent tvoří studenti sociálních a bezpečnostních oborů, což může být zapříčiněno tím, že studenti zdravotnických oborů čerpají informace z relevantních zdrojů, odborných časopisů a based evidence zdrojů. Vzhledem k tomu, že většina studentů bezpečnostních oborů umí dle dotazníkového šetření rozpoznat dezinformace, může se v jejich případě jednat o tzv. profesní deformaci, kdy dezinformační weby nenavštěvují z důvodů osobního zájmu, ale z důvodů jejich analýzy a bezpečnostního povědomí. Důvěra v média šířící dezinformace koreluje s jejich čteností, a také s důvěrou v dezinformační narativy

(z 29 % studentů, kteří souhlasili s více dezinformacemi, většina (83 %) považuje minimálně jedno dezinformační médium jako důvěryhodné),

- Téměř 75 % studentů souhlasilo s tím, že někdo v jejich okolí změnil chování nebo postoje pod vlivem dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2. Je zde velká pravděpodobnost, že část z těchto osob by se mohla v závislosti na fázích radikalizace vzdalovat od své původní identity a radikalizovat, což mohla právě pandemie urychlit,
- Přesně 30 % studentů vykazuje určitou míru zranitelnosti a je zde riziko podlehnoutí působení dezinformačním zprávám, jelikož neumí rozpoznat dezinformace nebo se k tomuto problému vyjádřit,
- Dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 většina (92 %) studentů sleduje v rámci zpravodajských serverů na internetu. I z tohoto důvodu je zapotřebí sledovat projevy radikalismu v globálním kontextu spolu se zaměřením na internet a virtuální prostředí.

Odpověď na výzkumnou otázku, jaký dopad měly dezinformace v českém informačním prostoru v souvislosti s pandemií koronaviru SARS-CoV-2, byla nalezena na základě prostudování odborných zdrojů a provedením dotazníkového šetření. Výsledným zjištěním je, že dezinformace měly významný dopad, a to z výše uvedených zjištění.

Jako doporučení do praxe uvádím, mimo již zmíněné v diplomové práci, odbornou přípravu úředníků státní správy v oblasti konfrontace s dezinformačními zprávami a osvětu obyvatelstva v této problematice, protože dezinformační zprávy mají přesah na životy, bezpečnost, destabilizaci finančního, justičního systému a suverenitu státu. Dále, vzhledem k tomu, že kapacity ČR pro boj s dezinformacemi a efektivní komunikaci jsou nedostatečné (natož v době krize), je potřeba zvýšit schopnost státu vlnám dezinformačních zpráv čelit. V ČR nebyl doposud určen řídicí gestor protidezinformační politiky. Zde lze však zmínit kampaň EU vs. Disinfo, která se v době pandemie zaměřovala na boj proti dezinformacím na úrovni EU a aktivní činnosti Centra pro terorismu a hybridním hrozbám, které rozšířilo svůj záběr také na analýzu a detekci dezinformačních narativů týkajících se pandemie, a představilo přehled, kladoucí si za cíl zvýšení povědomí veřejnosti o tvrzeních, které tvoří vektory dezinformačního vlivu.

Z hlediska teoretického, lze tuto práci využít jako studijní pomůcku ve vyučovaném oboru zaměřeného na danou problematiku, nebo při dalším zpracování v oblastech této problematiky, jelikož se jedná o velice obsáhlé téma.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. ALVAROVÁ, A., 2019. *Průmysl lži: propaganda, konspirace a dezinformační válka*. 2. rozš. vyd. Praha: Triton. ISBN 978-80-7553-682-2.
2. ANDERSEN, K. G. et al., 2020. The proximal origin of SARS-CoV-2. *Nat Med* 2020 (26), 450-452
3. Associated Press., 2020. *In Iran, false belief a poison fights virus kills hundreds*. [online]. AP. [cit. 2022-03-19] Dostupné z: <https://apnews.com/article/health-ap-top-news-tehran-international-news-virus-outbreak6e04783f95139b5f87a5febe28d72015>
4. Audit národní bezpečnosti, 2016. [online]. Praha. [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/Audit-narodni-bezpecnosti-20161201.pdf>
5. BALOGOVÁ, B., 2017. *Ak ľudia stratia vášeň pre pravdu, vstúpime do obdobia temnoty*. [online]. SME. [cit. 2021-09-18] Dostupné z: <https://komentare.sme.sk/c/20460649/ak-ludia-stratia-vasen-pre-pravdu-vstupime-do-obdobia-temnoty.html>
6. BALVÍN, J., 2015. Role učitele při ovolivňování a zmírňování interetnického napětí ve společnosti. *Interdyscyplinarne Konteksty Pedagogiki Specjalnej* 9 (2), 126-135.
7. BEIGEL, J. H. et al., 2020. Remdesivir for the treatment of Covid-19 – final report. *N Engl J Med* 2020;NEJMoa2007764.
8. BERNSTEIN, C., 2016. *Watergate reporter Carl Bernstein says WikiLeaks was reckless*. [online]. The Guardian. [cit. 2021-09-19] Dostupné z: <https://www.theguardian.com/media/2016/apr/29/watergate-reporter-carl-bernstein-says-wikileaks-was-reckless>
9. Bezpečnostní informační služba České republiky, 2019. Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby za rok 2019. [online]. BIS. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.bis.cz/vyrocní-zpravy>

10. Bezpečnostní informační služba České republiky, 2021. *Čím se zabýváme*. [online]. BIS. [cit. 2021-09-19] Dostupné z: <https://www.bis.cz/cim-se-zabyvame/>
11. Bezpečnostní strategie ČR, 2015. [online]. Praha: Kolektiv autorů pod vedením Ministerstva zahraničních věcí ČR [cit. 2022-03-16]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie2015.pdf>
12. BLINKA, J., 2011. *Plakát jako médium propagandy*. [online]. MUNI. [cit. 2021-09-20] Dostupné z: https://www.is.muni.cz/th/257346/ff_b/
13. BROCH, H. 2013. *Teorie masového šílenství: příspěvky k psychologii politiky*. Praha: Academia. ISBN 978-80-200-2260-8.
14. BROOKS, T. J. a BUTLER, C. J., 2021. Effectiveness of Mask Wearing to Control Community Spread of SARS-CoV-2. *Clinical Review & Education*. 325 (10), 998-999.
15. BRZYBOHATÁ, A., 2020. *Vakcíny nejsou zrychleně schválené ani nebezpečné, vyvrací Blatný fake news*. [online]. iDnes. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-blatny-fake-news-ockovani-vakcinace-bezpecnost-studie-administrace.A201204_161736_domaci_brzy
16. BURKI, T., 2020. The origin of SARS-CoV-2. *Lancet Infect Dis* 2020 (20), 1018-1019
17. BURNAM, T., 1986. *Dictionary of Misinformation*. New York: Perennial Library Books. ISBN 978-0060913151.
18. CANDEVIR, A. et al., 2021. How efficient are facial masks against COVID-19? Evaluating the mask use of various communities one year into the pandemic. *Turk J Med Sci*. 17 (51), 3238-3245.
19. CARON, A. et al., 2018. Ebola virus maintenance: If not (only) bats, what else? *Viruses* 2018 (10:1578)
20. CEMPER, J., 2020. HOAX: *FB přítel z Anglie byl na testech na COVID19, dlouho ho pak bolel nos a z nosu vytáhl nanočip*. [online]. Manipulátoři. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://manipulatori.cz/hoax-fb-pritel-z-anglie-byl-na-testech-na-covid-19-dlouho-ho-pak-bolel-nos-a-z-nosu-vytahl-nanocip/>

21. Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2021. *Hodnocení reakce institucí na epidemii COVID-19 a dodržování opatření proti šíření koronaviru – Naše společnost – speciál – duben 2021*. [online], CVVM [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5376/f9/pi210507.pdf
22. CLARK, D., 2020. *Trump suggests „injection“ of disinfectant to beat coronavirus and „clean“ the lungs*. [online]. NBC News. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://www.nbcnews.com/politics/donald-trump/trump-suggests-injection-disinfectant-beat-coronavirus-clean-lungs-n1191216>
23. COLE, R., 1998. *The Encyclopedia of propaganda*. Armonk, N.Y.: Sharpe Reference. ISBN 978-0765680099.
24. COTTAM, M. L., 2010. *Introduction to political psychology*. New York: Psychology Press. ISBN 978-1848726727.
25. CUPALOVÁ, M., 2019. *Proces radikalizace a analýza pachatelů vybraných teroristických útoků*. Brno: Mendelova univerzita v Brně (diplomová práce).
26. Český statistický úřad, 2020. *Kam jezdíme na dovolenou*. [online], ČSÚ [cit. 2022-04-01]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/a5004119d9>
27. DUFF, A. S., 2015. *Information Society*. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 2. vyd., 83-89
28. EDELMAN, M., 2001. *The Politics of Misinformation*. Cambridge, New York: Cambridge University Press. ISBN 978-0521805100.
29. Europol, 2020. *Catching the virus cybercrime, disinformation and the COVID-19 pandemic*. [online] Europol. [cit. 2022-03-17] Dostupné z: <https://www.europol.europa.eu/publications-documents/catching-virus-cybercrime-disinformation-and-covid-19-pandemic>
30. FARYOVÁ, I., 2020. *Jako Molotovům koktejl, říká analytik k dezinformacím o koronaviru v Česku*. [online]. iDnes. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/koronavirus-konspirace-vymysly-manipulace.A200411110942_domaci_bur

31. FBI, 2020. *FBI Urges Vigilance During COVID-19 Pandemic*. [online] FBI. [cit. 2022-03-19] Dostupné z: <https://www.fbi.gov/coronavirus>
32. FERGUSON, E. R., 2015. *Information Warfare with Chinese Characteristics: China's Future View of Information Warfare and Strategic Culture*. War College Series. ISBN 978-1296473280.
33. FILDES, N. et al., 2020. *How a 5G coronavirus conspiracy spread across Europe*. [online]. Financial Times. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://www.ft.com/content/1eedb71-d9dc-4b13-9b45-fcb7898ae9e1>
34. FILIPEC, O., 2017. *Fenomén terorismus: česká perspektiva*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 9788024450407.
35. FURUKAWA, N. W. et al., 2020. Evidence supporting transmission of severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 while presymptomatic or asymptomatic. *Emerg Infect Dis* 2020 Jul
36. GANSER, D., 2015. *Medienkompetenz und Kriegspropaganda*. [online]. Apolut. [cit. 2021-09-20] Dostupné z: <https://apolut.net/daniele-ganser-gespraech-kriegspropaganda/>
37. GELLNER, C., 2021. *Is my child breathing carbon dioxide when wearing mask?* [online]. Healthcare.utah.edu. [cit. 2022-03-20] Dostupné z: https://healthcare.utah.edu/the-scope/shows.php?shows=1_pbqxcseg
38. GIANOTTI, R. et al., 2021. COVID-19-related dermatosis in November 2019: could this be Italy's patient zero? *British Journal of Dermatology*. 184 (5), 970-971.
39. GREGOR, M. a VEJVODOVÁ, P., 2018. *Nejlepší kniha o fake news, dezinformacích a manipulacích!!!*. 2. vydání. Brno: CPress. ISBN 978-80-264-2249-5.
40. HAMPLOVÁ, L., 2020. Mediální zodpovědnost v době covid-19. *Farmakoter Revue* 2020 (5), 8-14
41. HEILWEIL, R., 2020. *How the 5G coronavirus conspiracy theory went from fringe to mainstream*. [online]. VOX. [cit. 2022-03-20] Dostupné z:

<https://www.vox.com/recode/2020/4/24/21231085/coronavirus-5g-conspiracy-theory-covid-facebook-youtube>

42. HELLER, J., 2015. Rumors and Realities: Making Sense of HIV/AIDS Conspiracy Narratives and Contemporary Legends. *American journal of public health*, 105 (1), 45-50
43. HVÍŽDALA, K. a PŘIBÁŇ, J. *Hledání odpovědnosti: dialog*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4867-5.
44. CHAKRABORTY, I. a MAITY, P., 2020. COVID-19 outbreak: Migration, effect on society, global environment and prevention. *Science of the Total Environment*. 72 (8), 12-16.
45. CHLIBEK, R., 2020. *Honba za vakcínou proti covidu-19*. *Vakcinologie* 2020 (14), 64–69.
46. CHRDLÉ, J. et al., 2021. Covid-19: diagnostika a léčba mimo nemocnice. *Klinická mikrobiologie a infekční lékařství*. 27 (2), 36-41.
47. Islam, S. et al., 2020. COVID-19 – Related Infodemic and Its Impact on Public Health: A Global Social Media Analysis. *The American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*. 103 (4), 247-254.
48. JIRÁK, J. a KÖPPLOVÁ, B., 2003. *Média a společnost*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-287-4.
49. JIROVSKÝ, V., 2007. *Kybernetická kriminalita: nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1561-2.
50. JOWETT, G. a O'DONNELL, V., 2019. *Propaganda & persuasion*. Seventh edition. Los Angeles: Sage. ISBN 978-1-5063-7134-4.
51. KARAFFA, V. et al., 2022. *Vybrané kapitoly o bezpečnosti*. Praha: CEVRO Institut (vysoká škola). ISBN 978-80-87125-35-9.
52. KETAKI, S. et al., 2021. Vaccines for COVID-19: Where do we stand in 2021? *Paediatric Respiratory Reviews* 2021 (39), 22-31

53. KIM, C. et al., 2011. Comparison of nasopharyngeal and oropharyngeal swabs for the diagnosis of eight respiratory viruses by real-time reverse transcription-PCR assays. *PloS One* 2011 (6):e21610.
54. KLIKA, J. a HANÁČEK, J., 2022. *Přehledně: typy vakcín proti covidu-19, jejich fungování a účinnost*. [online], AVČR [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/chemicke-vedy/Prehledne-Typy-vakcin-proti-covidu-19-jejich-fungovani-a-ucinnost/>
55. KNIGHT, D., 2021. *COVID-19 Pandemic Origins: Bioweapons and the History of Laboratory Leaks*. *Wolters Kluwer Public Health Emergency Collection*. 114 (8), 465-467.
56. KOOMEN, W. a PLIGT, J., 2016. *The Psychology of Radicalization and Terrorism*. London: Routledge. ISBN 978-184-872-442-6.
57. KOPECKÝ, K., 2020. *Ze Slovenska k nám doputoval hoax, který má zachycovat výsledky nošení roušek*. [online]. E-bezpečí. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rizikove-jevy-spojene-s-online-komunikaci/hoax-fake-news/2003-ze-slovenska-k-nam-doputoval-hoax>
58. KOUKOLÍK, F., 2018. *Mocenská posedlost*. 2. rozš. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum. ISBN 978-80-246-3916-1.
59. KOUKOLÍK, F., 2020. *Sociálně úspěšní psychopati, aneb, Vzpoura deprivantů 1996-2020*. Praha: Galén. ISBN 978-80-7492-473-6.
60. *Kremlin Watch Program Reports*, 2021. [online]. europeanvalues. [cit. 2022-04-12]. Dostupné z: <https://europeanvalues.cz/en/kremlin-watch-reports/>
61. KUTA, M. et al., 2019. *Kyberterrorismus – Úvod do problematiky, podoby a přehled aktů kybernetického terorismu, kybernetická bezpečnost, mezinárodní srovnání*. Srovnávací studie č. 5.383 ISSN 2533-4131.
62. LEE, P. Y. et al., 2020. Distinct clinical and immunological features of SARS-COV-2-induced multisystem inflammatory syndrome in children. *J Clin Invest* 2020;141113.
63. LEISTEDT, S. J., 2016. On the Radicalization Process. *Journal of Forensic Sciences*, 2016, roč. 61, č. 6, s. 1588–1591.

64. MÁCA, R., 2020. *Americká biologická zbraň nebo fiktivní pandemie a „operace pod falešnou vlajkou“*. *Falešné zprávy o koronaviru na českém internetu*. [online]. Aktuálně.cz. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/roman-maca.php?itemid=36145>
65. MARAGAKIS, L. L., 2022. *COVID-19 vs. the Flu* [online] Hopkinsmedicine [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>
66. MARGOLIN, D. B. et al., 2018. Political Fact-Checking on Twitter: When Do Corrections Have an Effect?, *Political Communication*, 35:2, 196-219
67. MATOUŠEK, O. a KROFTOVÁ, A., 2003. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0127-4.
68. MCQUAIL, D. a WINDAHL, S., 1981. *Communication Models For the Study of Mass Communications*. London, New York: Longman. ISBN 978-1138146167.
69. MIKA, O. J., 2003. *Současný terorismus*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-409-8.
70. Ministerstvo vnitra České republiky, 2021. *Co je CTHH*. [online]. MVČR. [cit. 2021-09-19] Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/cthh/Default.aspx>
71. MOSSBERGER, K. et al., 2008. *Digital citizenship: The internet, society, and participation*. Cambridge, Mass: MIT Press. 978-0819456069.
72. Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování, 2019. *Výroční zpráva NCOZ za rok 2018*. [online]. NCOZ SKPV. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocni-zprava-ncoz-2018.aspx>
73. Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování, 2021. *Výroční zpráva NCOZ za rok 2020*. [online]. NCOZ SKPV. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyrocni-zprava-ncoz-2020.aspx>
74. Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost, 2022. *O nás*. [online]. NÚKIB. [cit. 2022-03-28] Dostupné z: <https://www.nukib.cz/cs/o-nukib/>

75. NUTIL, P., 2018. *Média, lži a příliš rychlý mozek: průvodce postpravdivým světem*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0716-2.
76. PROKOP, D., 2017. *Úvod do praktické sociologie: Metafora jako mor politiky*. [online]. Novinky. [cit. 2021-09-20] Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/clanek/uvod-do-prakticke-sociologie-metafora-jako-mor-politiky-40031195>
77. PRYMULA, R. et al., 2002. *Biologický a chemický terorismus: informace pro každého*. Praha: Grada. 152 s. ISBN 80-247-0288-6.
78. Public Attitudes to Ukraine Conflict by Vaccine Acceptance. [online], ekospolitics [cit. 2022-04-02]. Dostupné z: <https://www.ekospolitics.com/index.php/2022/03/public-attitudes-to-ukraine-conflict-by-vaccine-acceptance/?fbclid=IwAR3bSrncQlTHcLx9krzuLKti1jIDNnoL3lBnC5vhbVfGpNjUVQSIwO460Bo>
79. REIFOVÁ, I., 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-926-7.
80. REICH, E., 1950. *The Theory of Information*. Santa Monica: Rand Corp.
81. REUTERS, 2020. *Fact check: The virus that causes COVID19 exist, can be tested for and is not the flu*. [online]. Reuters. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/uk-factcheck-covid-flu-idUSKBN2613BS>
82. REUTERS, 2021. *Fact check: COVID-19 face mask do not trap dangerous levels of carbon dioxide*. [online]. Reuters. [cit. 2022-03-15] Dostupné z: <https://www.reuters.com/article/factcheck-coronavirus-masks-idUSL1N2T01U3>
83. RIDDELL, R. H. M. et al, 2019. The effect of temperature on persistence of SARS-CoV-2 on common surfaces. *Virol J* 2020 (17:145)
84. SAMSON, I., 2003. *Medzinárodný terorizmus. Implikácie pre Slovensko*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku.
85. SHANNON, C. E. a WEAVER, W., 1949. *The Mathematical Theory of Communication*. Urbana: University of Illinois Press. ISBN 978-0252725487.

86. SILBER, D. M. a BHATT, A., 2007. *Radicalization in the West: The homegrown Threat*. New York: NYPD Intelligence Division. ISBN 978-06-923-7170-1.
87. SKOKAN, K., 2011. *Informační společnost*. Katedra evropské integrace Ekf VŠB-Technická univerzita Ostrava.
88. SMOLÍK, J., 2020. *Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránek stávají vlci*. Mendelova univerzita v Brně. ISBN 978-80-7509-723-1.
89. SPROULE, J. M., 1997. *Propaganda and democracy: the american experience of media and mass persuasion*. Cambridge: Cambridge University Press. ISBN 978-0521470223.
90. Státní zdravotní ústav, 2022. *Koronaviry – přehled*. [online]. SZÚ. [cit. 2022-03-28] Dostupné z: <http://www.szu.cz/tema/prevence/koronaviry-prehled-1>
91. STEJSKAL, F., 2020. Covid-19 – devět měsíců zkušeností. Jsou přístupy ke kontrole této infekce racionální? *Farmakoter Revue* 2020 (5), 8-14
92. Středisko empirických výzkumů, 2021. Covid-19 a šířitelé konspiračních teorií. [online], STEM [cit. 2022-04-15]. Dostupné z: https://www.stem.cz/wp-content/uploads/2021/04/STEM_COVID-19-a-siritele-konspiraci-CZ-verejne.pdf
93. SUBRAMANIAM, T., 2020. *Fact-checking Tom Cotton's claims about the coronavirus*. [online]. CNN. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://edition.cnn.com/2020/02/18/politics/coronavirus-cotton-fact-check/index.html>
94. SUNZI, 2016. *Umění války: The art of war*. Praha: B4U Publishing.
95. TÁBORSKÝ, J., 2020. *V síti (dez)informací: proč věříme alternativním faktům*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2014-7.
96. TÖNNIES, F., 2020. *Gameinschaft und Gesellschaft: Grundbegriffe der Reinen Soziologie*. Forgotten Books. ISBN 978-0266222132.
97. TRAMPOTA, T. a VOJTĚCHOVSKÁ, M., 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-683-4.

98. VAN DOREMALEN, N. et al., 2020. Aerosol and Surface Stability of SARS-CoV-2 as Compared with SARS-CoV-1. *N Engl J Med* 2020 (382), 1564–1567.
99. VEGRICHTOVÁ, B., 2013. Extremismus a společnost. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-665-1.
100. VEGRICHTOVÁ, B., 2019. Hrozba radikalizace: terorismus, varovné signály a ochrana společnosti. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-2031-4.
101. VEGRICHTOVÁ, B. Gangy: vězeňské, pouliční a motorkářské. Praha: Grada, 2017. ISBN 978-80-271-0377-5.
102. VESTERGAARD, L. S. et al., 2020. *Excess all-cause mortality during the COVID-19 pandemic in Europe – preliminary pooled estimates from the EuroMOMO network, March to April 2020*. *Euro Surveill* 2020 (25:2001214)
103. VINKLOVÁ, J., 2020. *Falešné zprávy o koronaviru jako kyberhrozba. Dezinformátoři vydělávají i díky Googlu*. [online]. iRozhlas. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/koronavirus-dezinformace-reklama_2004270600_elev
104. WEBSTER, F., 2014. *Theories of the Information Society*. Cambridge: Routledge. ISBN 978-0415718790.
105. WIENER, N., 1988. *The Human Use of Human Beings. Cybernetics and Society*. Boston: Houghton Mifflin. ISBN 978-0306803208.
106. WIRNITZER, J. a KOVÁČSOVÁ, K., 2016. Analýza „prokremelských“ webů: šíří vlnu zloby a půl procenta soucitu. [online]. idnes. [cit. 2022-03-28] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/analyza-prokremelskych-webu-evropske-hodnoty-masarykova-univerzita-gregor-vejvodova.A160613_122145_domaci_jw
107. World Health Organization, 2020a. *Are antibiotics effective in preventing and treating the new coronavirus?* [online]. WHO. [cit. 2021-09-22] Dostupné z: <https://covid19.nj.gov/faqs/coronavirus-information/testing-and-treatment/are-antibiotics-effective-in-preventing-or-treating-the-covid-19>

108. World Health Organization, 2020b. *Managing the COVID-19 infodemic: Promoting healthy behaviours and mitigating the harm from misinformation and disinformation* [online], WHO. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.who.int/news/item/23-09-2020-managing-the-covid-19-infodemic-promoting-healthy-behaviours-and-mitigating-the-harm-from-misinformation-and-disinformation>
109. World Health Organization, 2022a. *Coronavirus disease (COVID-19) advice for the public: Mythbusters* [online], WHO. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/advice-for-public/myth-busters>
110. World Health Organization, 2022b. *Status_COVID_VAX*. [online], WHO. [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: https://extranet.who.int/pqweb/sites/default/files/documents/Status_COVID_VAX_18February2022.pdf
111. ZAJONC, R. B., 1968. *Attitudinal effects of mere exposure*. Journal of Personality and Social Psychology, 9 (2), 1–27. DOI: [10.1037/h0025848](https://doi.org/10.1037/h0025848).
112. Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi. In: Sbíрка zákonů České republiky.
113. ZHANG, T. et al., 2020. *Probable pangolin origin of SARS-CoV-2 associated with the COVID-19 outbreak*. Current Biology CB 2020 (30:1578)
114. ZHOU, P. et al., 2020. Discovery of a novel coronavirus associated with the recent pneumonia outbreak in humans and its potential bat origin. *Nature* 579, 270-273
115. ZIZIC, B., 2021. *The COVID-19 vaccine does not change human DNA*. [online], UNICEF [cit. 2022-03-20]. Dostupné z: <https://www.unicef.org/montenegro/en/stories/covid-19-vaccine-does-not-change-human-dna>
116. ZLATUŠKA, J., 1998. *Informační společnost*. Zpravodaj ÚVT MU, roč. VIII, č. 4, s. 1-6. ISSN 1212-0901.
117. ZUKAL, J. et al., 2020. Život ve dvou extrémech – fyziologie netopýřů. *Živa*, 2020;133–136

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 – Dotazník vlastní konstrukce	100
Příloha 2 – Zastoupení odpovědí studentů dle oboru studia – zdravotnické obory	105
Příloha 3 – Zastoupení odpovědí studentů dle oboru studia – sociální obory	111
Příloha 4 – Zastoupení odpovědí studentů dle oboru studia – bezpečnostní obory	115

PŘÍLOHY

Příloha 1 – Dotazník vlastní konstrukce

NAKOLIK SOUHLASÍTE NEBO NESOUHLASÍTE S NÁSLEDUJÍCÍMI VÝROKY?						
Položka	Znění otázky	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
1.	Koronavirus SARS-CoV-2 byl uměle vytvořen jako biologická zbraň.					
2.	Pandemii koronaviru SARS-CoV-2 naplánoval Bill Gates, George Soros nebo rodina Rockefellerů.					
3.	Za rozšíření koronaviru SARS-CoV-2 může Evropská unie, a to především kvůli své migrační politice.					
4.	Šíření pandemie koronaviru SARS-CoV-2 souvisí s 5G sítěmi.					
5.	Lidé jsou koronavirem SARS-CoV-2 infikováni úmyslně skrze masivní testování.					
6.	Veřejnoprávní média jako Český rozhlas nebo Česká televize cíleně šíří klamně informace.					
7.	Vláda úmyslně přehání rizika pandemie koronaviru SARS-CoV-2.					
8.	Nemocnice přehánějí údaje o nemocných koronavirem SARS-CoV-2.					
9.	Pandemie koronaviru SARS-CoV-2 je mediální kampaň.					
10.	Nošení roušek je škodlivé vzhledem k dýchání toxických plynů.					
11.	Plánovaná povinná vakcinace je způsob docílení depopulace planety.					
12.	S mRNA vakcínami mohou přijít změny DNA a degenerativní poruchy.					

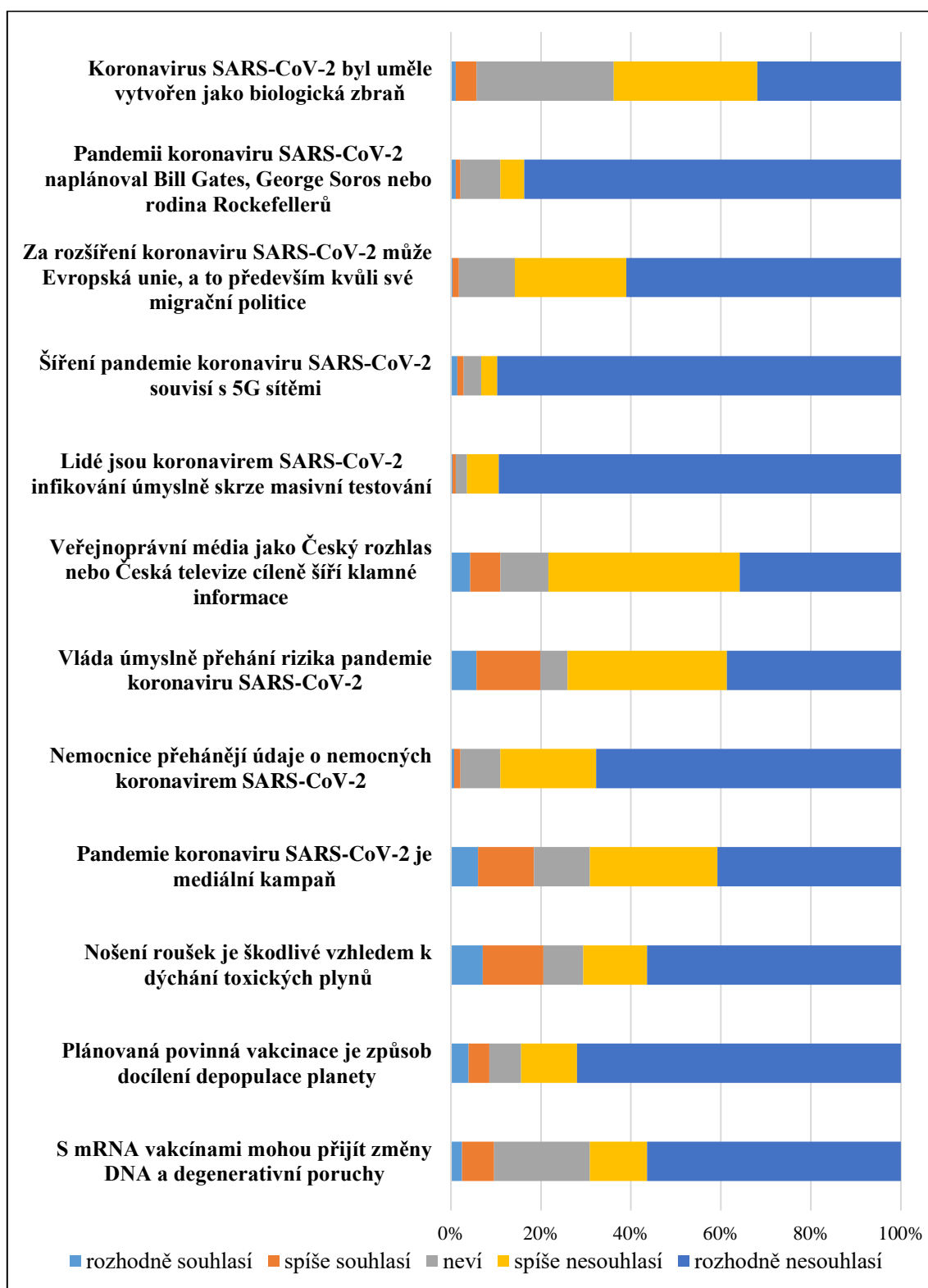
JAK ČASTO SLEDUJETE NEBO ČTETE NÁSLEDUJÍ MÉDIA						
Položka	Znění otázky	Alespoň 1x denně	Několikrát týdně	1x týdně	Méně než 1x týdně	Nikdy
1.	Sputniknews.cz					
2.	ct24.ceskatelevize.cz					
3.	Aeronet.cz					
4.	Aktuálně.cz					
5.	NWOO.org					
6.	Parlamentní listy.cz					
7.	Lidové noviny					
8.	Hospodářské noviny					
9.	Vlastenecké noviny					
10.	Česká televize					
11.	TV Prima					
12.	Raptor TV					
13.	Český rozhlas Radiožurnál					
14.	Český rozhlas Dvojka					
15.	Svobodný vysílač					

DOMNÍVÁTE SE, ŽE INFORMACE POSKYTOVANÉ TĚMITO MÉDII, JSOU DŮVĚRYHODNÉ NEBONEDŮVĚRYHODNÉ?						
Položka	Znění otázky	Zcela důvěryhodné	Spíše důvěryhodné	Nevím	Spíše nedůvěryhodné	Zcela nedůvěryhodné
1.	Sputniknews.cz					
2.	ct24.ceskatelevize.cz					
3.	Aeronet.cz					
4.	Aktuálně.cz					
5.	NWOO.org					
6.	Parlamentní listy.cz					
7.	Lidové noviny					
8.	Hospodářské noviny					
9.	Vlastenecké noviny					
10.	Česká televize					
11.	TV Prima					
12.	Raptor TV					
13.	Český rozhlas Radiožurnál					
14.	Český rozhlas Dvojka					
15.	Svobodný vysílač					

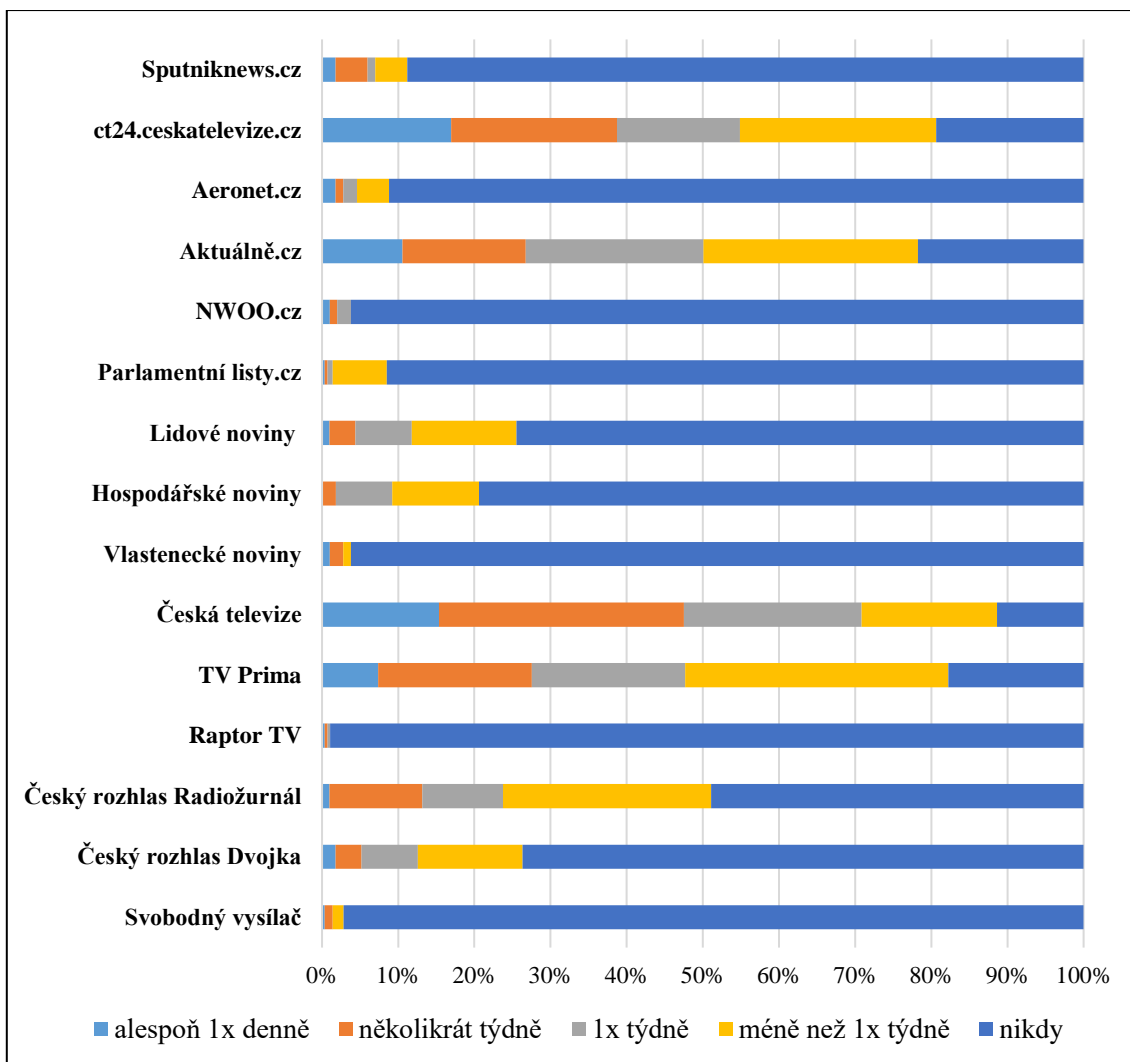
DOSTAL/A JSTE OD ZNÁMÝCH PŘEPOSÍLANÉ EMAILY, KTERÉ SE TÝKALY NAPŘ. PŮVODU KORONAVIRU SARS-COV-2, NEGATIVNÍCH DOPADŮ VAKCINACE, NOŠENÍ ROUŠEK ČI FALEŠNĚ POZITIVNÍCH TESTŮ? POKUD ANO, JAK JSTE REAGOVAL/A?						
Nedostal/a jsem takové emaily, Dostal/a a obvykle jsem je přeposlal/a svým přátelům, Dostal/a a obvykle jsem je nepřeposlal/a svým přátelům, NEVÍM						
NAKOLIK JE PODLE VÁS V SOUČASNÉ DOBĚ ZÁVAŽNÝ PROBLÉM ŠÍŘENÍ KLAMNÝCH INFORMACÍ O KORONAVIRU SARS-COV-2 ZA ÚČELEM OVLIVNĚNÍ SPOLEČENSKÝCH NÁZORŮ PO INTERNETU?						
Velmi závažný problém, Dostí závažný problém, Málo závažný problém, Vůbec to není problém, NEVÍM						
NAKOLIK SOUHLASÍTE NEBO NESOUHLASÍTE S NÁSLEDUJÍCÍMI VÝROKY?						
Položka	Znění otázky	Rozhodně souhlasím	Spíše souhlasím	Nevím	Spíše nesouhlasím	Rozhodně nesouhlasím
1.	Umím rozpoznat dezinformace.					
2.	Někdo z mého okolí změnil chování nebo postoje pod vlivem dezinformačních zpráv					
3.	Dezinformační zprávy často šíří nedemokratické státy za účelem ovlivnění veřejného mínění v ČR.					
JAK ČASTO SE SETKÁVÁTE S INFORMACEMI, U KTERÝCH JE PODEZŘENÍ, ŽE BY MOHLO JÍT O DEZINFORMACE?						
Často, Občas, Zřídka, Nikdy, NEVÍM,						
CO OBVYKLE UDĚLÁTE S INFORMACEMI, U KTERÝCH JE PODEZŘENÍ, ŽE BY MOHLO JÍT O DEZINFORMACE?						

JAK ČASTO SLEDUJETE DĚNÍ OHLEDNĚ KORONAVIRU SARS-COV-2						
Položka	Znění otázky	Alespoň 1x denně	Několikrát týdně	1x týdně	Méně než 1x týdně	Nikdy
1.	v TV					
2.	v rozhlase					
3.	v novinách a časopisech					
4.	na zpravodajských serverech na internetu					
5.	v diskusních fórech a blozích na internetu					
6.	na sociálních sítích (Twitter, Instagram, Facebook)					

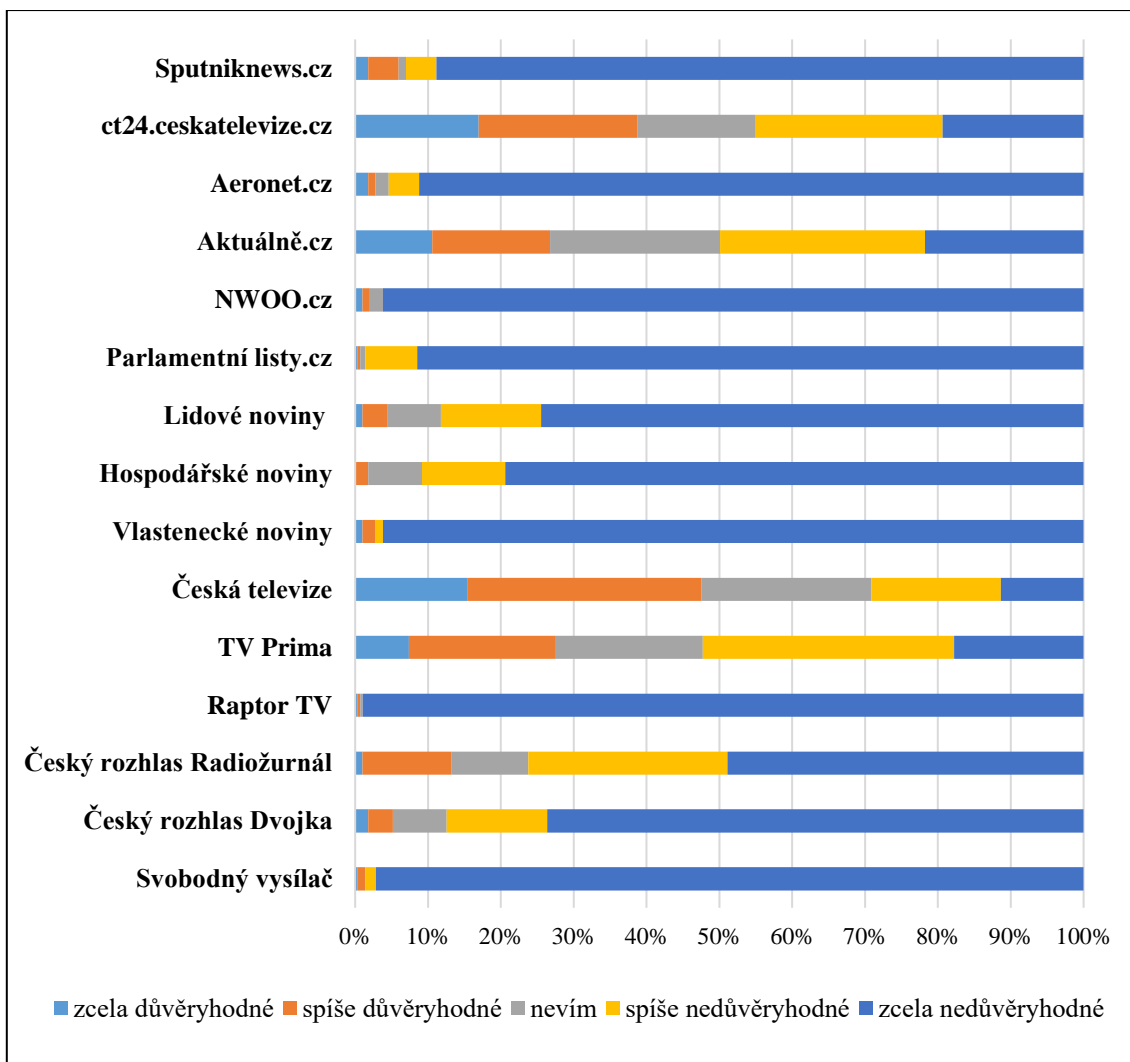
Příloha 2 – Zastoupení odpovědí studentů dle oboru studia – zdravotnické obory

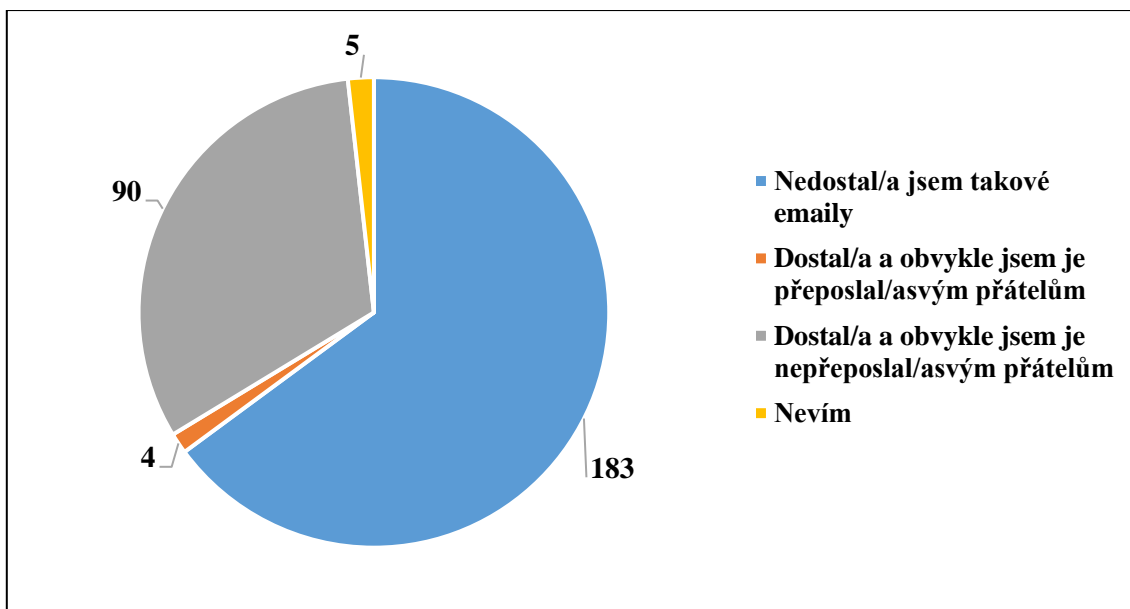
Graf 10: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 (zdravotnické obory)

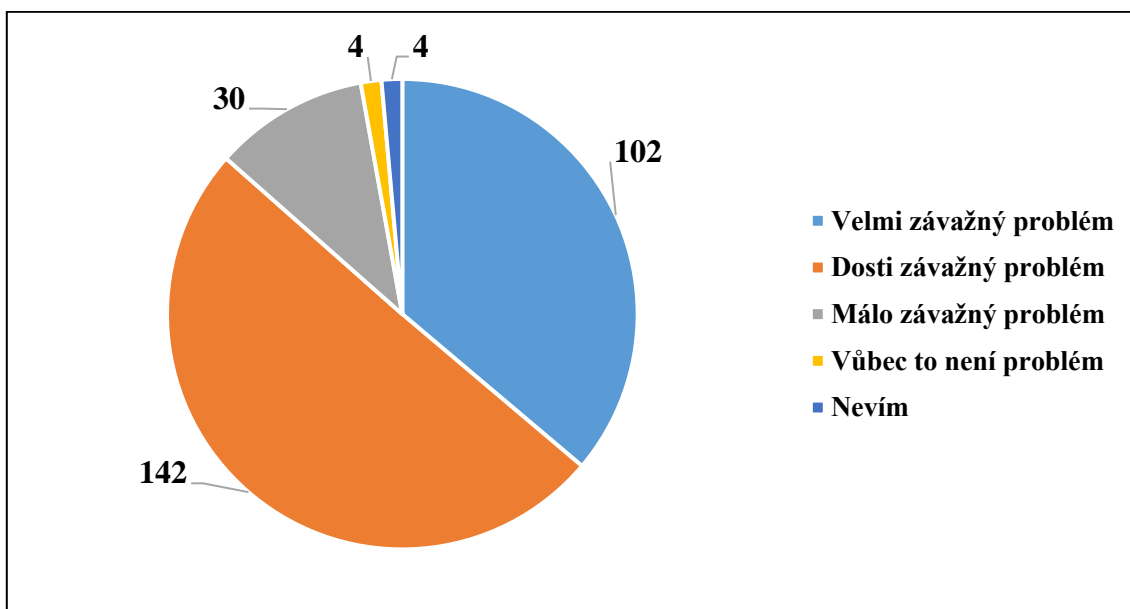
Graf 11: Sledovanost vybraných médií (zdravotnické obory)

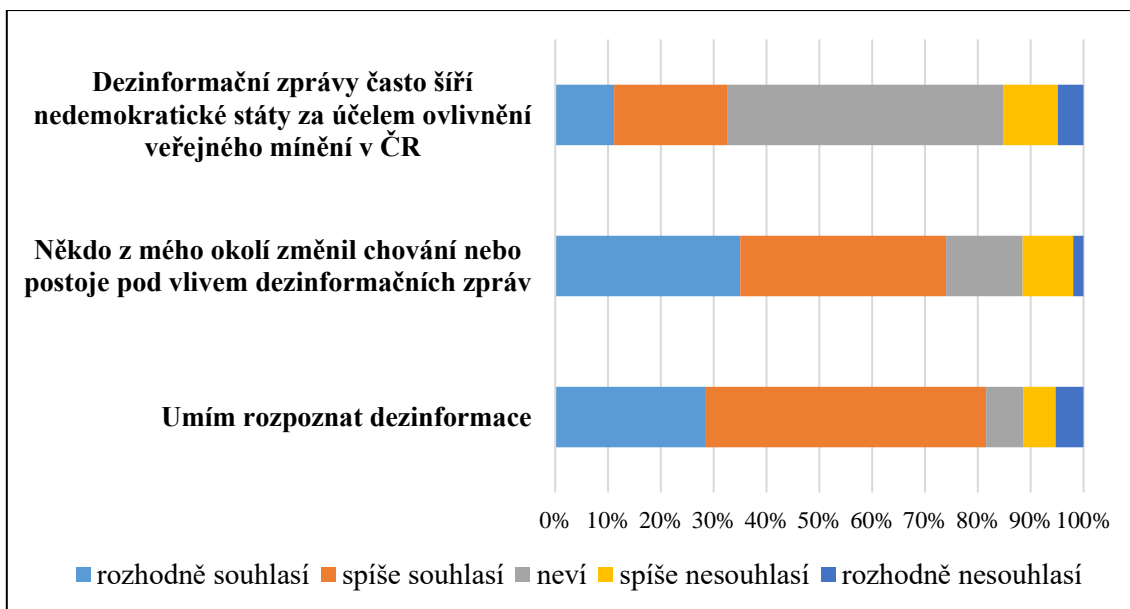
Graf 12: Důvěryhodnost vybraných médií (zdravotnické obory)

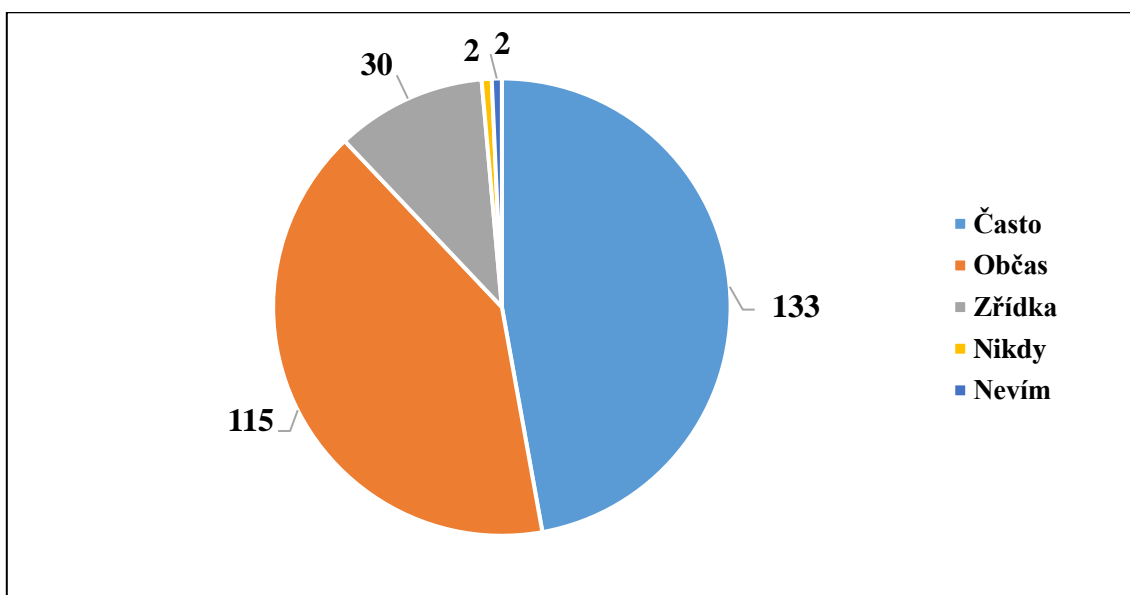
Graf 13: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varujících před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2 (zdravotnické obory)

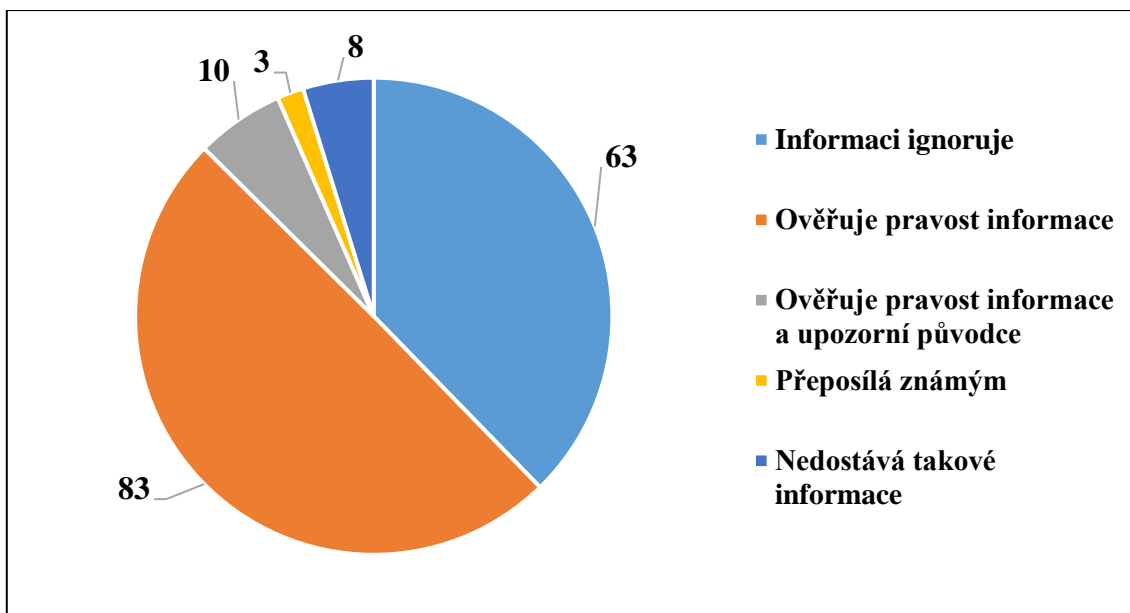
Graf 14: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 (zdravotnické obory)

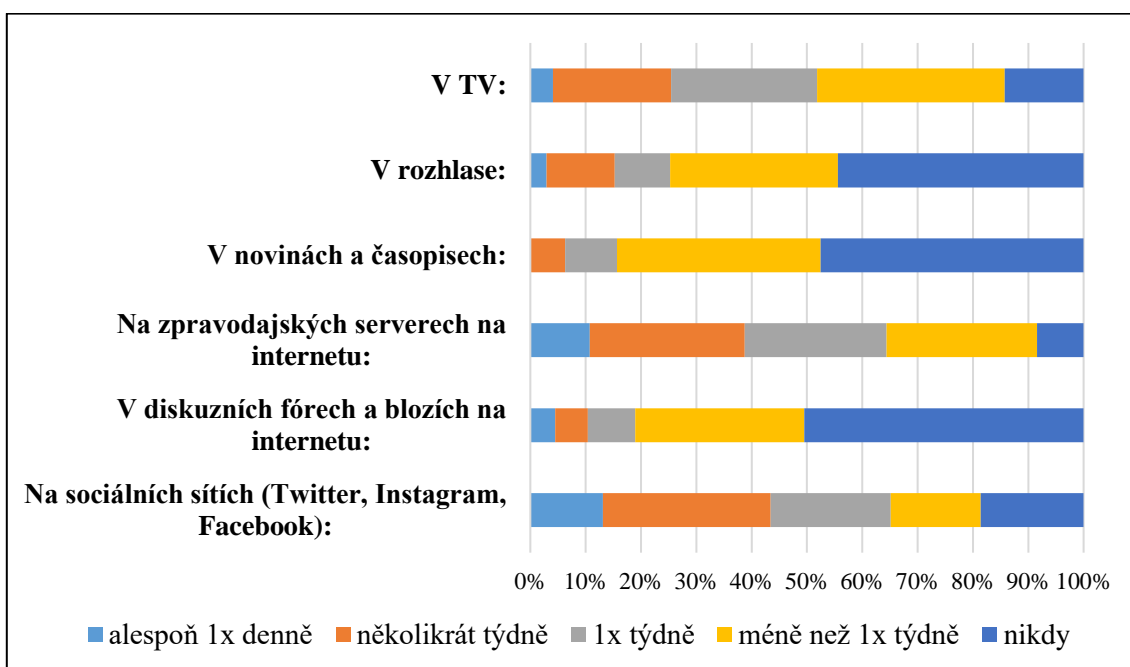
Graf 15: Postoje k dezinformačním zprávám (zdravotnické obory)

Graf 16: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace (zdravotnické obory)

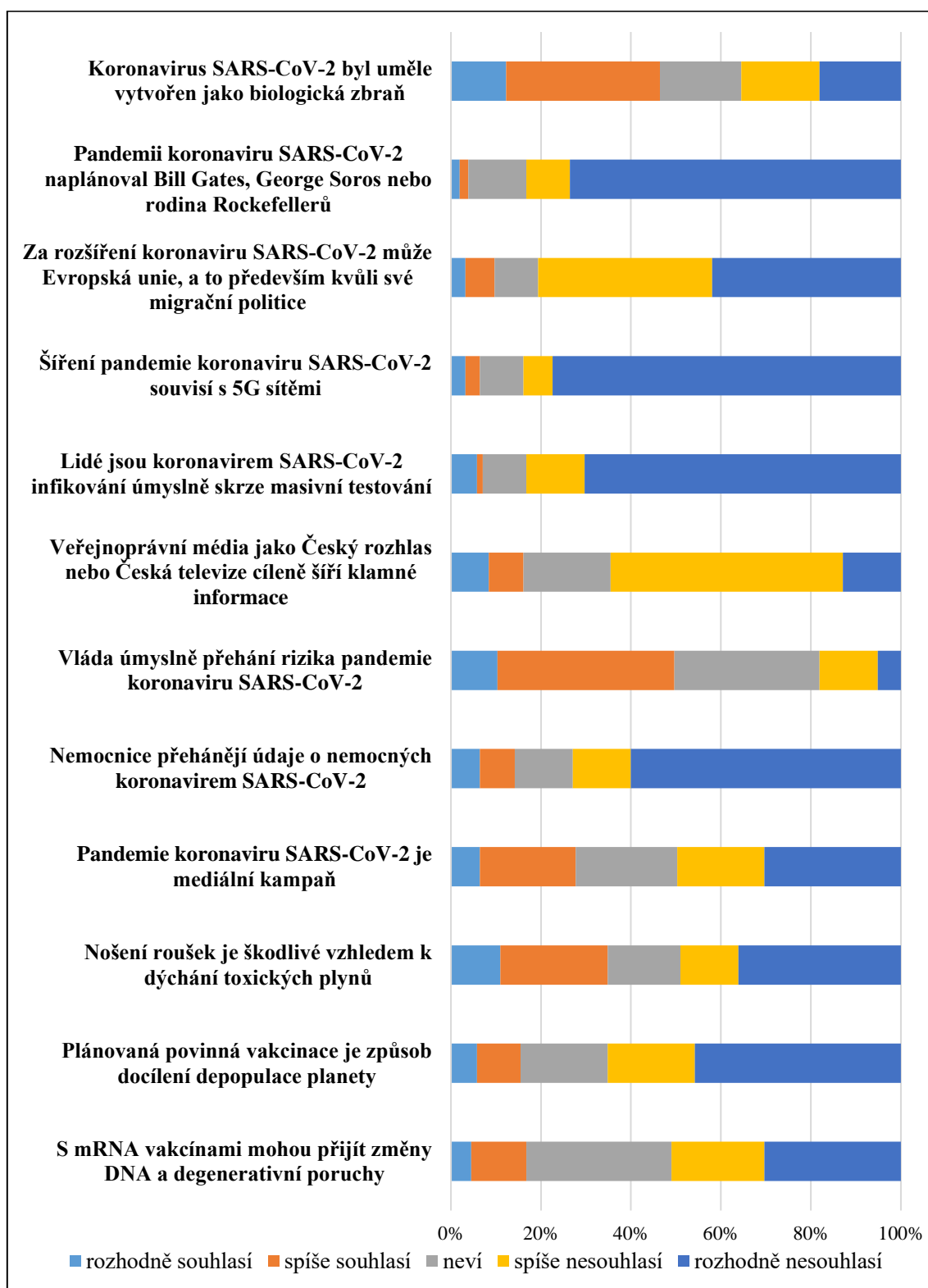

Graf 17: Postup při podezření na dezinformace (zdravotnické obory)

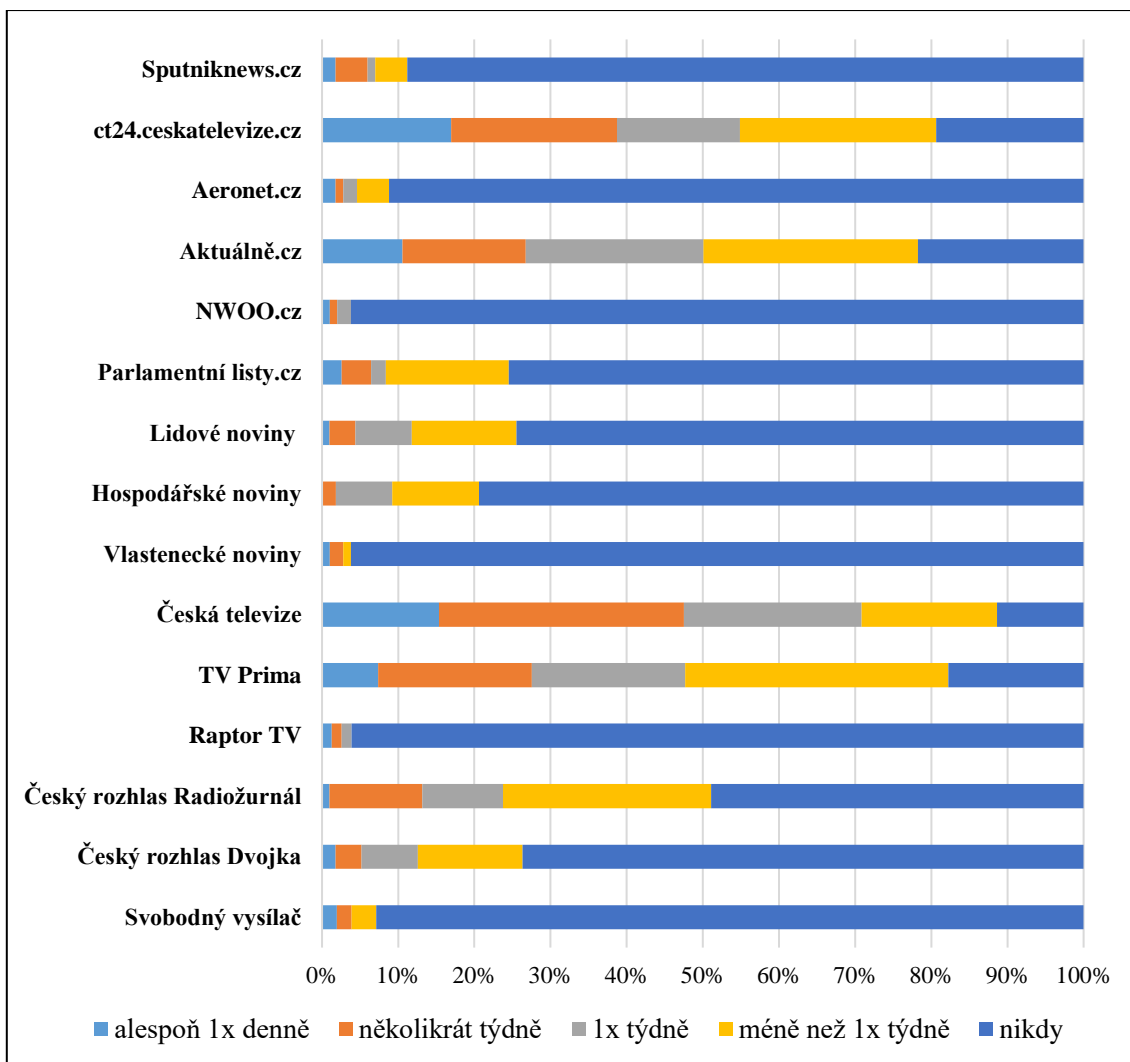

Graf 18: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií (zdravotnické obory)

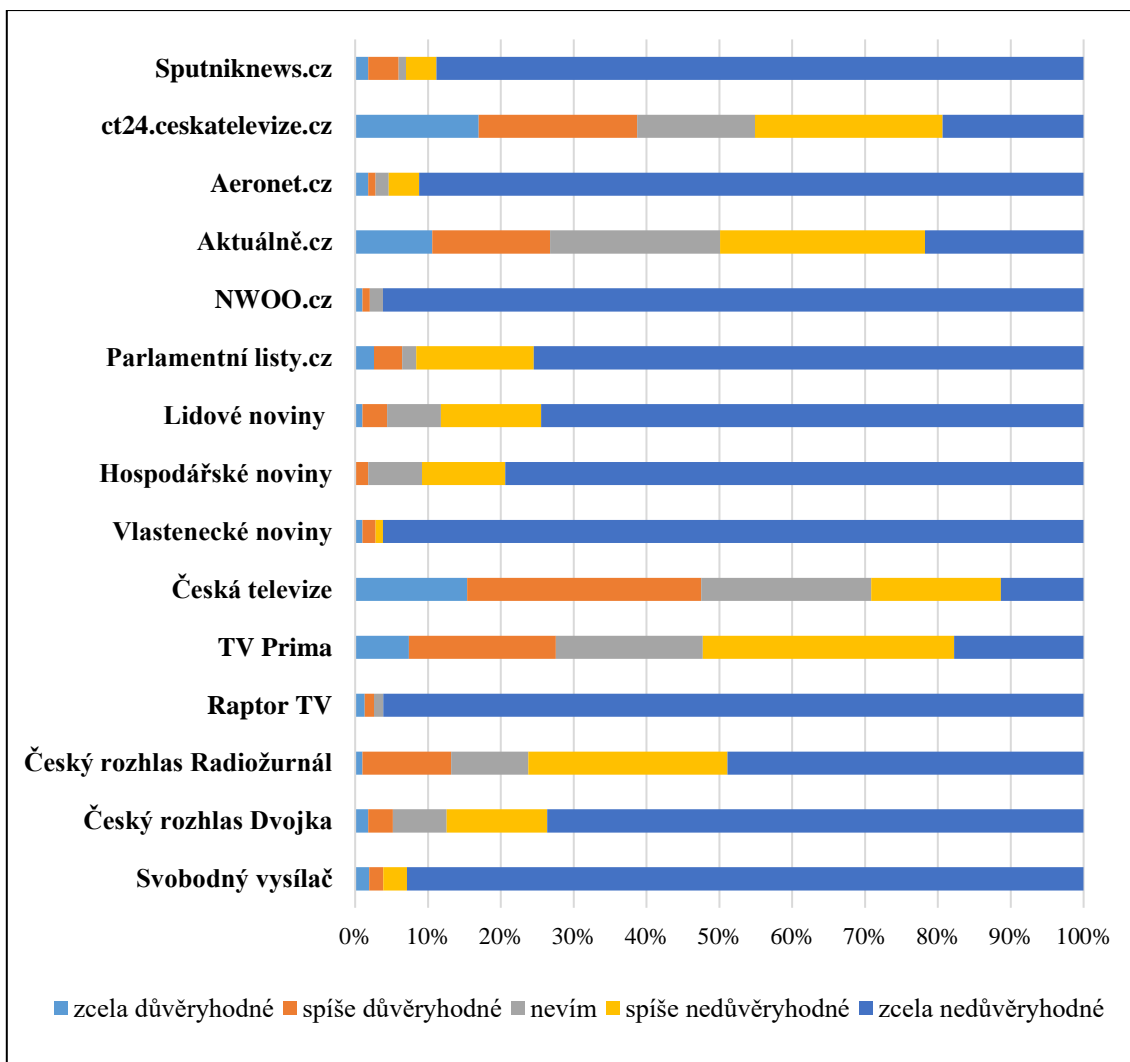
Příloha 3 – Zastoupení odpovědí studentů dle oboru studia – sociální obory

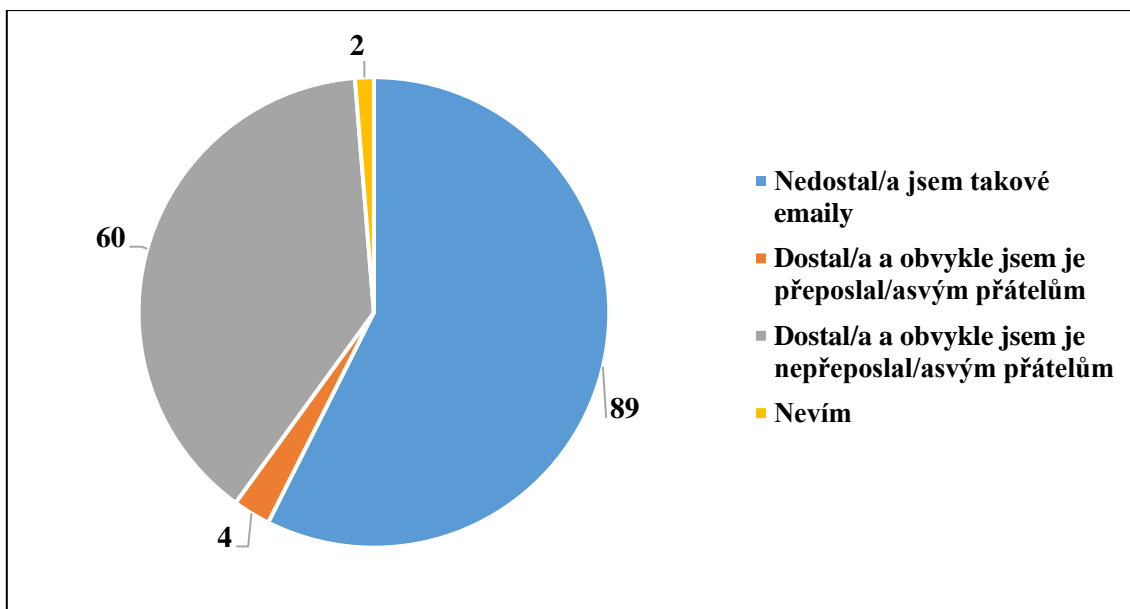
Graf 19: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 (sociální obory)

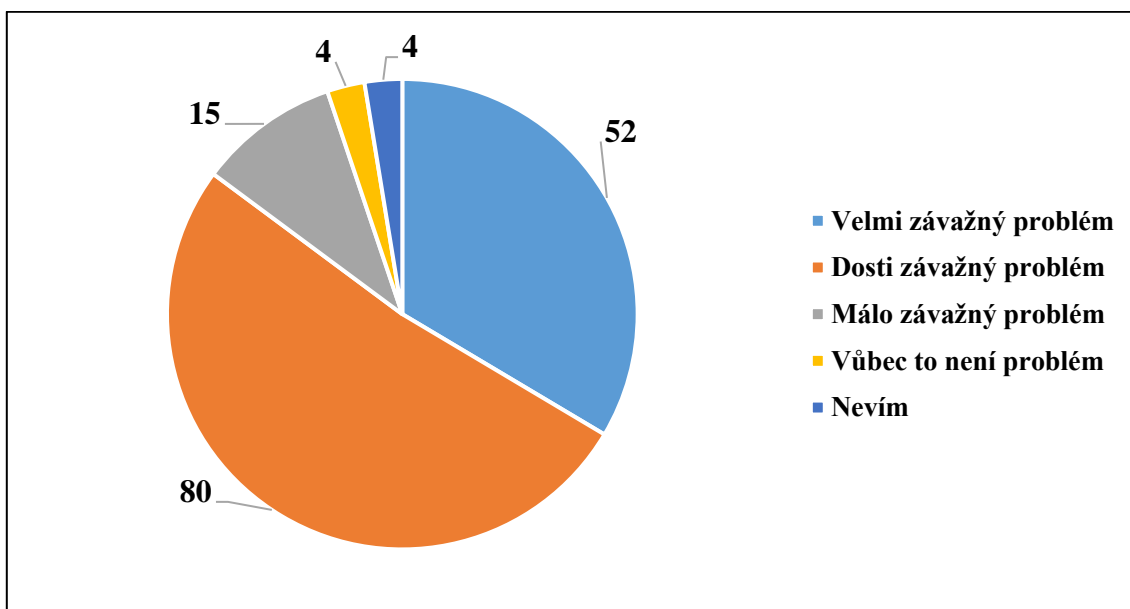
Graf 20: Sledovanost vybraných médií (sociální obory)

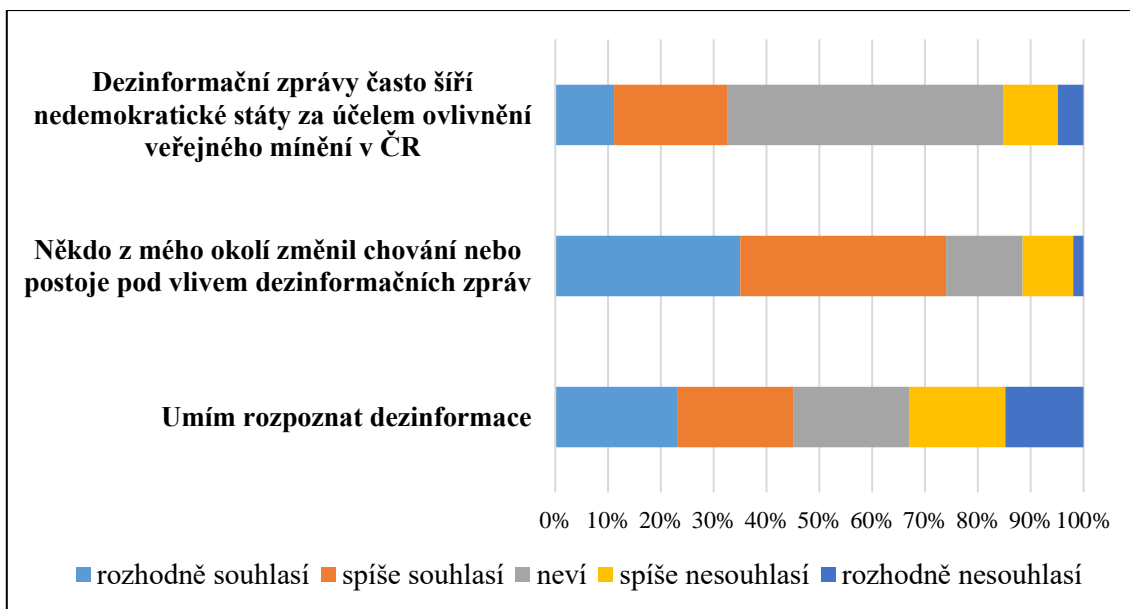
Graf 21: Důvěryhodnost vybraných médií (sociální obory)

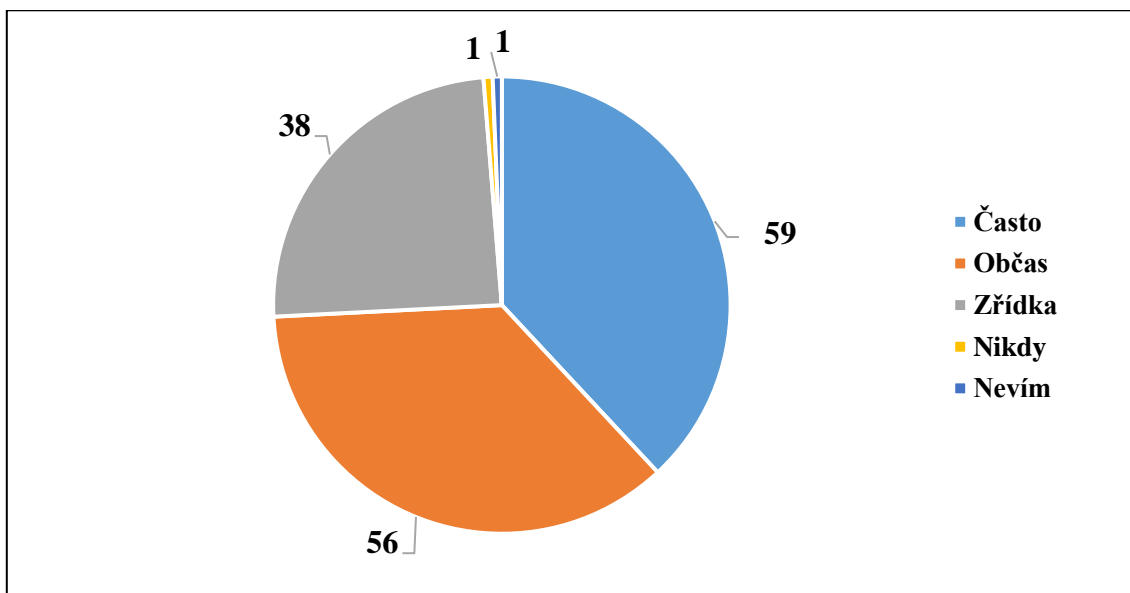
Graf 22: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varujících před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2 (sociální obory)

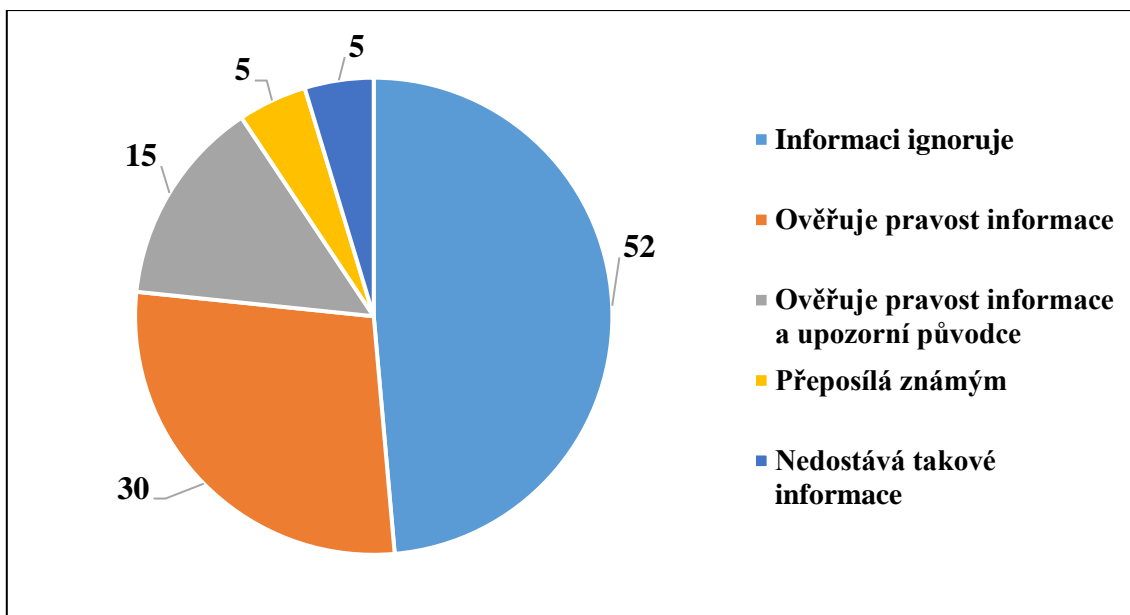
Graf 23: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 (sociální obory)

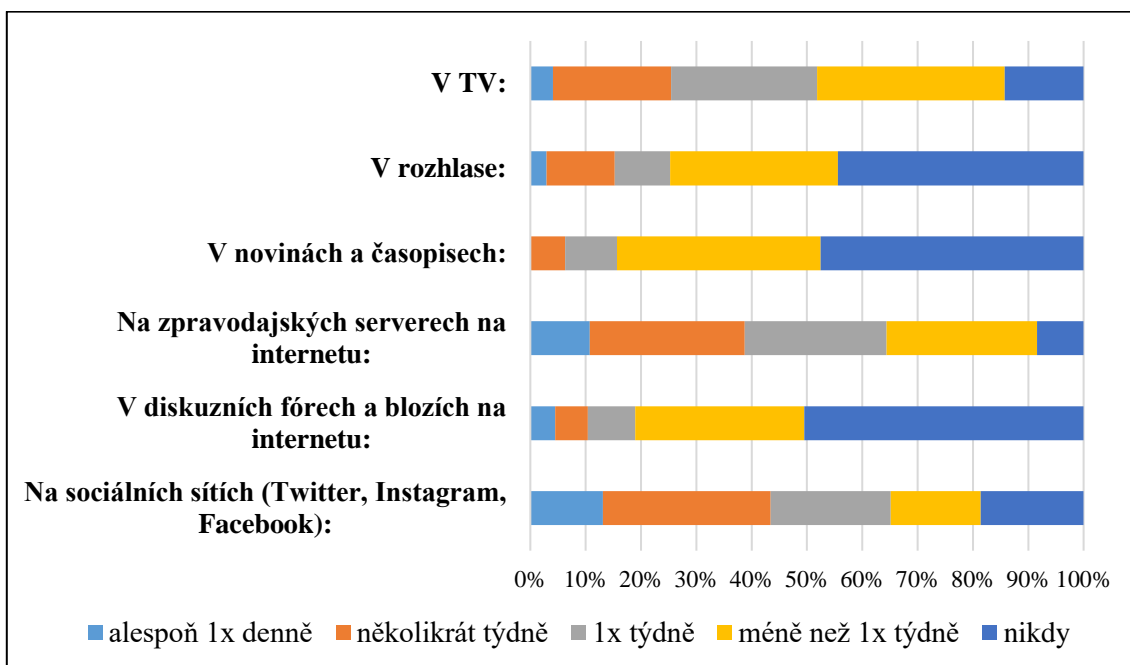
Graf 24: Postoje k dezinformačním zprávám (sociální obory)

Graf 25: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace (sociální obory)

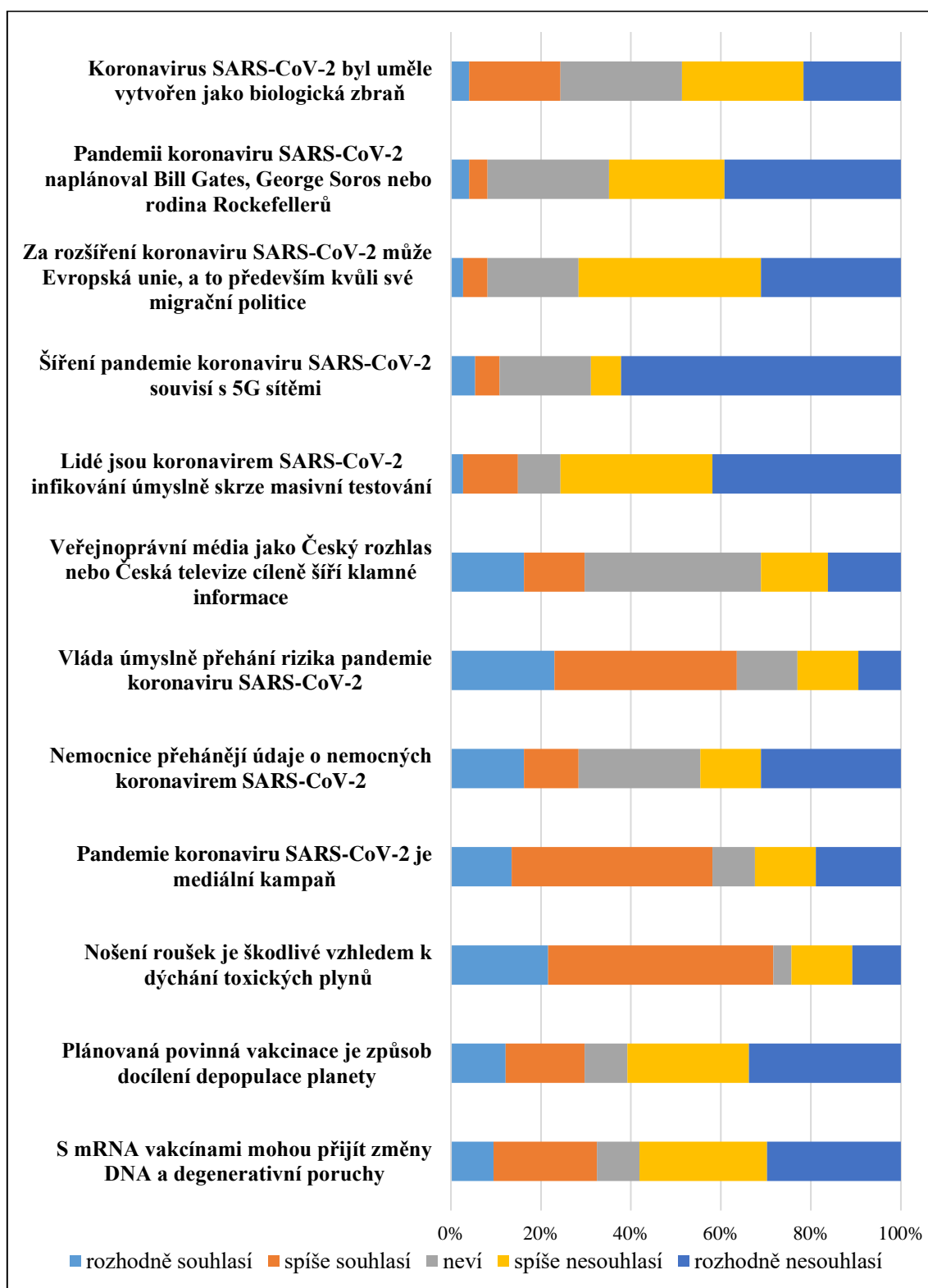

Graf 26: Postup při podezření na dezinformace (sociální obory)

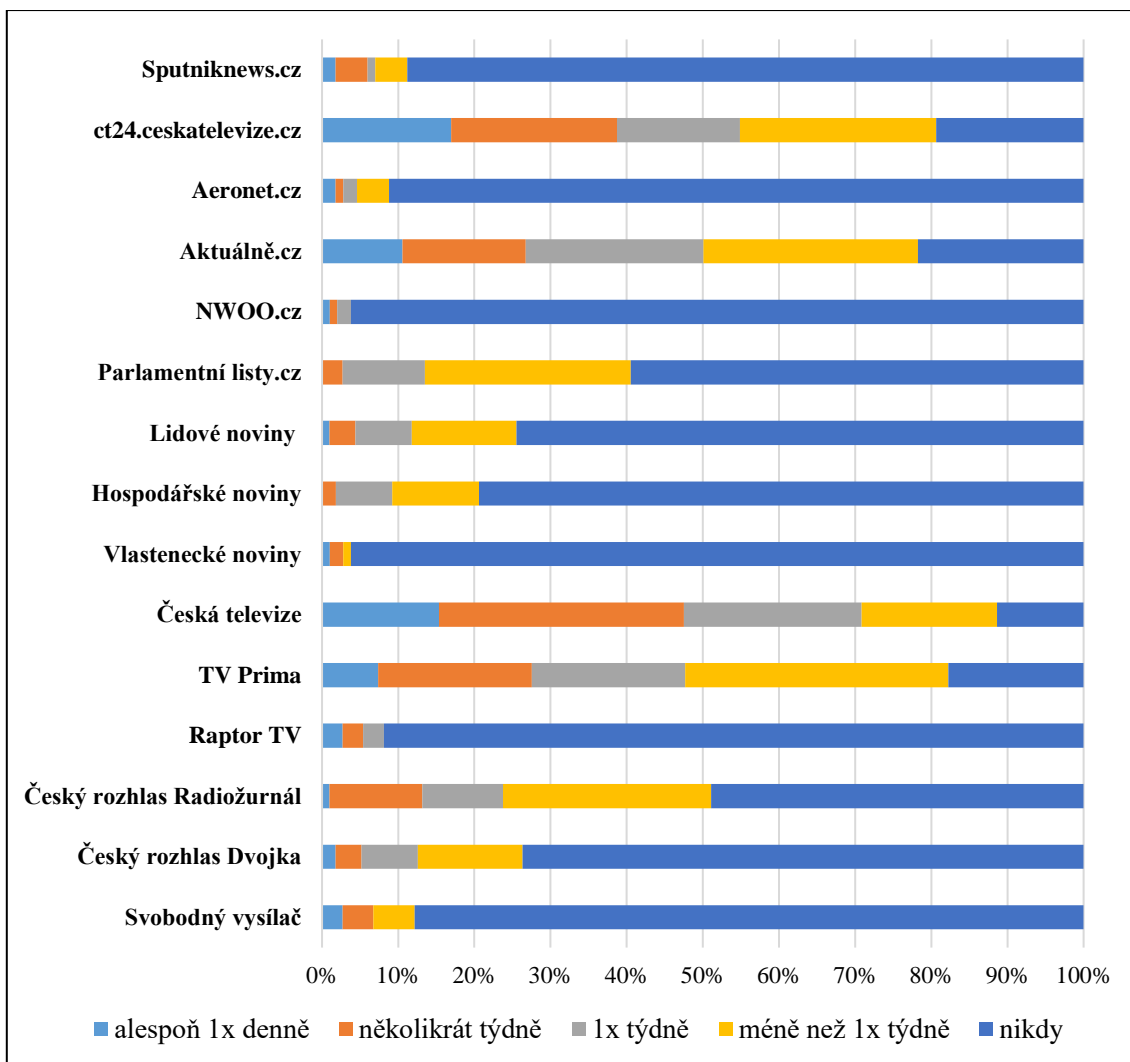

Graf 27: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií (sociální obory)

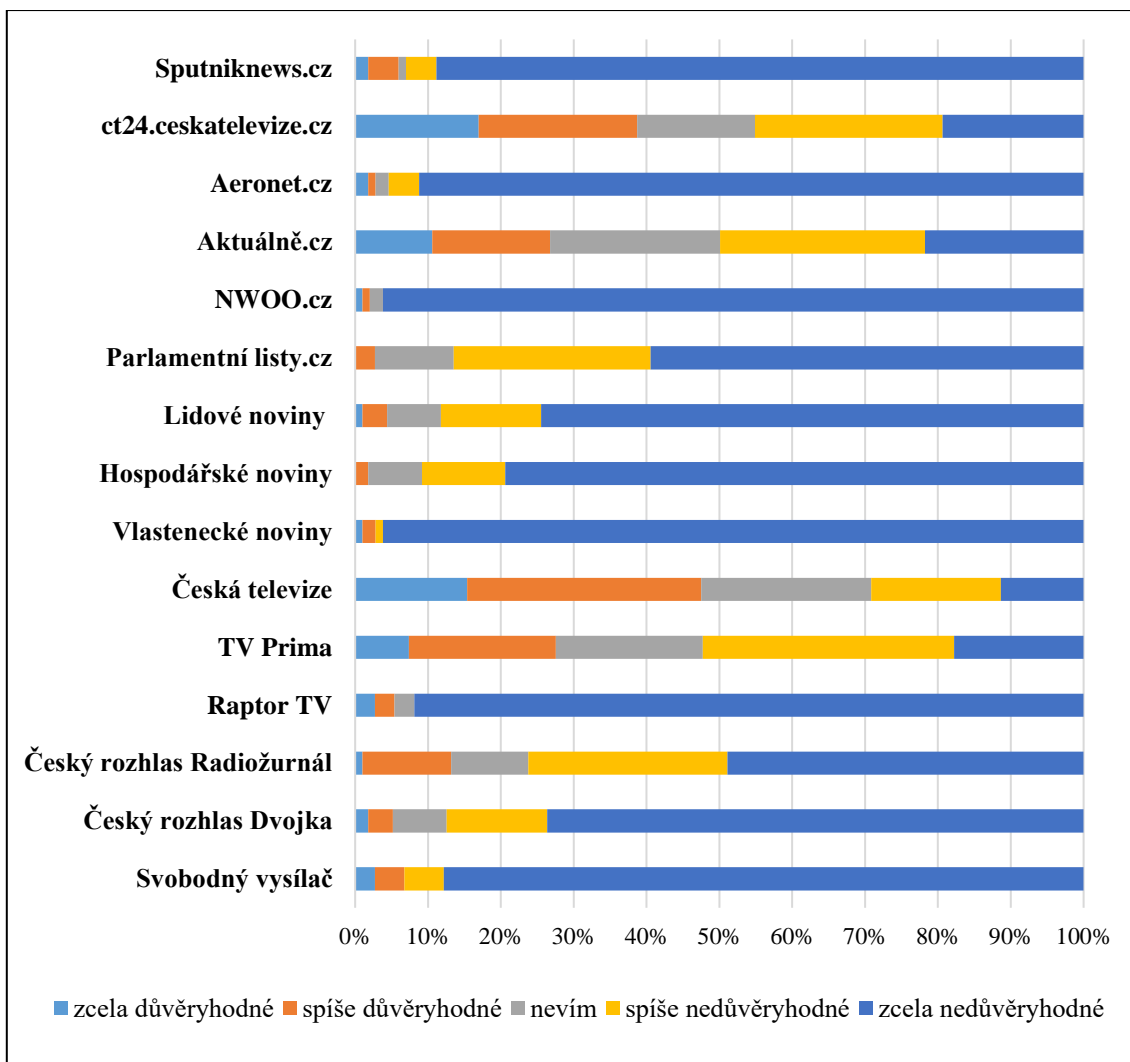
Příloha 4 – Zastoupení odpovědí studentů dle oboru studia – bezpečnostní obory

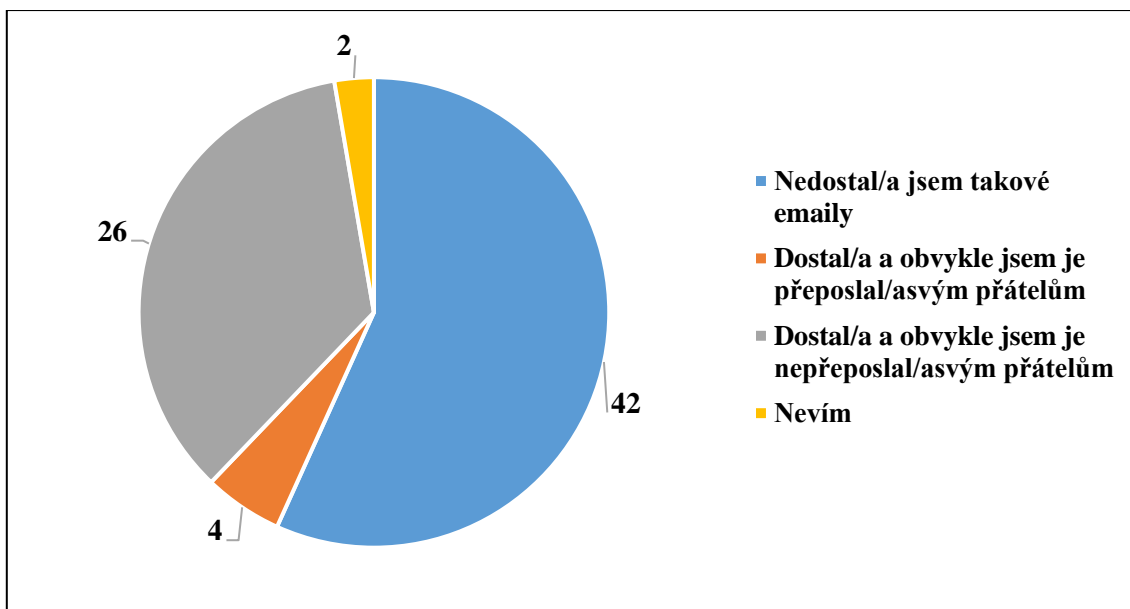
Graf 28: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 (bezpečnostní obory)

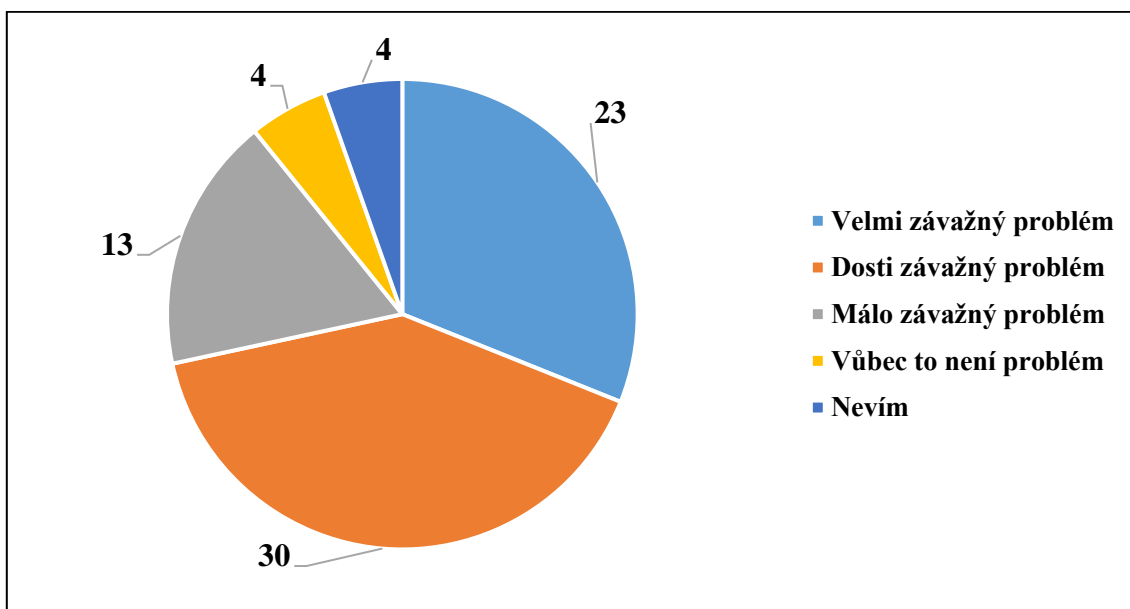
Graf 29: Sledovanost vybraných médií (bezpečnostní obory)

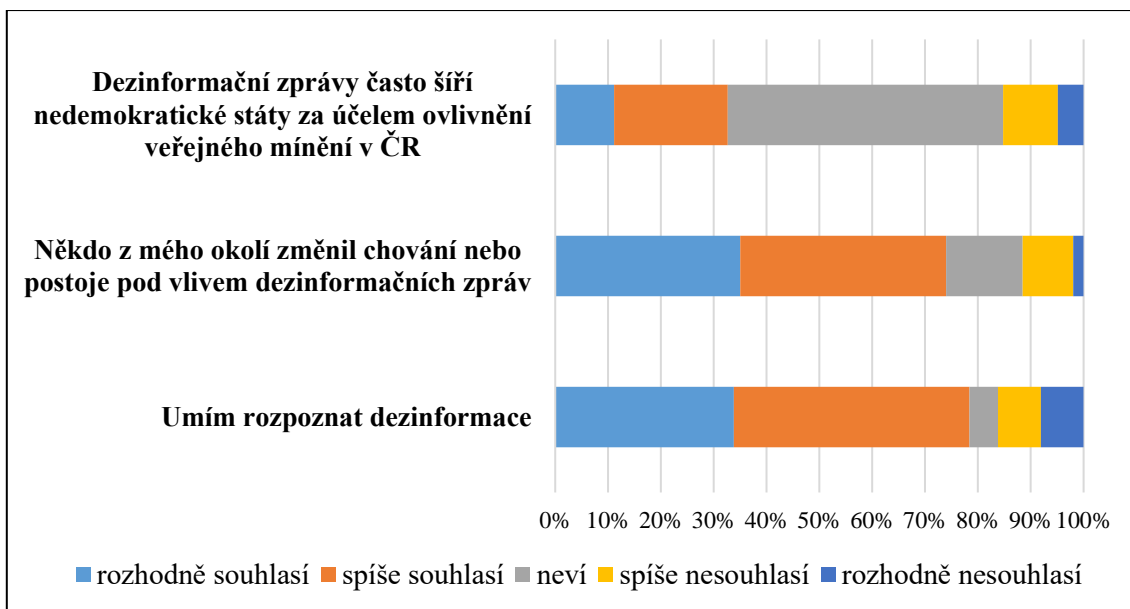
Graf 30: Důvěryhodnost vybraných médií (bezpečnostní obory)

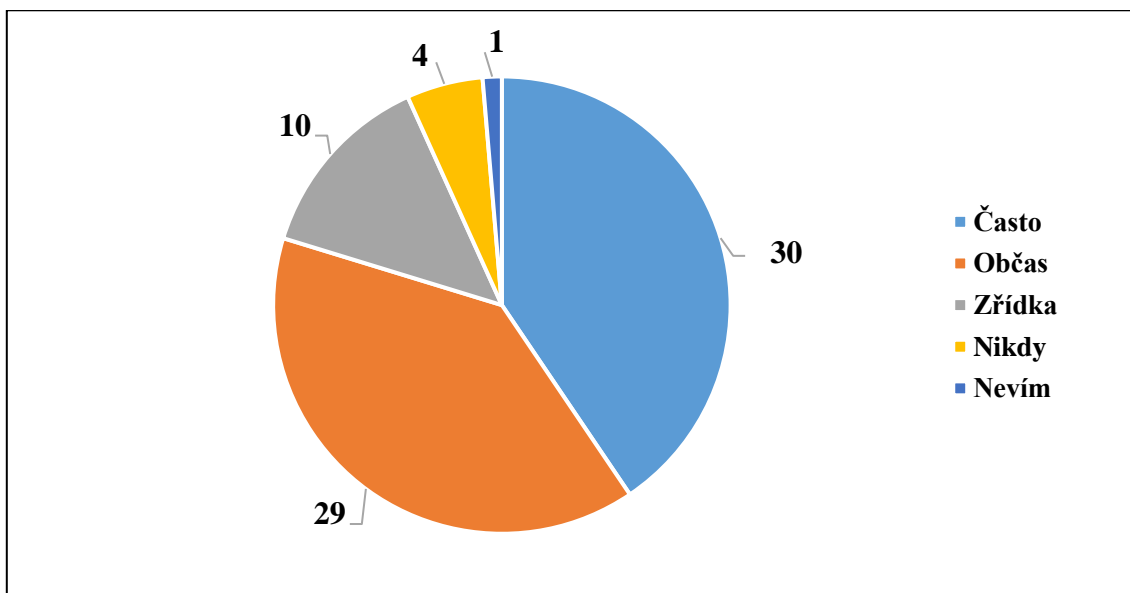
Graf 31: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varujících před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2 (bezpečnostní obory)

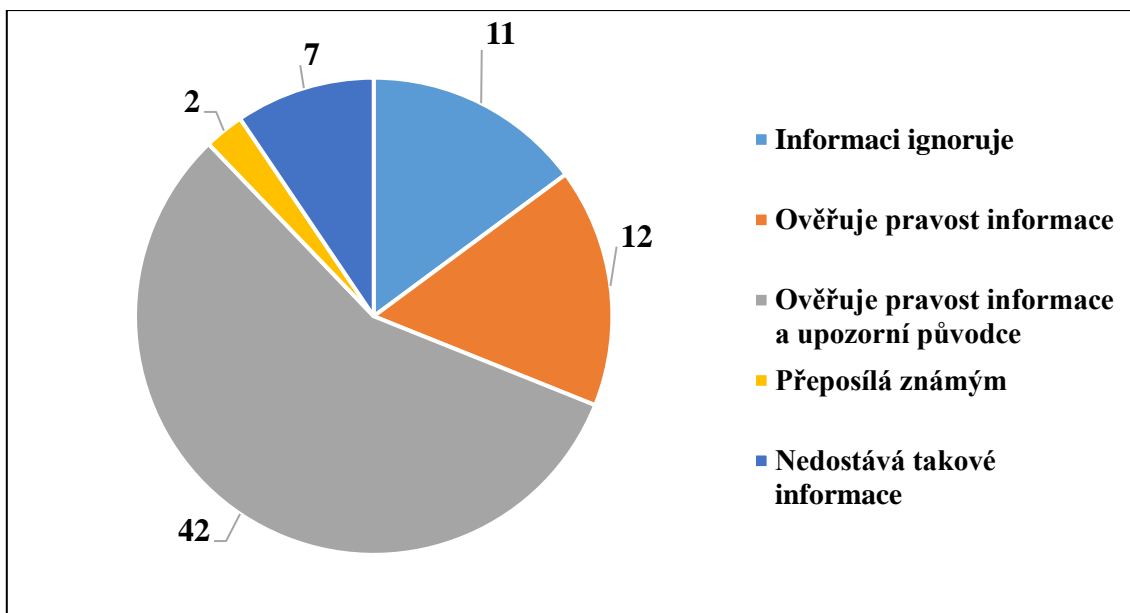
Graf 32: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 (bezpečnostní obory)

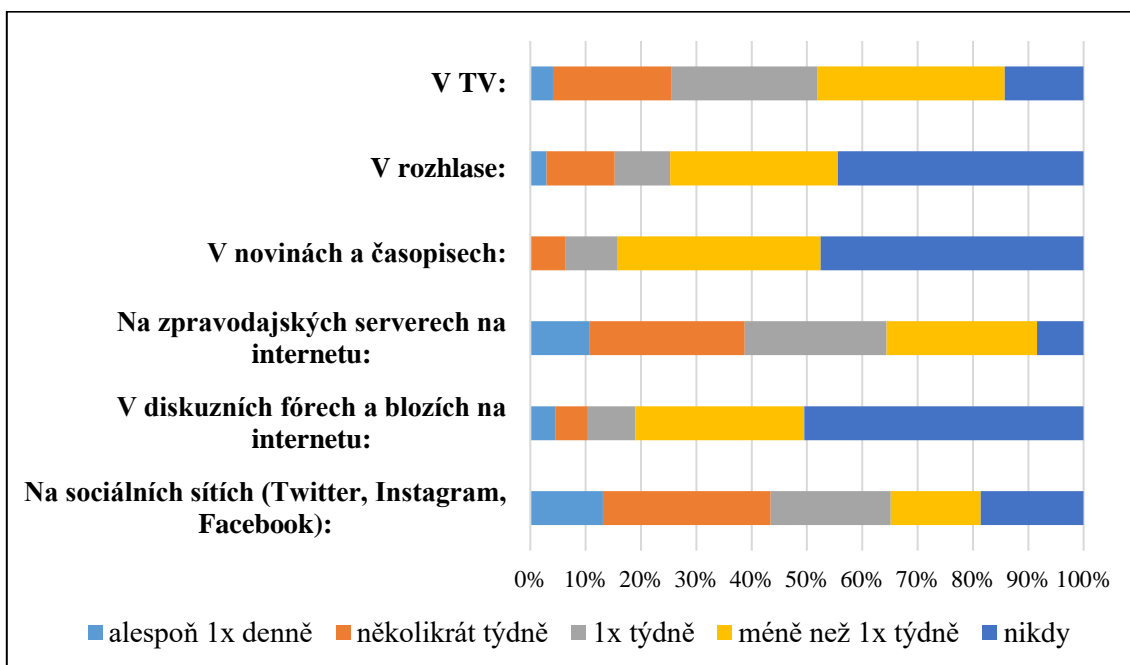
Graf 33: Postoje k dezinformačním zprávám (bezpečnostní obory)

Graf 34: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace (bezpečnostní obory)

Graf 35: Postup při podezření na dezinformace (bezpečnostní obory)

Graf 36: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií (bezpečnostní obory)

SEZNAM TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: Hladina významnosti dle jednotlivých skupin tvrzení	38
Tabulka 2: Časový harmonogram.....	41
Tabulka 3: Zastoupení respondentů dle oboru studia	46
Graf 1: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2...	48
Graf 2: Sledovanost vybraných médií	51
Graf 3: Důvěryhodnost vybraných médií	52
Graf 4: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varující před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2.....	53
Graf 5: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2.....	54
Graf 6: Postoje k dezinformačním zprávám	55
Graf 7: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace ..	55
Graf 8: Postup při podezření na dezinformace	56
Graf 9: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií.....	57
Graf 10: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 (zdravotnické obory).....	105
Graf 11: Sledovanost vybraných médií (zdravotnické obory).....	106
Graf 12: Důvěryhodnost vybraných médií (zdravotnické obory).....	107
Graf 13: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varující před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2 (zdravotnické obory).....	108
Graf 14: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 (zdravotnické obory).....	108
Graf 15: Postoje k dezinformačním zprávám (zdravotnické obory).....	109
Graf 16: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace (zdravotnické obory).....	109
Graf 17: Postup při podezření na dezinformace (zdravotnické obory)	110
Graf 18: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií (zdravotnické obory).....	110
Graf 19: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 (sociální obory).....	111
Graf 20: Sledovanost vybraných médií (sociální obory)	112
Graf 21: Důvěryhodnost vybraných médií (sociální obory).....	113
Graf 22: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varující před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2 (sociální obory)	114
Graf 23: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 (sociální obory).....	114
Graf 24: Postoje k dezinformačním zprávám (sociální obory).....	115

Graf 25: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace (sociální obory)	115
Graf 26: Postup při podezření na dezinformace (sociální obory)	116
Graf 27: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií (sociální obory).....	116
Graf 28: Rozšíření dezinformačních zpráv v souvislosti s koronavirem SARS-CoV-2 (bezpečnostní obory).....	117
Graf 29: Sledovanost vybraných médií (bezpečnostní obory).....	118
Graf 30: Důvěryhodnost vybraných médií (bezpečnostní obory)	119
Graf 31: Distribuce hromadně přeposílaných emailů varující před různými nebezpečími koronaviru SARS-CoV-2 (bezpečnostní obory).....	120
Graf 32: Problematika šíření klamných informací o koronaviru SARS-CoV-2 (bezpečnostní obory).....	120
Graf 33: Postoje k dezinformačním zprávám (bezpečnostní obory)	121
Graf 34: Frekvence setkávání s informacemi, u kterých je podezření na dezinformace (bezpečnostní obory).....	121
Graf 35: Postup při podezření na dezinformace (bezpečnostní obory)	122
Graf 36: Sledovanost dění ohledně koronaviru SARS-CoV-2 dle druhu médií (bezpečnostní obory).....	122

SEZNAM ZKRATEK

BIS – Bezpečnostní informační služba

COVID-19 – onemocnění koronavirem SARS-CoV-2

CTHH – Centrum proti terorismu a hybridním hrozbám

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČR – Česká republika

Europol – Evropský policejní úřad

FBI – Federální úřad pro vyšetřování

ISSTRAS – Institut slovanských strategických studií

mRNA – mediátorová RNA

NCOZ SKPV – Národní centrála proti organizovanému zločinu služby kriminální policie a vyšetřování

NÚKIB – Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost

NWOO – New World Order Opposition

RNA – Ribonukleová kyselina

RT-PCR – Polymerázová řetězová reakce s reverzní transkripcí

SARS-CoV-2 – koronavirus způsobující onemocnění COVID-19

SPD – Svoboda a přímá demokracie

STEM – Středisko empirických výzkumů

ZSF JU – Zdravotně sociální fakulta Jihočeská univerzity